

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

10

oktober 2013

3,40 EUR

TEMA MESECA

Brezpotja

INTERVJU

Matjaž Kmecl

Z NAMI NA POT

Kočna

Spodnja Ziljska dolina

120 let

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

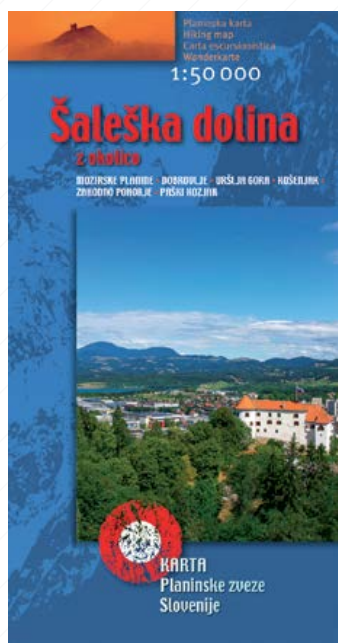
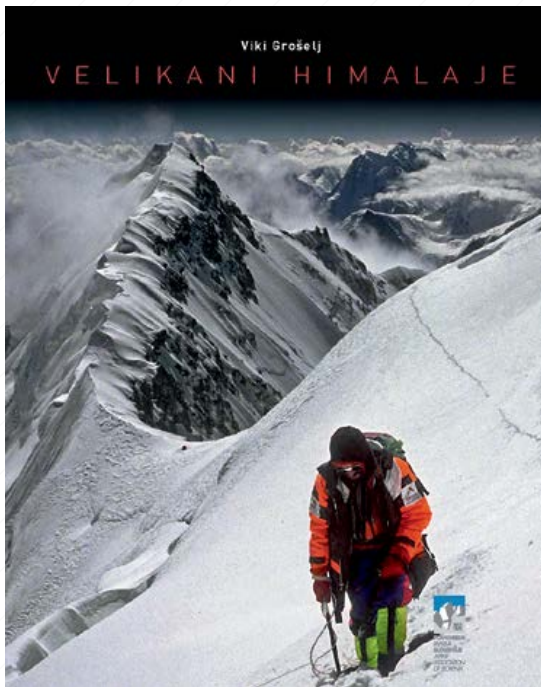
NOVO V PLANINSKI ZALOŽBI PZS

Planinska založba PZS obvešča, da sta pred kratkim izšli knjiga **Velikani Himalaje** in planinska karta **Šaleška dolina z okolico** v merilu 1 : 50.000.

VELIKANI HIMALAJE

To je že štirinajsta knjiga plodovitega alpinističnega pisca Vikija Grošlja. V njej je predstavil vseh štirinajst svetovnih osemtisočakov in orisal zgodovino vzponov nanje s posebnim poudarkom na delovanju slovenskih alpinistov, ki so se z izjemnimi dosežki v Himalaji povzpeli na sam svetovni vrh. Zbrani so vsi podatki o udejstvovanju slovenskih alpinistov bodisi v slovenskih bodisi v tujih odpravah. Knjiga je napisana v živem in zanimivem slogu, ki je značilen za avtorja, in bogato opremljena s številnimi fotografijami. Izšla je s podporo Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Format: 20 cm krat 25,5 cm
Obseg: 248 strani

Planinska karta ŠALEŠKA DOLINA Z OKOLICO 1 : 50.000

Mozirske planine, Dobrovlje, Uršlja gora, Košenjak, Zahodno Pohorje, Paški Kozjak

Na severu karta seže vse do avstrijske meje, na jugu do Prebolda, na vzhodu do Vitanj in na zahodu do Mežice. Na njej so poleg planinskih poti označena tudi plezališča. Na hrbtni strani so navedeni podatki planinskih koč, ki jih karta pokriva. Poleg seznama edicij PZS pa je predstavljenih tudi pet občin, in sicer Mislinja, Muta, Šoštanj, Ravne na Koroškem in Velenje.

Format: 70 cm krat 100 cm

Vabljeni
k nakupu!

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS,

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: narocilo@pzs.si ali spletna trgovina PZS, <http://www.pzs.si/trgovina.php>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11. ure).

Slovenski planinski muzej,

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, fax: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si.

Trajni predmet hrepenenja

Vladimir Habjan

Si predstavljate mladega fantiča, kako z Rodeža zasanjano gleda na zasnežene Grintovce v daljavi? Toliko časa in s tako hvaležnostjo, da so mu postali trajni "predmet hrepenenja". Oče mu je obljubil, da bodo po drugi vojni vsi skupaj odšli na Triglav. A ko je bilo vojne konec, je zaman čakal obljubljenе hoje, saj so bili starši zasuti z obveznostmi. Leta pa so tekla, dočakal je maturo, njegov ravnatelj, sam Tine Orel, dolgoletni urednik in publicist, pa mu je še podpihoval staro pričakovanje, zdaj že hrepenenje – po gorah, seveda. Takrat je sklenil, da je čas dozorel. A ni imel ničesar, še nahrbtnika ne, kje neki čevlje. Do Triglava je bilo daleč, pa se je odločil za bližnje Grintovce. Če ni bilo čevljev, pa pač brez. In jih je prehodil bos po vsem grušču in julijskih snežiščih. Vrnil se je popolnoma obtolčen, vendar neizmerno srečen.

Tako nam v osrednjem intervjuju pripoveduje akademik, dr. Matjaž Kmecl, naš tokratni sogovornik. Kot slavnostni govornik je bil prisoten na akademiji ob 120-letnici planinskega društva Kamnik, kar je bila seveda idealna priložnost za pogovor. Iskriše misli, zanimiva razmišljanja in celo paletu podatkov je navedel v tem govoru in intervjuju. Kmecl zase pravi, da ga je zmeraj, ko se je odpravljaj v hribe, napolnil prelep občutek, kot da odhaja na nekakšno osvobojeno ozemlje: "Kot da ostajata vsa vsakodnevna rutina in krama daleč za menoj, spodaj v čadasti dolini, z vsemi družbenimi, moralnimi in drugimi krizami vred, z vsemi aferami in tajkuni, z vsemi prepiri med sindikati in vlado. Imel sem zmeraj sicer nekaj dezertersko slabe vesti, ampak potem sem vse to odslužil, ko sem se očiščen vrnil s tega svojega osvobojenega ozemlja. Priznam, preprosto, otročje; mogoče tudi poceni, toda tako je bilo."

Osvobojeno ozemlje je po Kmeclu tudi kraj, kjer si – nekako po kugyjevsko – nabiramo prijazne spomine za stara leta. Naj mi bo dovoljeno iztrgati še drugi odlomek iz govora na akademiji, da ne bi (prehitro) poniknil v pozabo. Takole pravi: "In za stara leta sem si pripravljaj velikansko zalogo nostalgije, album ljubih podob. Ne primerjam se z nikomer, bog varji, preprost šodrovec sem, toda mogoče se kdo spomni zgodb o starem Kugyju, ki je kot starec živel v Ovčji vasi: nikamor ni več mogel, mogoče na kak kratek sprehod, toda neprestano, če se je le dalo, je zrl gor v visoke gore, od koder so se mu prikazovali nešteti ljubi spomini. Zanj je bilo tam, na tistem osvobojenem ozemlju, varno in za zmeraj, vsaj za ves njegov življenjski vek, spravljen nekdanje najlepše. Kadar je to nekdanje najlepše sklenil popisovati, pa se mu je sproti spreminjalo v poezijo; saj se ve – bil je 'poet Julijcev'. Vsak izmed nas je vsaj malo Kugyja, v vsakomer spominsko gnezdi neizmerno lepa zbirka podob, nekakšno bistvo tistega, po kar smo hodili v hribe, pa če smo hodili junija gledat neboglasnice ali malo pozneje kamniške ivanjščice ali jeseni zlato macesnovje. Sploh ni potrebna velika filozofija, preprosto je. Miha Potočnik je isto reč z nekoliko grenkobe imenoval 'posušeni rožmarin'."

Uživam v intervjujih, kjer je sogovornik bogat v odgovorih. Ki pove tako, da si obližeš prste, ko prebereš napisane vrstice. Ki ti da vedeti, da se gore niso začele ne s tabo ne s kom drugim, da niso važni ne rekordi ne težavnost preplezanih smeri, da obstaja v gorah celo erotika (kje je to, boste morali poiskati v pogovoru). Kjer začutiš veliko znanja, talenta in izkušenj, obenem pa neizmerno skromnost.

Revija je bogata toliko, kolikor vam imamo povedati. Upam, da vam bo branje (intervjuja in tudi ostalega) ravno tako v užitek, kot je bil meni pogovor z dr. Kmeclom. In želim vam, da bi imeli na stara leta na voljo neizmerno lepo zbirko podob, ki vam jih bo prinašal Planinski vestnik ...

Trentski Pelc
Foto: Dan Briški

- UVODNIK
- 1 Trajni predmet hrepenenja**
Vladimir Habjan
- BREZPOTJE
- 4 Svet brez markacij**
V brezpotju se lahko izgubiš, ne moreš pa zaiti s poti
Mire Steinbuch
- BREZPOTJE
- 7 Kjer poti ne določajo markacije**
Nekaj brezpotnih napotkov
Vladimir Habjan

- BREZPOTJE
- 10 Brezpotje kot imperativ svobode**
Ko je markacija znak rešitve
Damjan Slabe
- BREZPOTJE
- 12 Lahko bi se končalo tudi drugače**
Trentski Pelc
Breda Pirc

Vsebine vseh Planinskih vestnikov od leta 1895 dalje na www.pvkazalo.si.

- INTERVJU
- 15 Tam zgoraj je svojevrstno "osvojenno ozemlje"**
Pogovor z Matjažem Kmeclom
Vladimir Habjan
- OSKRBNIKOVI SPOMINI
- 20 S petelinom v gore**
Zgodba o neobičajnem prijateljstvu
Bogomil Jelačin
- MINIATURA
- 23 Vodnik**
Janez Gril

- STRMI DOLOMITI
- 24 Manj znana dolomitska lepota**
Moiazza Sud, 2878 m
Borut Alič
- Z NAMI NA POT
- 28 Največja graščina Grintovcev**
Kočna
Vladimir Habjan
- Z NAMI NA POT
- 41 Sosedje**
Razgledniki nad Spodnjo Ziljsko dolino
Marjan Bradeško

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinkivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik),
mag. Marjan Bradeško, Marta Krejan,
dr. Andrej Mašera, Zdenka Mihelič,
dr. Irena Mušič Habjan, dr. Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVEC:

Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Mojca Volkar Trobevšek, Mojca Stritar, Marta Krejan,
Katarina Marin Hribar, Mira Hladnik

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 6200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenarodenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva.
Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve
izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

MODRA ŠTEVILKA

Številka transakcijskega računa PZS je
05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d.,
Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino,
posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane
A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva
meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova
navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne
odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS,
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in
Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Zlata jesen pod Razorjem
Foto: Oton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno
preverja vse članke in točnost v reviji
objavljenih opisov poti, ki praviloma
vključujejo opozorila na nevarnosti in možne
pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis
vedno subjektiven, poleg tega se objektivne
težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva
v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in
Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti
nobene odgovornosti za morebitne poškodbe
ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Z NAMI NA POT – OPISITUR

- 33 Vratca
- 33 Jezerska Kočna
po Kremžarjevi poti
- 35 Jezerska Kočna,
iz doline Kokre
- 35 Kočna po jugozahodnem
grebenu
- 37 Gorjanski vrh/Göriacher
Berg po stari poti
- 37 Ojstrnik/Oisternig
obkroženje gore
- 39 Čekelj/Tschekelnock
- 39 Kobesnock

ROB NAD IDRILJCO

45 Skozi Gorenji
Lokovec, tudi
čez Lašček

Odperta razstava
hibrovskih podob
Rafael Terpin

100 LET DENALIJA

48 Hladna gora
Vrh Severne Amerike
Boris Strmšek

INTERVJU

51 Živeti za minuto
užitka

Sašo Hribar in Luka Kodra,
skalca in letalca BASE
Mojca Volkar Trobevšek

DALJNE GORE

54 Drugi najvišji
vulkan Indonezije

Vzpon na Rinjani
Tone Golnar

POLHOGRAJSKO HRIBOVJE

56 Tudi Polhograjska
Grmada ima okno

Z Jevcovo Francko
na "ekskurzijo"
Milka Bokal

**VREMENSKE STOPINJE
IN OPRIMKI**

58 Hladno zatočišče
pred hudo vročino

Vreme in razmere v gorah v
meteorološkem poletju 2013
Miha Pavšek in Miha Demšar

MLADI IN ŠPORT

60 Ciciban tekmuje

Kako bi lahko plezalne
tekme postale našim
otrokom bolj prijazne
Uroš Perko

ZELIŠČA NAŠIH GORA

64 Zdravilna špajka
ali baldrijan

Rastlina za lahek
spanec in mirno srce
Lovro Vehovar

66 NOVICE IZ VERTIKALE

69 NOVICE IZ TUJINE

70 PISMA BRALCEV

70 LITERATURA

71 PLANINSKA ORGANIZACIJA

72 TNP

Svet brez markacij

V brezpotju se lahko izgubiš, ne moreš pa zaiti s poti

Besedilo: Mire Steinbuch

Sam sem se namenoma le nekajkrat podal v brezpotje. Vsakič sem bil navdušen nad doživetjem, občutjem narave in ne nazadnje tudi nad tem, da sem se brez tuje pomoči izvlekel iz zagate, v kateri sem se znašel. Težav nisem načrtoval niti iskal. Brez problema sem enostavno zabredel vanje. Sicer pa od človeka, ki je zašel celo v Ribnici, drugega ni pričakovati. Da sem se izmazal, pripisujem temu, da sem umiril začetno paniko, ki me je prevzela ob spoznanju, da sem se znašel v na videz brezizhodnemu položaju, skromnim predhodnim izkušnjam, zaupanju vase in ne nazadnje – sreči. Po vsakem uspešnem izletu sem se čutil sposobnega za kaj težjega.

Začetniška sreča

Prvega samostojnega izleta v brezpotje sem se lotil taktično. Z daljnogledom sem najprej pregledal teren, v katerega sem se namenil podati. Stal sem pri studencu pod Pastirci in iskal prehode v grapah pod Dedcem nad Kamniško Bistrico. Skušal sem si zapomniti, kje se ena grapa odcepi v drugo. Težava, kot se je izkazalo kasneje na kraju samem, je bila v tem, da prave grape, v katero bi moral zaviti, z mesta opazovanja nisem mogel videti, zato sem zavil v napačno. Z nemalo trme, truda in upanja se je dobro izteklo in skozi

ruševje sem si priboril vstop v pravi graben in po njem naprej do vrha, na katerem sem kljub edinstvenemu razgledu doživel veliko razočaranje. Tedaj sem bil še zbiralec žigov, gori ga pa ni bilo, samo stara, obeljena rogovilasta veja v kupu kamenja.

Na naslednji turi, ki je seveda morala biti malo težja, sem dosegel prag svojih tedanjih sposobnosti. Kako temačne in resne misli so se mi tedaj podile po glavi! Iz luknje v jugozahodnem skrotju Štruce, v kateri sem tistega filmsko lepega dne obtičal okoli sto metrov nad meliščem, sem imel imeniten razgled, izhoda pa ne. Nikjer žive duše, da bi jo poklical na pomoč. Naprej ne morem. Kaj naj zdaj? Velika kepa strahu se je dvignila iz želodca in me dušila v grlu. Bil sem tako *presran*, da niti preklinjati nisem mogel. Doma imam šestletnega sina in komaj pol leta staro hčer, jaz pa tu zgoraj *v riti*. Občepel sem in strmel v prazno. Ko sem se za silo zbral in uredil misli,

mi je postalo jasno, da bo treba nekaj storiti. S seboj sem imel baterijo, a bi moral počakati do teme, če bi hotel oddajati znake SOS. Nato sem se spomnil, da sem pred dnevi kupil 12 metrov šest milimetrské pomožne vrvice. Kam neki sem jo dal? Mogoče je pa v nahrbtniku? Mrzlično sem odprl zadrgo pokrova in – kakšna sreča! – zagledal papirnato vrečko Slovenija športa. V njej je bil prusik z računom vred. Takoj sem se bolje počutil, malce mi je celo odleglo. Zagledal sem se v ozko, nagnjeno poličko pod rahlo previsno steno, po kateri sem prilezel v slepo ulico. Nazaj bo še težje, vendar moram poskusiti. Sreča se mi je nasmehnila še drugič. Ob sebi sem zagledal velik mostiček. Kolega, hvala, ker obstajaš. Vrvico sem speljal okoli mostička, dokler nista bila oba konca enako dolga. Oprtal sem nahrbtnik in globoko zajel sapo – samoreševalna akcija se je začela. Z levico sem trdno držal oba konca vrvice, z desno roko sem se opiral na krušljivo, za širino čevlja široko poličko, kamor sem položil tudi iztegnjeno desno nogo, z levo pa sem se opiral na pobočje pod sabo in se ritensko pomikal v smeri, iz katere sem prišel. Približno na sredini poličke sem spoznal, da bo vrvica prekratka. Si bom upal dalje brez nje? Ne vem, težko bo. Nesrečen sem opazoval steno pred seboj. Pogled se je ustavil na neizravnanem skalnem zobčku. Prešinila me je odrešilna misel. Če bi potegnil vrvico k sebi in bi mi jo uspelo zatakni za zob, bi se verjetno lahko ... Levo nogo sem bolje postavil, da ne bi zdrsnila in me po nepotrebnem spravila iz ravnotežja, in začel vleči vrvico. Gladko se je pripeljala do mene. Pazi, da ti ne pade dol, sem se opominjal. Pazi, da ti ne padeš dol, sem se popravil. Z levo roko in s pomočjo zob sem zataknil vrvico za zobček in počasi previdno nadaljeval z umikom. Ko sem končno spet lahko stal pokonci in se iz *homo habilis* v hipu prelevil v *homo erectus*, se mi je od olajšanja kar zavrtelo v glavi. Potegnil sem za en konec vrvice. Kaj ... hudiča, a zdaj mi boš pa ti nagajala? Presneta špaga se ni premaknila niti za milimeter. Naj jo kar pustim in grem? Če je to cena za rešitev, je nizka. Ne vem, kaj mi je bilo, toda odložil sem nahrbtnik, v hipu nazadoval iz pokončnega *homota* v njegovega predhodnika in se začel plaziti nazaj.

Ko sem prišel do zoba, sem videl, da se je vrvica zajedla v njegovo zarezo. Zrahljal sem jo, se previdno vrnil in pazil, da je nisem preveč obremenil. Tako, nič ne bomo metali stran, sem vrvico zadovoljno pospravil v nahrbtnik.

In kaj sem sploh počel v tistem ostenju? Čez Gamsov skret sem po bližnjici hotel na Skuto. Ko sem nato po prestani preizkušnji po položnem žlebu prilezel na rob velike gruščnate kotanje med obema vrhovoma in zagledal številne ljudi na markirani poti, me je želja po vrhu minila. Zdelo se mi je brez veze iti na vrh po markirani poti po vsem tem, kar sem pravkar prestal.

Doma sem o dogodku seveda molčal, vendar sem se zamislil nad svojim početjem in sklenil, da tako ne bo šlo več naprej. Brez dodatnega znanja gotovo ne, zato sem se vpisal v alpinistično šolo.

Svet brez stezic

Če bi mi nekdo rekel, naj opišem brezpotje, bi odgovoril nekako takole: teren brez markiranih poti, neoznačenih stez in lovskih stezic, le tu in tam so živalske stečine. Težje ali lažje prehoden, porasel z drevjem, rušjem ali grmovjem, ponekod lahko strmo pobočje otežuje hojo; v višjih legah je skalovje ali po navadi krušljivo skrotje, ki zahteva lažje plezanje. Orientacija niha od enostavne preko zahtevne do skoraj nemogoče.

Ali obstaja uradna definicija, ne vem. Planinski terminološki slovar pravi, da je brezpotje gorski svet brez poti. Tej trditvi bi res težko oporekali. Da bi vsaj nekoliko osvetlil zahtevnost brezpotja,¹ kakor jo sam razumem, bom navedel dva primera. Prečenje grebena Višerujna na Velebitu je nezahtevno brezpotje, medtem ko je vzpon na Dedca iz Klina zelo zahtevno brezpotje.

Obstaja tudi kombiniran teren, mešanica brezpotja in lovskih stezic ali opuščenih poti, ki se lahko nenadoma končajo (tako kot kolesarske steze po Ljubljani). Takemu področju bi lahko rekli delno brezpotje. Občasno nas pozdravijo možici, ki so po navadi zelo dobrodošli. Mislim, da je ravno v takem svetu največ obiska, ker je, gledano kot celota, zaradi bolj ali manj uhojenih stez za večino privlačnejši kot pravo brezpotje. Tak kombinirani teren je tura iz Kamniške Bistrice do tolmuna v Repovem kotu, do kamor vodi udobna stezica, od tolmuna do

Na brezpotnem grebenu Mlinaric med Vrati in Kotom, v ozadju Kepa Foto: Vladimir Habjan

¹ Vladimir Habjan: Brezpotja, Sidarta, 2009, str. 19–21.

Srebrnega sedla pa je srednje zahtevno brezpotje.

V svetu brez poti ni veliko ljudi, zato je narava bolj ohranjena, prvinska. Tu so še redkejše vrste cvetja, ki so ob bolj obiskanih poteh že izginile, in več različnih živali kot v obljudenih predelih. Prevladujejo mir, samota in občutek izoliranosti. Kdor se poda v to divjino, se mora zanesti sam nase. Možnosti, da bo srečal sočloveka, so majhne. V primeru nesreče mu bo kljub sodobnim komunikacijskim napravam morda trda predla, če ne bo signala, da bi poklical številko 112 – klic v sili. Izkušenemu gorniku gibanje v takem svetu nudi veliko užitkov in veselja, ker je doživljanje okolice precej intenzivnejše kot na kakšni natrpani planinski magistrali.

Začetniki se po navadi znajdejo v taki pokrajini bolj po naključju oziroma pomoti kot namenoma. Največkrat zaidejo vanjo, ker so se izgubili. Prej ali slej se tega zavedo, zato postanejo prestrašeni, sčasoma morda celo panični. Gibajo se s težavo in se komaj prebijajo naprej. Če so dovolj prisebni in si zapomnijo, kje približno so hodili, jim morda uspe, da se vrnejo v smeri, iz katere so prišli. V nasprotnem primeru

je veliko odvisno od sreče in iznajdljivosti. In če ne gre drugače, od gorske reševalne službe. Verjeli ali ne, če je prizadeti kdaj bral romane Karla Maya, mu lahko to v taki situaciji pomaga, tako po stvarni kot psihični plati.

Še bolj nazaj k naravi in vprašanje etike

Današnji posameznik, zlasti iz mestnega okolja, je vedno bolj odtujen del narave. Proces odtujevanja postopoma traja že vse od takrat, ko se je človek nehal preživljati z lovom, pašo in obdelovanjem zemlje. Bolj kot je odtujen, večjo motnjo predstavlja v naravnem okolju, ker ne živi več z njim in ga ni vaje. Ta motnja je večja v brezpotju kot na markiranih poteh, po katerih se pomikajo množice bolj ali manj hrupnih obiskovalcev. Imperativ modnosti in lov za adrenalinom se selita tudi v brezpotja. Nekateri posamezniki zapuščajo markirane poti in iščejo "polnost doživetja" v zahtevnejšem terenu, v divjini. Žal so miselno in izkustveno ostali v prejšnjem svetu in svojega obnašanja niso spremenili tako, da bi bilo primerno za brezpotja.

Tu se zastavlja tudi vprašanje etike. Ali sme človek zato, da bi zadovoljil svojo egoistično željo po uživanju,

samopotrjevanju in pustolovščini, rušiti mir in ravnovesje favne in flore? Pogojno da. Pogojno, ker mora paziti, kje hodi in kako se vede: tako, da je čim manj vsiljiv in čim tišji, da za njim ostane čim manj sledi in nič smeti.

Svojevrstno akcijo proti onesnaževanju gorskega okolja sta izvedla britanski alpinist, slikar in kipar Andy Parkin ter francoski kipar Phillipe Vouillemoz. Leta 1989 sta na ledeniku Mer de Glace nad Chamonixom zbrala odpadke, ki so jih za seboj pustili alpinisti in turni smučarji, ter iz njih naredila ogromno skulpturo, da bi tako povečala zavedanje o vplivu obeh športov na ranljivo in krhko okolje. In to ni bila Parkinova edina inštalacija te vrste.

Torej, v brezpotje ne spadajo procesije pohodnikov z vsem balastom, ki ga premore množičnost. Sicer nisem prepričan, katero je tisto število ljudi, ki je še sprejemljivo za izlet v brezpotje, vendar mislim, da je gneča, ko so skupaj več kot trije. ●

Fužinske gore predstavljajo raj za ljubitelje brezpotij; pogled z Jezerskega Stoga na Mišelj vrh, Triglav in Vernar. Foto: Peter Strgar

Kjer poti ne določajo markacije

Nekaj brezpotnih napotkov

Brezpotja, svet brez markacij, so za mnoge obiskovalce gorskega sveta nekaj posebnega. Svet, kjer začutiš svobodo gibanja, neomejenost gorskih prehodov in pristopov, kjer se umakneš v divjino, v samoto. Tak svet bomo našli v manj znanih in odročnejših predelih naših gora, kjer so neoznačene, pozabljene, opuščene vojaške, lovske in pastirske poti ter prava brezpotja, brez uhojenih poti in oznak.

Tak svet pa zahteva od nas več gorniškega znanja, sposobnosti in izkušenj, kot če bi hodili po označenih poteh. Veliko pasti in nevarnosti moramo poznati in obvladati, preden se odpravimo na takšno turo. Kakšna

je lestvica zahtevnosti in kaj vse to pomeni, si bomo na kratko pogledali v nadaljevanju.

Lestvica zahtevnosti

Na brezpotno turo se lahko podamo sami ali v spremstvu gorskega ali

Besedilo: Vladimir Habjan

planinskega vodnika. Ali vemo, kaj nas čaka, če v planinskem oz. gorniškem vodniku, v razpisu naše planinskega društva ali v programu gorskega vodnika preberemo, da gre na primer za zahtevno brezpotje? Založbe, ki izdajajo planinske in gorniške vodnike, kjer so opisane ture po brezpotjih, večinoma uporabljajo svoje oznake zahtevnosti, ki so med seboj dokaj primerljive. Mi bomo za osnovo vzeli definicije zahtevnosti kopnih brezpotij, ki jih uporablja Podkomisija za kategorizacijo

V trentskih brezpotjih; na grebenu Pelcev
Foto: Vladimir Habjan

in registracijo pri Vodniški komisiji Planinske zveze Slovenije.¹

Po definiciji Podkomisije je v načelu brezpotje od človeka neobdelan svet, nas pa seveda zanima le brezpotje v gorskem in planinskem svetu. Če je nadelana ali od ljudi uhojena steza, ki je dobro vidna, potem to ni brezpotje, če pa so v glavnem stečine, nenadlane, slabo vidne, delno uhojene steze, pa je to brezpotje. Tudi zelo redka posamezna že vdela varovala ali redke oznake ne spremenijo značaja take ture (lovski prehodi). Pri brezpotju je praktično nemogoče točno določiti, kje se gibljemo. Zato se tam šteje območje gibanja široko do 50 metrov, pri čemer velja težavnost za najlažje prehode v tem območju.

Lahko (nezahtevno) brezpotje je takrat, ko je prehodno brez kakršnekoli uporabe rok za boljše počutje, ravno-

Še posebej bi rad poudaril naslednje: brezpotja nimajo najmanjše povezave z zavarovanimi plezalnimi potmi! Tako v brezpotjih nimamo kaj početi s kompletom za samovarovanje. To sem zapisal ravno zato, ker planince s to opremo srečujem v brezpotjih. Že res, da bomo ponekod našli kako staro jeklenico, a je to vse kaj drugega kot napete vrvi na zavarovanih poteh.

težje ali napredovanje. To je praktično ves neobdelani svet, pašniki, gozdovi, planote in podobno, kar je lahko prehodno. Nekaj primerov: Krstniški Stog, Tolminski Kuk, Zagorelec.

Zahtevno brezpotje je takrat, ko je območje težje prehodno, vendar ne nevarno (npr. rušje), ali pa ima posamezna kratka mesta, kjer je potrebna uporaba rok za ravnotežje (ne za napredovanje). Težavna mesta ne presegajo II. težavnostne stopnje in niso višja (daljša) od petih metrov oziroma jih vseh skupaj ni več kot sto metrov. Primeri: Vrtača čez Malo glavo, Frdamane police, Jezerški in Prevalski Stog, Bavh.

Zelo zahtevno brezpotje je takrat, ko je na posameznih krajših ali daljših mestih potrebna uporaba rok za ravnotežje in tudi za napredovanje. Plezalska težavnost teh posameznih mest ne presega III. težavnostne stopnje po lestvici UIAA. Vse, kar je težje, štejemo za plezalno oz. alpinistično smer. Primeri: Mokrica iz Kurje doline, Škrnatarica, Debeli vrh, Podrta gora, Plaski Vogel, Morež.

Lestvica velja za vodene ture in je za tiste, ki se bodo sami podali v brezpotja, samo informacija o "tehničnih" težavah. Na brezpotjih pa ne gre samo za tehnično težavnost, pač pa tudi za zahtevnejšo orientacijo, kot je na označenih poteh. Kakšna je težavnost orientacije po posameznih stopnjah: pri lahkem/nezahtevem in zahtevnem brezpotju je potreben dober smisel za orientacijo in iskanje prehodov, v zelo zahtevnem brezpotju pa moramo imeti odličen smisel za orientacijo. Za vse stopnje velja, da je v megli po takem svetu zelo težko najti pravo smer. Za zahtevna in zelo zahtevna brezpotja potrebujemo alpinistično opremo.

Naj za konec napišemo še nekaj o alpinističnih smereh. Zakaj? Ker mnogi lažje smeri prištevajo kar k brezpotjem. V tehničnem smislu sicer to ne velja, v praksi pa kar pogosto. Alpinistična smer poteka v strmih skalnem svetu, po grebenu ali v steni, kjer je gibanje omejeno. Smeri dosežejo različne stopnje težavnosti (od I do VI, VII, VIII in naprej) in presegajo 100 višinskih metrov. Smer napredovanja je zelo težko izbrati, hitro se lahko zaplezamo, tako da je vrnitev zelo tvegano. Tudi tu je potreben odličen smisel za orientacijo, v megli je po takem svetu skoraj nemogoče najti pravo smer. Nujna je alpinistična oprema.

Pa še opisi lažjih težavnostnih stopenj:

I – Vzpon poteka po zelo razčlenjenem skalnatem svetu, kjer je obilo stopov in oprimkov. Roke uporabljamo predvsem za vzdrževanje ravnotežja. Nekateri prehodi so lahko tudi izpostavljeni, zato ti vzponi niso za vrtoglave.

II – Tu se začne pravo plezanje. Stena je lahko že precej strma, oprimki in stopi so manjši, vendar jih je veliko. Varovanje z vrvo je za gornika neplezalca nujno, posebno, če so odseki daljši in bolj izpostavljeni.

III – Plezanje poteka po zelo strmi ali celo navpični steni. Varovanje z vrvo je obvezno.

Nekaj primerov: Streža v Skuti (I), Južni greben Brane (I), Zeleniške špice (II), Visoki Rokav (III).

Gibanje in oprema

Za tiste, ki se nameravate podati v svet brezpotij, je smiselno, da se o tem podučite iz gorniške literature, ki je ima Planinska založba (PZS) dovolj na izbiro. Na voljo so tudi razni tečajji planinskih društev. Hoja po brezpotnem terenu načeloma zahteva odlično tehniko gibanja ter telesno in psihično pripravljenost, gibanje pa je precej bolj

Na vrhu Šit, kamor ne vodijo markacije; v ozadju Travnik in Mojstrovke, kjer pelje neoznačena pot. Foto: Vladimir Habjan

raznovrstno, kot je hoja po uhojenih poteh. Navaditi se moramo vzpenjanja in sestapanja ter plezanja po različnih terenih: po gozdnih poteh, strmih travnatih pobočjih, kako si pomagamo z ruševjem, po melišču, kraških podih, skrotju, po nagnjenih ploščah in na grebenih.

Takoj ko za napredovanje uporabljamo tudi roke, govorimo o plezanju. V praksi se moramo naučiti pravila treh opornih točk, različnih tehnik plezanja in v različnem skalnem terenu: v kaminu, žlebu, zajedi, prečki, po plošči, razu in na grebenu.

Poleg dobre obutve so nam pri hoji po brezpotju v pomoč kompas, zemljevid, opis poti (vodniki), ne bosta pa odveč tudi ročni GPS-sprejemnik in telefon. Za zahtevnejša brezpotja rabimo tehnično opremo, kamor spadajo vrvi, vponke, sistemi, pripomoček za varovanje in spuščanje po vrvi, klini, kladivo. Seveda moramo takšno opremo znati tudi uporabljati, sicer nam ne služi prav dosti.

¹ Definicija zahtevnosti kopnih brezpotij. Interno gradivo, PZS.

Če gremo v brezpotje z gorskim vodnikom, bo poskrbel tako za opremo kot za iskanje poti in premagovanje tehničnih težav, prav tako bo na turi s planinskim vodnikom. Če pa se v brezpotja podamo sami, se velja o tehnikah gibanja in alpinističnih tehnikah podučiti, še preden se prvič odpravimo na turo.

Nevarnosti v brezpotjih

Nevarnosti v brezpotjih so enake splošnim nevarnostim v gorah (tudi o tem se velja natančneje pozanimati v strokovni literaturi Planinske založbe), na nekaj pojavov pa moramo biti še bolj pozorni. Za meglo smo že videli, da ni primerna, ker nam otežuje orientiranje.

V brezpotjih nas še bolj kot na markiranih poteh ogroža padajoče kamenje, zaradi težavnega terena je več možnosti za zdrs, pri čemer so zlasti nevarne strme trave, gruščnate police in gredine, lahko naletimo na težaven kraški teren, na ostre raze in grebene.

Naj poudarim, da v takem svetu ne pomaga zgolj fizična pripravljenost, pač pa predvsem psihična, torej kako smo pripravljeni na težave, na možnost, da smo se izgubili ali da ne vemo, kje smo,

na možnost, da pridemo do mesta, kjer ne najdemo nadaljevanja.

Statistika gorskih nesreč pri Gorski reševalni zvezi Slovenije za leto 2012 beleži 33 primerov reševanja v brezpotjih, kar je popolnoma enako številu reševanja v plezalnih smereh za lani, pri čemer je bilo vseh reševanj na markiranih poteh 170. V svoji dvajsetletni reševalski praksi ne pomnim prav veliko reševanj ali iskanj v brezpotjih, je bilo pa toliko več tistih, ki so se izgubili in z markiranih poti zašli v brezpotja. Da brezpotij in lažjih plezalnih smeri ne smemo podcenjevati, govorijo tragični primeri nesreč, na primer v Zeleniških špicah, na poti do Srebrnega sedla in drugod.

Naj navedem nekaj primerov. Mlad fant se je s svojim psom namenil na Konja, a je v dolini Kamniške Bele namesto proti Presedljaju zavil proti Korošici. V strmeh in gladkem svetu pod Skokom je večkrat padel in se hudo poškodoval.

Drugi primer je popolnoma enak, le da je planinec preplezal Skok, nazaj si pa ni več upal. Ponoči se je zatekel v kočjo na Korošici, pri tem pa niti ni vedel, kje se nahaja. In še tretji primer. Planinec

se je namenil na Kamniško sedlo, a je že v dolini narobe zavil v Kotliško grapo. Plezal je toliko časa, dokler je še šlo, potem pa se je pametno ustavil. Sredi stene, do kamor je plezal že tretjo stopnjo težavnosti, je raje poklical 112.

Trije podobni primeri s tremi različnimi izhodi. Ne gre za klasično hojo v brezpotjih, pač pa za splet okoliščin, ki so privedle do tega, da so se ljudje znašli v brezpotnem svetu. In takih primerov lahko naštejemo še vrsto. V svoji dolgotni karieri brezpotnika imam tudi sam celo vrsto prigod, ko sem se "iskal" in našel, ko sem se zaplezal in izplezal, ko nisem vedel, kako bom sestopil.²

Za konec: z vsem napisanim vas nisem nameraval odvrniti od hoje v ta čudoviti gorski svet brez oznak, pač pa ravno nasprotno: vabim vas, da ga obiščete. Ne boste razočarani. Nekaj poguma gotovo potrebujete, brez tega ne gre, strah pa le pustite doma. Za spodbudo in pomoč pa v roke vzemite specifični vodnik po brezpotjih.³ Pa srečno. ●

² Živeti z gorami (v tisku), Planinska založba, 2013.

³ Brezpotja, Sidarta, Ljubljana, 2009.

Brezpotje kot imperativ svobode

Ko je markacija znak rešitve

Besedilo: Damjan Slabe

Prvega novembra so bile gore še vedno v barvah pozne jeseni. Za nama so bili že prečenje Krsteniškega Stoga, preplezana jugovzhodni raz Jezerskega Stoga in dva raztežaja dolg kamin v Adamu. Z njega sva se po udobnem hrbtu povzela še na tretji, Prevalski Stog in nadaljevala proti Škednjovcu. Steze ni bilo, hoja po slemenu in od slane požganih travah je bila prijetna. Jeseni se obzorja razširijo, čutil sem, da so se razširile tudi moje

prsi. Dobesedno razganjalo me je od navdušenja nad imenitno hojo in širnimi razgledi v čistem jesenskem zraku in svetlobi, ki izostri obrise gora. Kot da bi lebdel in ne hodil, tako lahek je bil korak. Nekdo je postavil možica, ki je kazal udoben prehod na vzhodno stran. Škraplje so prebudile fotografsko žilico. V lažjem plezanju sva nenavezana dosegla greben.

Prečenje Škednjovca je zahtevalo dobršno mero previdnosti, saj je

greben razbit in mestoma izpostavljen. Ko sva sestopila na drugo stran, je bilo Izidorju dovolj potepanja in se je vrnil na Krstenico, sam pa sem sklenil nadaljevati z brezpotnim vandranjem po bohinjskih gorah. Povzpел sem se na Vrh Hribaric in se nasmehnil ob spominu na naše prvo smučanje s tega čokatega vrha. Poiskal sem prehode poti Debelemu vrhu in ga s še vedno dobršno mero energije prečil od severa proti jugu. Na Lazovškem prevalu

Na Prevalskem Stogu, v ozadju Šklednjovec
Foto: Peter Strgar

sem za trenutek okleval. Bo še dovolj dneva za prečenje Ogradov? Odločil sem se, da bo. No, pa ga ni bilo. Že v temi sem prišel na izhodišče, planino Krstenico, utrujen, a zadovoljen. Sprejeli sta me toplina stana in juha iz prijateljeve hribovske kuhinje, ki se je izredno prilegla. Turo sem sam pri sebi poimenoval Krsteniška transverzala. Žigov na njej ni, markacij tudi ne, le tu in tam osamljen kamnit možic, morje alpskega cvetja, razgledi in mir.

Učna leta

Že kot otroka me je zanimalo, kaj je za bližnjim Merlakovim hribom. Ure in ure sem se lahko potikal po gozdu okoli doma na Petkovcu. Kmalu sem si upal pokukati tudi v kakšno jamo, ki jih v okolici ne manjka. Na osnovi tega

sem si pri svojem prvem vzponu na Triglav, ki smo ga začeli na Vršiču, privoščil prvi brezpotni podvig v visokih gorah. Ko se je družba odraslih veseljakov, ki sem se ji smel priključiti kot edini kratkohlačnik, že zgodaj popoldne zasidrala v Pogačnikovem domu na Kriških podih, sem se podal na raziskovanje bližnje okolice. Hitro sem se znašel pri Spodnjem Kriškem jezeru, slabih dvesto višinskih metrov pod domom. Za hip sem pomočil prste v ledeno mrzlo vodo in se razgledal po okolici. Strah pred izpostavljenostjo in višino, ki sem ga doživel ob vzponu na Razor, je bil že pozabljen. Zamikalo me je, da bi se vrnil kar naravnost navzgor po melišču, ki se na severozahodni strani drobi v jezero. Vzpenjanje še zdaleč ni bilo tako enostavno, kot je kazalo na prvi pogled. Kljub temu sem se hitro dvigoval. Z višino so se pojavljali radovednost pred neznanim, veselje, pa tudi bojazen: kaj pa, če ne bom ... ampak sem. Zmogel sem tudi tistih nekaj skal, s katerimi se je zgoraj končala grapa.

Dokaj zgodaj sem okusil, kako lahko gore občutiš vsaj približno tako, kot so jih prvopristopniki. V samoti, stran od nadelanih poti in "daleč od ponorelega sveta" Thomasa Hardyja, v neokrnjeni naravi, odvisen predvsem od samega sebe. Ravno radovednosti po odkrivanju neznanega pripisujem navdušenje nad brezpotji. To me je spodbudilo, da sem se že kot dijak zadnjega letnika vpisal v alpinistično šolo, predvsem v namenom, da bi dobil nekaj nujno potrebnega znanja o tem, kako varno plezati ali se po vrvi spustiti čez skok, na katerega kaj hitro naletiš v brezpotnem svetu.

Kmalu sem izoblikoval tudi svojo strategijo spoznavanja gora. Na turi, ki sem jo že nekoliko poznal, sem si praviloma privoščil kombinacijo malo po poti, malo po brezpotju. In zaradi tega pogosto poslušal pritoževanje sopotnikov: "Ti in tvoje variante!" Nekoč smo pozno jeseni sestopali po južnih pobočjih Ogradov. Ker sem običajno – zdaj celo označeno – stezo proti planini V Lazu poznal in vedel, da proti Krstenici naredi precejšen ovinek, sem si zamislil direkten sestop po južnih strminah. Pobočje se na nekaj mestih res precej prevesi, celo do te mere, da moraš tu in tam poprijeti za šop trave ali štrlečo skalo. Za nameček je teren od zgoraj dokaj težko pregleden. Za trenutek sem podvomil o možnem prehodu in o smiselnosti moje sestopne variante. Z negotovostjo je naraščalo tudi

nezadovoljstvo v skupini, zaslišalo se je celo godrnjanje. Oddahnil sem si, ko smo stopili na uhojeno in označeno pot, a ne za dolgo, kajti kmalu sem jih že v temi vodil po brezpotju proti Grintovici. Ves večer sem moral poslušati zbadljivke na račun svoje raziskovalne vneme. Zaspal sem med razmišljanjem, kako lahko tisto, kar mene tako veseli, druge spravlja ob živce.

Izziv in potreba

Nimam se za pustolovca ali *explorerja* tipa Bear Grylls, za katerega je Chris Bonington dejal, da v življenju še nikoli ni ničesar raziskal (PV 5/2012). Hoja po brezpotjih me je pač zasvojila in postala nuja. Ponuja mi možnost kreativnega raziskovanja narave. Predstavlja izziv, ki od mene zahteva veliko več kondicije, osredotočenosti na orientacijo, iskanje prehodov ter ohranjanje možnosti za morebiten umik (in včasih potrpljenja). Podobne občutke doživljam tudi med plezanjem prvenstvene smeri. Vse to sem doživljal tudi med potikanjem po soteski Iške in Zale, Gačniku, v prenekaterem koncu bohinjskih hribov, med prečanjem Zeleniških špic in v kanadskem Skalnem gorovju, kjer segajo brezpotja v neskončnost.

Včasih sem se v brezpotju znašel pomotoma, ker sem zgrešil pot. Cenim delo markacistov, a zdi se mi, da nas dobesedno razvajajo. Vendar sem se že večkrat iskreno razveselil rdeče-bele markacije, ko sem se po več urah naporne hoje znašel na označeni stezi.

Velika razlika je, ali grem na tako turo sam ali v družbi, v katerem letnem času, v visokogorje ali po brezpotnem terenu nekje v dolini. Če bi šlo kaj narobe, bi bila tovariška (prva) pomoč izjemno dragocena.

Vedno je potrebna skrbna priprava na turo, v katero sodi tudi sporočilo domačim, kam se odpravljam in kdaj se vrnem. Kdor je sam, je odvisen izključno od lastnega znanja, iznajdljivosti, opremljenosti in včasih gole sreče. Ne sme se zanašati na pomoč s klicem preko mobilnega telefona. Najbrž pa ni treba posebej poudariti, da je zadovoljstvo nad uspelo turo toliko večje.

Hojo po brezpotjih je potrebno razlikovati od bližnjic med markiranimi potmi, ki povzročajo erozijo tal in ne sodijo v repertoar ozaveščenega ljubitelja gora. Kljub temu da ima narava dobre regeneracijske sposobnosti, zahteva hoja po brezpotju spoštljiv in skrben odnos do nje. ◉

Lahko bi se končalo tudi drugače

Trentski Pelc

Besedilo: Breda Pirc

Zakaj so brezpotja tako mikavna, čeprav imamo v naših gorah toliko lepih, dobro urejenih in zavarovanih poti, na katerih prijazno mežikajo Knafelčeve markacije in nas usmerjajo smerokazi?

Želja se uresniči

Stabilno vreme s še skoraj poletnimi temperaturami naju je s prijateljsko spodbudilo, da bi poskusili uresničiti eno izmed skupnih želja. Trentski Pelc naju je že dolgo vabil s svojo divjo samoto in težko dostopnostjo. Vida je že večkrat raziskovala stezice in dostope nad Sočo iz Trente, obe sva preštudirali vse dostopne opise. Odločili sva se, da narediva krožno turo z izhodiščem v Zadnji Trenti in sestopom v zaselek Pri cerkvi v Trenti.

V svežem septembrskem jutru sva se zapeljali v Trento in Vidin avto pustili na parkirišču ob Soči. Očarani sva opazovali belo tančico meglice nad reko. Kot bi še spala, se nama je zdelo, ko sva z avtom brzeli navzgor v Zadnjo Trento. Vznemirjeni od pričakovanja in dobro otovorjeni z vso potrebno opremo sva hiteli po markirani poti do planine Zapotok in vmes pogledovali proti levi, kjer se je med drevjem odstiralo veličastno obzidje. Greben, ki se niza od Bavškega Grintavca preko Srebrnjaka, Ribežnov in Trentskega Pelca proti severovzhodu, se spusti na kolena šele pred lepotico Sočo. Staro znanko, planino Zapotok, sva le bežno pozdravili in med macesni hiteli naprejškat ostanke steze, ki naju bo privedla na melišča pod steno Srebrnjaka, pod katero so s plezalno opremo rožljali alpinisti.

Najina stezica je vodila pod skalno stopnjo v podrto grapo, prečila razdrapano pobočja pod Srebrnjakom in se postopoma dvigovala proti grapi pod Ribežni. Ves čas sva imeli pod seboj veličasten razgled na Zadnjo Trento.

Senca grebena se je počasi umikala in sonce je pobožalo bela prodišča in zatrep. Dobro vidna stezica naju je iz zelenja pripeljala na piramidasto zbito melišče pod Ribežni, kjer naj bi bil vstop v Tumovo smer. Pod meliščem se je teren ugrezal v razdrapano grapo in se vrtoglavo spuščal proti Zapodnu. Stezice ni bilo več videti.

Spodbudno znamenje

Upoštevajoč opis, sva se podali po peščenem slemenu navzgor in proti levi zagledali tri krepelca, odlomljene bukove veje. Razveselili sva se jih, kot da bi nama znamenje pustil sam spoštovani dr. Henrik Tuma – za orientacijo in v opozorilo, da se tu začne zares. Urno sva zložili palice, jih pripeli na nahrbtnik in vzeli pot "pod roke". Na začetku sva se veselili strmega vzpona med macesni, ruševjem in skrotjem, prepričani, da sva v Tumovi smeri. Občasno je bilo plezanje zahtevnejše, saj je bil svet precej krušljiv. Menjavalni so se odseki travnatih polic, lepo prehodnih grapic in skrotja, za oprimke so služili tudi veje ruševja in debela macesnov. Vedno znova nama je uspelo slediti ostankom nekakšne pastirske stezice. Ko sva se že skoraj navadili, da bo tako uživaško vse do vrha, naju je kot velik vprašaj ustavila široka grapa, ki je peljala naravnost navzgor in se pod steno spremenila v klicaj! Tu ne bo v redu, tudi opis je veleva, da je treba v levo, kjer je bil videti teren kar

Jugozahodna stran Trentskega Pelca nad Ribežni
Foto: Vladimir Habjan

prehoden, le eno pomanjkljivost je imel – nikjer ni bilo videti najine lepe stezice. Prebijali sva se navzgor med nizkim ruševjem, ki so ga vse pogosteje prekinjale strme, krušljive plošče in manjši skalni skoki. Osredotočili sva se na svojo novo smer in se postopoma prebili čez precej izpostavljene odseke ob grapi, kjer sva predvsem zaradi krušljivega sveta doživeli nekaj navalov adrenalina. Vrv nama je bila v moralno oporo, saj razen ruševja in redkih trdnih skalnih rogljev ni bilo drugih možnosti za varovanje. Skoraj v istem hipu, ko sva na pogled ocenili, da bi moralo biti odslej lažje, sva spet stopili na udobno stezico, ki je pripeljala z desne. Do grebena Ribežnov je šlo potem kot za šalo, le glodalo naju je, kje sva zgrešili. Ampak v kakšnem svetu sva bili! Ozirali sva se na vse strani in pili divjo lepoto, se smejali in objemali od ganjenosti.

Gotovo imam nekaj prirojene raziskovalne žilice, ki je prišla do izraza že v otroških letih pri gobarjenju in kletenju po gozdovih. Kasneje sem v gorah v brezpotjih odkrila nekakšno (p)osebno terapijo, po drugi strani pa so postala magnet na podoben način, kot so nekaterim izziv nerešene uganke in rebusi. Kaj vse sem pripravljena storiti, da pridem "uganki" do dna! Še in še poskušati, obračati, se vračati, spraševati, raziskovati po spletu in literaturi. Tudi tvegati kakšno nočno vrnitev, žejo in lakoto ... Da bi mi kdo celotno pot kar pokazal, je še najmanj zaželeno. Takrat sem kot majhen otrok, ki trmoglavil: "Sama, sama!"

Na teh raziskovanjih velikokrat ni vrha, so pa neprecenljiva in nikoli končana šola potrpežljivosti, strpnosti s sopotniki, radost opazovanja in čudenja, čas, ko so prav vsi čuti na preži. To so zame trenutki, ko resnično udejanjam lastno bivanje.

Viskanju sestopa

Tudi za sestop na južno stran gore v smeri proti Staremu utru je bila potrebna zbranost. Nikjer ni bilo ne močica ne steze, le občasno je poteptana ruša v strmih travah dala slutiti, kje poteka pristop. Nekoliko niže sva naleteli na požagane veje ruševja, ki so naju vodile navzdol do melišča v vpadnici vrha. Pohiteli sva v smeri kočice, ki sva jo že ves čas opazovali, pa se nama je steza v kraškem svetu spet izgubila, tako da sva se med ruševjem še precej časa prebijali do čistine. Med počitkom pred lovsko kočico sva z zemljevidom Trente na kolenih temeljito razmislili o možnostih sestopa. Med turo sva

namreč ugotovili, da so ključni Vidinega avta ostali na polički v mojem avtu, a sva to težavico pustili ob strani. Zdaj sva sklenili, da do zaselka Pri cerkvi namesto po mulatjeri sestopiva čez planino Berebico (Veverico) kar po grebenski stezi. Imeli sva opis, karto, voljo, raziskovalno žilico in najmanj pet ur dnevne svetlobe. Sestopili bova višje v dolini, tako bova imeli precej krajšo pot (upali sva na avtostop) do mojega avta v Zadnji Trenti. Veselo sva čebljali po prekrasni, s travo poraščeni mulatjeri, ki je vijugala navzdol proti severovzhodu. Prevzeti od trentarskih lepote sva uživali v božajočem popoldanskem soncu, neponovljivih razgledih na Tičarico in grebene Lepega Špičja, globoko pod nama se je bleščal

nadaljevala kot lepo shojena steza, ki je po gozdni podrašti sledila grebenu. Vendar tudi to ni trajalo dolgo. Kot po pravilu je naenkrat izginila! Sprva sva imeli stezo in greben, potem je ostal samo še greben, zdaj pa sva obstali še midve med zoglenelimi drevesi gozda, ki ga je pred leti zajel požar. Precej časa sva se trudili z iskanjem poti, vrnili sva se, od koder sva prišli, in jo spet našli. Sledili sva poti navzdol – in spet konec steze. Tam, kjer naj bi po opisu in karti pot vodila naprej po grebenu, ni bilo nič in svet se je sumljivo spuščal.

Poskusili sva bolj v desno, prečesavali teren, našli sledi steze, prečili še bolj v desno in strmo navzdol, iskali prehode in ugotovili, da sva zašli preveč v desno. Zapeljale so naju

in polomljenim drevjem ... Spuščali sva se ob strmih meliščih, dokler niso prešla v skok in naju spet prisilila k umikom v desno. Čas je brzel z neverjetno hitrostjo, svetloba je počasi pojemala in mrak naju je prisilil, da sva prižgali čelni svetilki. Prečkali sva strmo grapo s skromnim studentcem in se nenadoma znašli na stezi, nato na pravi mulatjeri, ki naju je pripeljala na rob planine s trentarsko kočo, ograjeno z lesenim plotom. Srce je poskočilo od veselja, tu sva vendarle v civilizaciji.

Bistra hči planin namesto bivaka

A iskanja še ni bilo konec. Poti ni bilo nikjer več, ob ogradi sva iskali naprej in prečesali rob planine, vendar nikjer nobene poti navzdol. Navzgor nisva niti pogledali, raje sva se ponovno zagnali navzdol po gostem suhem smrečju. Prebijali sva se v trdi temi, v tesnobnem pričakovanju, kaj naju še čaka. Vedeli sva, da je nad trentarsko cesto polno skalnih skokov, pravih sten, kdo ve, ali bova našli prehod? Bova prisiljeni bivakirati v teh strmih nah, brez vode? Tolažila me je misel, da bo noč topla in da imava dovolj obleke. Bili sva popraskani, prepoteni, v laseh in za vratom je bilo pravo gnezdo iglic in okleščkov vej. Verjetno naju je instinkt privedel do lesene ograde, za katero sva zaslutili ravnico. Preplezali sva ograjo in se znašli na pašniku ob glavni cesti. Presrečni sva stekli čez travnik, spet preplezali plot in se zapodili čez cesto do Soče. Zmetali sva čevlje in obleko s sebe in zabredli v reko; pili, pili in se hkrati polivali z mrzlo vodo. Joj, kako je prijalo, kako sva bili naenkrat živahni in razposajeni. To, da morava ob devetih zvečer v trdi temi še do avta v Zadnji Trenti, nama ni delalo posebne skrbi. Če sva zmogli trentarska brezpotja, bova tudi cesto!

Umiti in za silo urejeni sva stopili na cesto in že po nekaj minutah nama je ustavil prvi avto. Nekaj besed in že smo se peljali v Zadnjo Trento, prav do najinega vozila. Dva mlada alpinista, ki sta se vračala s plezanja v Lepem Špičju, sta naju razumela brez odvečnih razlag, saj sta tudi onadva že imela podobno izkušnjo. Ugotovili smo, da se dobro vrača z dobrim – in nikoli ne več, kdaj.

Malo kasneje sva v gostišču, ki so ga že zapirali, ob pivu analizirali svojo turo, vendar analize nisva končali. Ugotovili sva le, da je bilo vse skupaj dobra šola in da naju čarobne trentarske poti sedaj še bolj mikajo. ●

Udobna steza je lahko zelo podobna gamsji stečini.

Foto: Breda Pirč

smaragdni trak Soče. Popolna samota na celotni turi je bila tisto, kar naju je še posebej navdušilo. Manj navdušeni sva bili, ko je bilo široke mulatjere konec, kot bi jo odrezal. K sreči se je

živalske stečine. Človek ne bi verjel, da drevesa lahko rastejo celo v takšnih strmih. Široke grapaste strmine so prekinjali skalni zidovi, pod njimi sva prečili in se spuščali, kjer je dopuščal teren. Soča je bila že blizu, cestni hrup je postajal vse glasnejši, midve pa sva lomastili med drevjem, se oprijemali trave, pretepali z gostim grmičevjem

Tam zgoraj je svojevrstno "osvobojeno ozemlje"

Pogovor z Matjažem Kmeclom

Besedilo: Vladimir Habjan

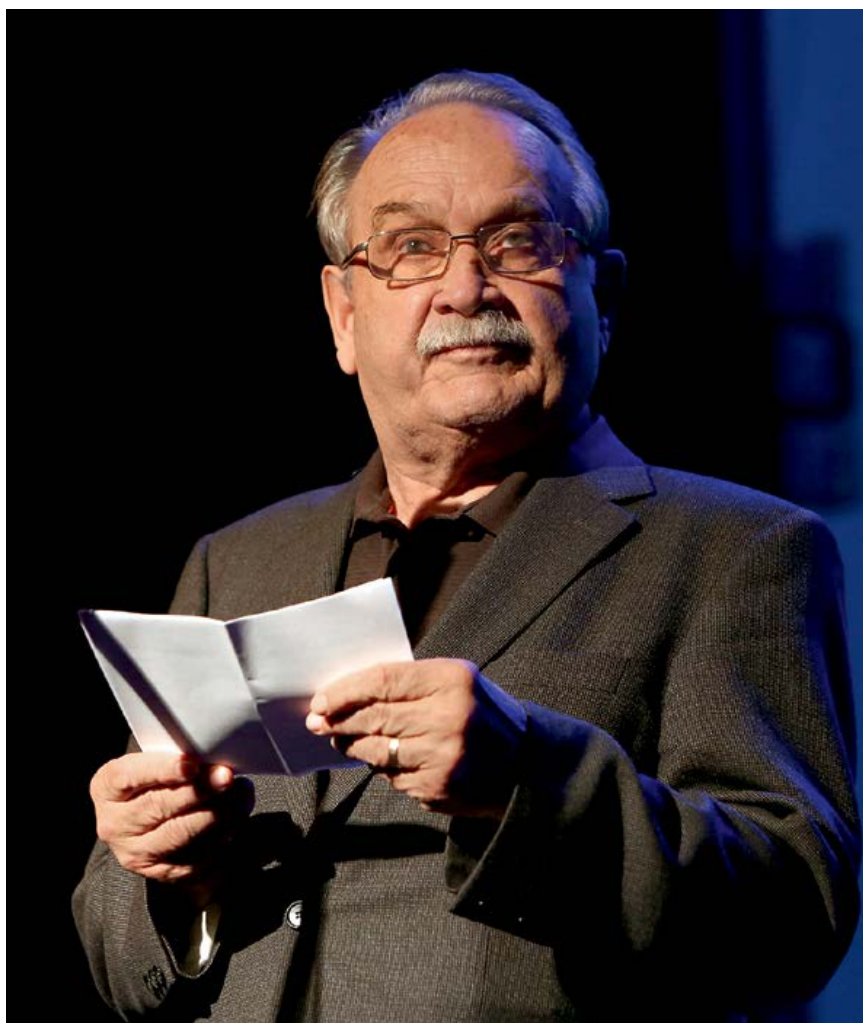
Akademik dr. Matjaž Kmecl je z gorami povezan od malih nog. Pravi, da ga je tja zvalila nekakšna erotika, v gimnaziji pa ga je s planinstvom zastrepil njegov ravnatelj Tine Orel. Za Kmecla je tam zgoraj svojevrstno "osvobojeno ozemlje", kjer se lahko vsaj malce očisti od čadaste doline in vsakodnevne rutine.

20. septembra ste bili slavnostni govornik ob 120-letnici Planinskega društva Kamnik. Bi nam lahko zaupali, kaj je bilo glavno sporočilo vašega govora?

Bilo je predvsem priložnostno spominjanje na začetnike, štiri pogumne može iz Kamnika, enega lekarnarja, dva učitelja in enega posestnika, ki so tako rekoč iz nič in v stalnem sporu z velikonemško napetimi *alpenferajnovci* postavili na noge to našo prvo podružnico Slovenskega planinskega društva (SPD). Potem pa tudi na vse nepregledne množice idealistov, ki so jim sledili. Dodal sem nekaj morebitnih vprašanj o smislu sodobnega hribolazenja. Začetnikom je bilo glede tega po svoje celo lažje. Planinsko organizacijo so začeli graditi iz narodnostnih razlogov, da ne bi *alpenferajnovci* po svoje packali in nemškovali v naših gorah. Gorogranski nadučitelj Fran Kocbek z druge strani Grintovcev je takrat razloge strnil v kratko geslo: Naš je rod, naša je gora! Tu živimo Slovenci, zato so te gore samo naše. Dandanes ima vsakdo iz naše številne hribovske bratovščine seveda za te potrebe svojo lastno filozofijo; moja osebna je bila zmeraj, da je tam zgoraj svojevrstno "osvobojeno ozemlje", kjer se lahko vsaj malce očiščujemo od čadaste doline in vsakodnevne rutine. In kjer si – nekako po kugyjevsko – nabiramo prijazne spomine za stara leta. Zbiramo, po Mihi Potočniku, nekaj, kar se sproti spreminja v "posušeni rožmarin", z opojnim duhom po najlepšem.

Kaj po vašem mnenju pomeni 120 let za neko planinsko društvo in za planinstvo v Sloveniji? Kakšno mnenje imate o praznovanju takšnih obletnic?

Če pogledam SPD, tudi njegovo prvo podružnico v Kamniku, je bil najprej zanos, skupaj s trdno vero, da je tako treba – ideja se namreč porodi iz stanja skupnosti. Potem preide v nazorsko in interesno združenost ter se na koncu morebiti, če je prava, okrepi v tolikšno množičnost, kakršno pozna naše današnje planinstvo. Obletnice

Matjaž Kmecl Foto: Vladimir Habjan

Od rojstnega tisočaka Kuma ga je pot preko Grintovcev, na katere se je mladostno razposajen podal kar bos, vodila proti Triglavu in Slovenski smeri. A ni ga sram priznati, da je po duši šodrovec, ki jo sicer rad in pogosto udari tudi po svoje, v neznanu, kar pa mu je povsem dovolj. Tako si nekako po kugyjevsko

nabira prijazne spomine za stara leta (naslednjega februarja jih bo dopolnil osemdeset). Pogovor smo izkoristili za nekaj aktualnih družbenih vprašanj, povezanih tudi z vlogo planinske organizacije in publicistike.

so simbolni mejniki, možnosti potrjevanja skupinske zavesti. Zakaj jih ne bi praznovali? Poleg tega slejkoprej velja, da se lahko (skoraj) vse naredi od danes na jutri, samo tradicije in z njo povezane vztrajnosti ne. V njej je posebna energija, ki ožarja tudi take proslave.

Koliko vam še uspe slediti dogajanju v planinski organizaciji? Ste bili v preteklosti s Planinsko zvezo bolj povezani?

Kot aktivist pravzaprav nikoli, kot planinski "verniki" pa ničkoliko. Zelo veliko sem se o teh rečeh pogovarjal s Tinetom Orlom, ki me je s planinstvom zastrupil že v gimnaziji, podobno kot še številne nekdanje celjske gimnazijce. Bil je zelo "ljudski"

ravnatelj, zelo razgledan in duhovit. Kadar je kak profesor zbolel, ga je najraje nadomestil kar sam, za nas pa je to zmeraj bil kar nekakšen praznik: ni bilo ne spraševanja ne dolgega časa, ura se je spremenila v skoraj fascinantno monodramo, iskrivo, polno anekdot in tudi življenjskih modrosti. Mislim, da je v njej užival tudi sam; mi smo vsekar. Nekega jutra me je pobral kar od pouka in me v razmajanem avtobusu celjskega planinskega društva za ves dan odpeljal v Logarsko dolino – tam okoli 1950. Ves dan smo pili nekakšen čaj, v katerem je prevladovalo žganje, vseeno pa sem ostajal toliko pri sebi, da mi je ostal dogodek z vso logarsko kuliserijo vred v prelepem spominu. In podobno. On me je tudi "izdrezal" kot

planinskega pisca, kot aktivista pa pač nikoli, ker reč ni v moji naravi.

Planinska organizacija je imela v svojih začetkih velik narodnobuditeljski pomen. Danes bolj poudarjamo strokovni, izobraževalni in športni vidik organizacije. Se vam zdi, da je prvotni pomen danes povsem zamrl? Je planinstvo še na kakšen način povezano s slovenstvom?

Seveda! Saj imamo Triglav v grbu! Med drugo svetovno vojno sta dve partizanski patrolji kljub nevarnostim krenili na Triglav in tam razvili slovensko zastavo, v vpisno knjigo pa kot smer poti zapisali: V nove zarje! Ko smo se dobrega pol stoletja pozneje osamosvajali, je spet Triglav prevzel simbolno vlogo – spomniti se je treba

patetičnih prizorov z vrha v tistem času. Zmeraj v takšnih trenutkih smo se zatekali k njemu. Intimno to počenjamo še danes, kar naprej. Drugače pa je naše današnje planinstvo pač mnogofunkcionalno, hvalabogu; ni tisto, čemur bi rekli s staro meščansko, skoraj nezamenljivo besedo fahidotsko – v njem je veliko obilje vseh mogočih idej, energij in možnosti. Zato pa je tako množično.

Si danes lahko Slovenec, tudi če ne hodiš v gore?

No, najbrž že. Je pa planinstvo za Slovence tudi danes vsekakor dodatna in ne najmanj pomembna možnost izražanja pripadnosti ljudstvu in narodu pod Triglavom. Politiki to celo vedo

ali pa jih k temu pripravi recimo Tof z "vrhom na vrhu", časopis, ki organizira pohod 100 žensk na Triglav, borčevska organizacija s svojo znamenito vsakoletno prireditvijo na Pokljuki ali kdo tretji. Nobena od teh prireditev ne mine brez politične udeležbe.

Ali imate občutek, da se slovenske politične delitve odražajo že tudi v slovenskem planinstvu?

Žal! Ne bi se smele. Saj celo v politično najbolj razklanem času nismo imeli klerikalnega in liberalnega planinstva; planinstvo je bilo zmeraj nad tem. Občasno se sicer kdo spomni, da naj bi po avstrijskem zgledu na vrhah postavljali križe, toda to praviloma ni politika; in tudi ni čisto v skladu z

modernimi ekološkimi nazori, tako da prav vztrajna takšna dejanja niso. Toda rad bi spomnil na poskus prepira okrog besed "planinski" in "gorniški". Jezikoslovno bi se ga še dalo kako utemeljevati, toda ne potem, ko traja neka raba že sto in več let. To je tako, kot če bi uspeli novodobni "revolucionarji" zamenjati slovensko zastavo, pod katero se je že poldrugo stoletje dogajalo vse slovensko osamosvajanje (ki ni bilo samo zadnje dejanje 1991). Ne gre pač, tradicija ne dovoli, pa naj kdo v svojo čast in slavo še tako hoče in si še tako prizadeva. Pod "slovenskim

Triglav v jutranjem svitu; pogled z Razorja
Foto: Matevž Lavrič

planinskim društvom" se je dogodilo vse odločilno na tem področju zadnjih sto let. Naj dodam, da pa k morebitni tovrstni uspešnosti kdajpakdaj pripomore tudi manj občutljiva "politika" planinske organizacije. Ni bilo na primer treba prepustiti stare Kocbekove kočice na Molički planini neki drugi, secesionistični pobudi, navsezadnje je kočica slej ko prej pomemben kulturni spomenik, in to ne samo planinstva – tudi s cerkvico Cirila in Metoda nad seboj. Naj so bili drugi interesi in razlogi še tako močni – ne bi bilo treba in ne bi se bilo smelo; kočica je dragocena snovna dediščina organiziranega slovenskega planinstva, njegova "srebrnina". Vsaj moje mnenje je takšno.

Kateri motivi so vas pripeljali v gorski svet? Kateri so prevladovali pri vašem zahajanju v gore: estetski, etični, športni ali vsi trije enako?

Kaj pa vem, nekakšna erotika pač. Že večkrat sem si sam skušal razložiti in še najraje obstal pri spominih na najzgodnejše otroštvo. Starši so kot učitelji službovali na Kumljanskem,

čez vso Zgornjo Savinjsko dolino na Ojstrico). Ko je bilo vojne konec, sem bil star že enajst let in seveda čakal obljubljene hoje na Triglav, vendar sta bila starša tako zasuta z obveznostmi, da je ni in ni bilo. Leta so tekla, pripehal sem se do mature, moj ravnatelj mi je še podpihoval staro pričakovanje, zdaj že hrepenenje – in sem sklenil, da pa je zdaj že čas. Nisem imel ničesar, še nahrbtnika ne, kje neki čevlje. Do Triglava je bilo daleč, in sem se odločil za Grintovce; če ni bilo čevljev, pa pač bos – in sem jih prehodil bos po vsem grušču in julijskih snežiščih. Vrnil sem se popolnoma obtolčen, vendar ničkoliko srečen. Nič nisem, vsaj takrat ne, premišljeval, kakšni motivi so me pri tem vodili, in moram priznati, da sem do konca hodil v hribe skoraj kot kakšna srečna živalca, ki vse stvari jemlje sproti, kakor pač pridejo. Erotika pač! Seveda ne bi bilo res, če bi trdil, da me različni pogledi na vse to početje niso nikoli zanimali. So me, in to kar precej. Potem sem nekoč naletel pri Kafki na biblično parafrazo, da je vsaka pot tudi cilj (kar si je nekaj

nacističnem in socialističnem, in vendar je ves čas vztrajal pri svojem socialnem idealizmu, predvsem pa pri svoji izjemni ljubezni in privrženosti Grintovcem – ne samo Veliki planini in njenim stanovom, vsem kamniško-savinjskim hribom.

Kaj menite o današnji premoči fizičnega aspekta ("rekorderstvo") nad duhovnimi motivi zahajanja v gore?

Pač stvar časa in svojevrstne penetracije urbanosti v planinstvo. Pastirji in lovci so morebitne rekorde že od nekdanj postavljali samoumevno, iz življenjskih potreb, ker jih je v to sililo preživetje. Menda je Stanič ali kdo že našel na Triglavu, potem ko je prvič prilezel gor, trentarskega lovca. Kaj pa so bili štirje pogumni možje iz Bohinja, samo en intelektualec-ranar je bil med njimi, drugi so bili lovci ali pastirji. Kdo je Frischaufu ali Kebru v Grintovcih kazal poti? Hočem reči, da zvečine niti ne vemo za davne prvopristopnike. Da ne bo pomote, kot preprost šodrovec še posebej visoko spoštujem vse izjemne plezalske podvige slovenskih

v hribih pač, čeprav ne prav najvišjih; hodili smo k bližnjim cerkvicam, tudi na Kum. Za zmeraj mi je ostal v spominu skoraj pravljicični pogled z enega od njih, z Rodeža, na zasnežene Grintovce. Če si sposodim (ukradem) malce patetičen izraz – postali so mi trajni "predmet hrepenenja". Ko je prišla vojna, sem bil star sedem let. Takrat je oče, ki je prišel le poredkoma domov, pripovedoval, kako bomo po vojni vsi skupaj odšli na Triglav (njegov oče, moj ded, "stari ata", je bil znan po tem, da jo je večkrat z mlajšo hčerko mahnil kar peš iz Šmartnega ob Paki, kamor se je z vlakom pripeljal iz Celja,

kasneje kot misel privzel tudi Nejc Zplotnik), in sem si rekel: bom pa hodil pod to zastavo: važna bo pot, četudi se bom zmeraj spet vračal (hvalabogu) domov.

Ali ste imeli kake vzornike?

Ne bi smel zatajiti Tineta Orla. Vlasta Kopača sem žal premalo poznal, mi je pa po vsem, kar so mi pripovedovali, več kot imponiral. Bil je izjemen poštenjak, navsezadnje si ga je Plečnik izbral že kot študenta za svojega intimnega sodelavca, čeprav je vedel, da je komunist. Bil je zaprt v vseh režimih, kraljevskem,

Ojstrica in Planjava nad Logarsko dolino

Foto: Milan Cerar

alpinistov, toda po svoje so otroci časa. Sijajni in skoraj neponovljivi so (recimo kak Tomaž Humar); otroci informacijske dobe so prav tako, ve se skoraj vse o njih, primerjati jih je mogoče, vsak njihov podvig je zabeležen. O tem, koliko podobnega, čeprav na manj zahtevni ravni, je bilo v preteklosti, pa komaj kaj vemo. V meščanski dobi so iz "turistovskih" podvigov začeli delati mite in to se je obdržalo – čeprav je res, da je vsaka vrhunska prvenstvena

plezarija vsaj zatorej, kot so rekordi v drugih športih.

Ali kaj spremljate sodobno slovensko planinsko publicistiko (leposlovje, vodniki, zgodovinski pregledi, priročniki itd.) in kakšno je vaše mnenje o njej?

Spremljam, kolikor le morem, tudi kupujem, celo vodnike, čeprav komajda lahko še računam na kako zahtevnejšo hojo. Bogata je, raznovrstna, moderna – še posebno, če jo primerjamo z nekdanjimi pionirji, Badjuro, Kocbekom, grebenskimi zemljevidi; mogoče je samo v beletriji malce iztrošena. In da spet ne bo pomote: vse, kar smo imeli tega doslej, je bilo dragoceno; razvoj je šel naprej po korakih. Malo je vse skupaj danes ovito v tančice nostalgije in vendar je s pridom služilo v svojem času, ne poredko je uporabno še danes.

V esejistiki ste se posvečali tudi goram in planinstvu, spomnimo se samo vaše knjige *S prijatelji pod macesni*. Kaj vam pomenijo gore in kako to, da ste jim posvetili pozornost?

Človek piše pač o tistem, kar ga v življenju vznemirja. S knjigo, ki jo omenjate, sem skušal v besedovanje zajeti čustvovanje šodrovske množice, kamor sodim tudi sam. Nič vrhunskega, čeprav je vsaka pot vsakomur zlasti prvič prvenstvena. Celó najbolj ponižna. Od vseh plezalskih smeri na Triglav sem

prelezel samo Slovensko; lahko bi me bilo sram, pa me ni. Sem po duši pač šodrovec, ki jo sicer rad in pogosto udari tudi po svoje, v neznano, a mu je to dovolj. Veliko raje jo ubere na primer za Zelnarico po šodru navzdol do tistih mlak in tam med neverjetnimi cvetnimi vrtovi uživa svet in hvali starše, da ga niso kaznovali z barvno slepoto. Tam bi lahko julija resnično sedel ure in ure, užival v skoraj nepredstavljenih barvah in poslušal žužke, kako nabirajo med. Vsak po svoje pač, čeprav zelo razumem tudi tiste, ki uživajo v navpičnih ali previsnih skalah z vrvjo, klini in velikansko globino pod seboj.

Ali še berete Planinski vestnik? Kakšno mnenje imate o njem, predvsem pa me zanima, če kaj pogrešate?

O, berem, seveda! Imam naročnega že desetletja. Mislim, da gre za moderen časopis na vrhunski ravni – tehnični in vsebinski, sistematično in smotrno urejevan. Zadnja leta ste mu dodali sredinski del s področnimi vodniki, tudi to se mi zdi dobro – še posebej, ker so napotki opremljeni z vrhunsko tehnologijo. Laik si seveda komaj lahko predstavlja, kaj pomeni mesec za mesecem pripraviti novo številko, zato je hvala še toliko bolj umestna. Ne želim pa, da bi kdo rekel: "Viš ga, kaj so mu pa dali, da tako govori?!" Toda takšno svoje mnenje sem javno povedal že večkrat, zdaj

Kamniško-Savinjske Alpe – najbližje dostopne planincem vzhodne Slovenije

Foto: Franci Horvat

ga samo ponavljam. Mislim, da je to uredništvo poskrbelo za nov prelomni mejnik v razvoju tega našega planinskega časopisa. Vabljen, privlačen, sodoben je navzven in navznoter – po sijajni likovni opremljeni in po besedni informaciji, celo po papirju.

Tako kot se je spremenila vloga planinske organizacije, se je tudi vsebinska zasnova revije. Včasih je bilo več leposlovnih prispevkov, danes je teh manj, saj so se preselili v specializirane leposlovne revije kot npr. *Sodobnost* in *Literaturo*, več pa je informativnih in strokovnih vsebin. Se vam zdi, da je leposlovje vseeno potrebno ohranjati tudi v naši reviji?

Če je dobro, zakaj ne? Na silo in iz palca cuzati pa rajši ne. Ali danes vidite kje kakšnega dobrega, ampak res dobrega pisca te vrste in tega formata? Morda kakšnega lirika; v dramatikii je bila resnične pozornosti nazadnje vredna morda Jančarjeva drama o Jugu (kje je že to!). Če ni, pač ni, in kjer ni, tako pravi ljudstvo, še vojska ne vzame; ker ni kaj vzeti. Če pa bi bilo, ne vidim prav nobene ovire za objavo v PV. Kljub spremembam uredniške zasnove – lepo ste jo povedali in utemeljili, z jezika ste mi sneli. ○

S petelinom v gore

Zgodba o neobičajnem prijateljstvu

Besedilo: Bogomil Jelačin

Čeprav mi je kuharica zadnji dan odhoda na Kamniško sedlo odpovedala službo, sem se odločil, da odpotujem sam. Obljubil sem Planinskemu društvu Kamnik in držati moram besedo ...

Prvo nedeljo v juniju 1964, ko so plesali razkuštrani sivi oblaki po modrem nebu, sem basal v nahrbtnik planinsko kramo. Zjutraj sem še tekal po kmetih in spraševal po kurah in zajcih. Vtepel sem si v glavo, da moram s seboj nesti nekaj živega. Povrhu pa sem tudi mislil na preskrbo, saj bo odpadkov za kure in zajce v koči dovolj. Prostor, kjer je bila včasih krava, pa tudi zadostuje za mojo živinorejo, sem sklepal. Toda ne kur ne zajcev nisem dobil, zato sem se odločil za mladega piščanca, ki sem ga po težkem trudu dobil za 500 din. Po rdečem razu na vrhu glave je gospodar domneval, da bo petelin. Kupčija je bila sklenjena in škatla zanj pripravljena.

Odpeljal sem se izpred gostilne Rogovilec v Črnučah z avtobusom proti Kamniku. Pred ljudmi me je bilo sram, zato sem piščanca položil na vrh svojih cunj v nahrbtnik, da ne bi izzival *firbceve*. Nekaj postaj pred Kamnikom se mu je menda potožilo po koklji, začel je čivkati, ljudje v avtobusu pa so postali pozorni. Nekaj čivka. Kje je piščanec? Bil sem v zadregi. Nahrbtnik sem imel na ramenih in nisem mogel videti, kaj dela petelin za mojim hrptom.

Slepi potnik se izda

"Glejte ga," so vpili otroci in se smejali, "iz nahrbtnika gleda in čivka."

Delal sem se, kot da se me ne tiče. Toda kljub temu mi je srce tolklo od razburjenja. Kmalu nato se obregne mlada ženska:

"Vi, gospod, piščanec vam bo odletel, kakšni pa ste, še dihati mu ne pustite."

Bil sem, kakor bi me strela z jasnega. Bila je precejšnja gneča, zato sem se s svojo kramo težko gibal. Naposled sem moral pod pritiskom javnega mnenja odložiti nahrbtnik, vzeti ven piščanca in ga držati v rokah.

Potniki so se muzali, otroci in mladina pa smejali. No, ko je piščanec začutil toploto, se je nekoliko umiril. Drugega nisem več mislil, kot da čim

prej dospem na končno postajo. Razšli smo se. Nekateri so me čudno gledali in si mislili svoje. S seboj sem imel toliko denarja, da bi se lahko peljal s taksijem, toda taksija nobenega, kakšnega drugega prevoza v Kamniško Bistrico pa še manj. Torej korajžno. Moram peščiti tisto dolgo, dolgo pot. Mogoče me bo med potjo dohitel kakšen avto in ga bom ustavil. Toda bilo je kot zakleto. Vsa vozila so bila usmerjena proti Kamniku. Vozila proti Stahovici pa so bila polno zasedena.

Piščanec me je motil pri hoji, zato sem se pri dolgem smodnišničnem zidu ustavil. Snel sem nahrbtnik, vanj stlačil svojega spremljevalca in nahrbtnik zadrnil. Če bom jaz zdržal do Bistrice, mora tudi piščanec. Tako sem peščičil po tisti dolgi poti, spet tako kot takrat, ko še nismo poznali drugega prevoza razen kolesa, pa še to je bilo redkost. Kilometer pred Stahovico mi ustavi neki motociklist.

"Kam pa greste?"

"V Kamniško Bistrico."

"Se hočete peljati?"

V trenutku sem bil na zadnjem sedežu. Piščanec ni čivkal. Gotovo se je v cunjah segrel ali pa – bog ne daj – zadušil. Na mojo veliko žalost pa sva se peljala le dober kilometer. Prosil sem ga, če bi me peljal še naprej.

"Bi vas peljal, če bi bil delovnik, je pa nedelja in nimam časa."

"Hvala."

"Adijo."

Skozi okno med planine

Ta motorist mi je dal nekaj upanja, da ob poti še koga srečam. Toda to je splahnelo ob enaindvajseti uri, ko sem prestopil prag doma v Kamniški Bistrici. Stopil sem k šanku in upravni zaupal, da sem novi "oskrbnik" za Kamniško sedlo. Čudno so se ji zasvetile oči:

"Sedite. Kaj hočete piti?"

"Eno žganje in čaj."

Nalahno sem sedel, ker sem se bal, da ne bi kaj začivkalo.

"Člani upravnega odbora planinskega društva so vas že včeraj iskali, pa vas ni bilo gor."

Nič nisem odgovoril.

"Ali boste tu prenočili?"

"Ja."

"Ste član?"

"Ja."

"Pokažite legitimacijo."

"Oprostite, imam jo na dnu nahrbtnika. Saj mi lahko verjamete. Veste, sem že star hribovč."

"No, je že dobro. Ali želite iti takoj spat?"

"Ja."

"Kako pa zjutraj? Ali kdo budi?" jo vprašam.

"Ne, sedaj še malo poležemo, ker še ni sezona. Če hočete, vas dam v sobo in če želite zgodaj naprej, skočite kar skozi okno."

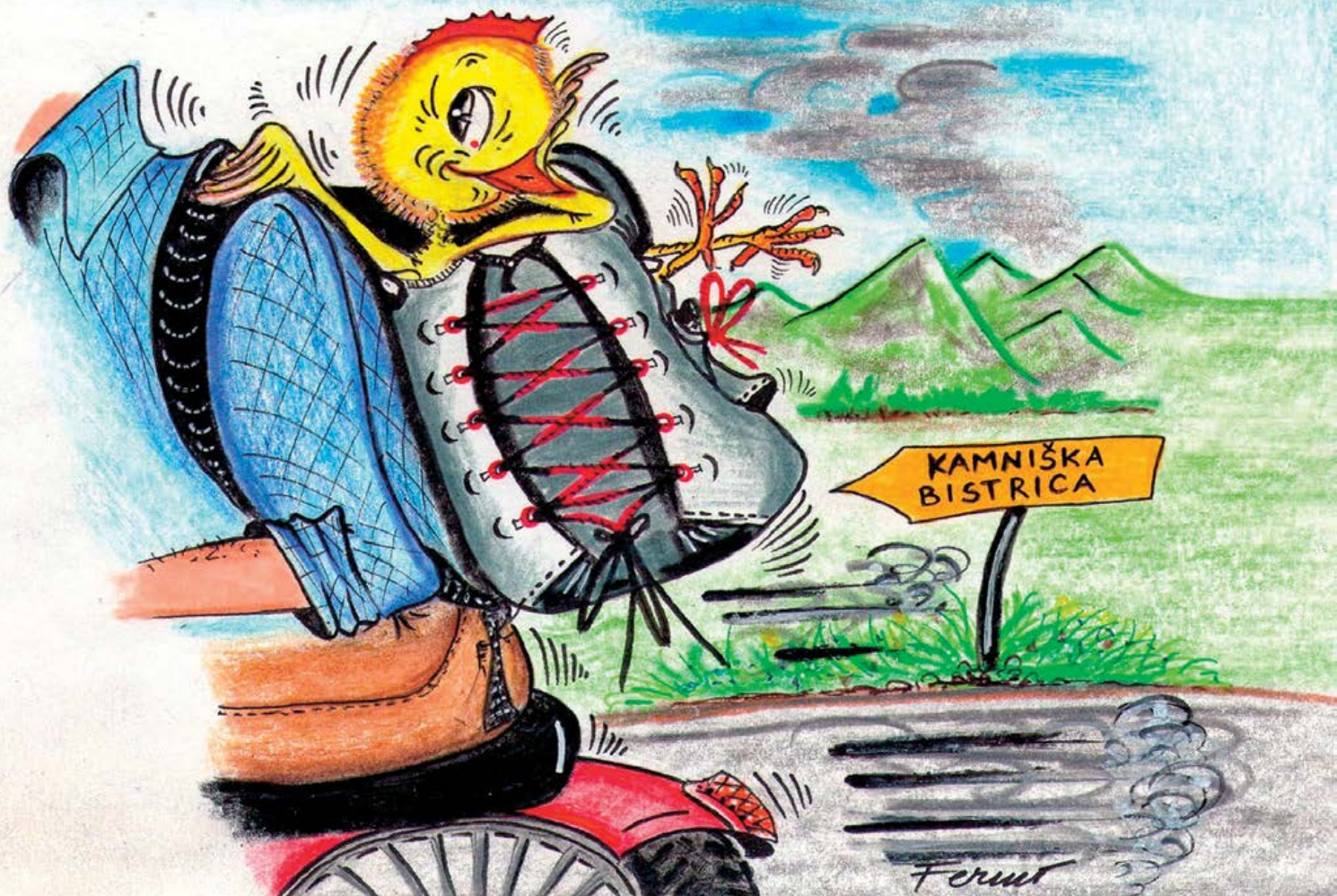
Prijalo mi je, kot da bi vedela. Plačal sem polovično ceno za ležišče v sobi in moj zapitek ter jo *odkuril* spat.

Najprej odložim nahrbtnik in pogledam za piščancem. Ali je še živ? Živ, spal je. Pripravil sem mu kartonsko preluknjano škatlo in vanjo nasul kaše. Bil je lačen. Po malem je od zadovoljstva čivkal in mislim, da ga niso slišali.

Okno sobe je gledalo proti Sedlu in je bilo dovolj široko, da sem zjutraj po sladkem spanju skočil s piščancem skozenj. Svoboda, čisti zrak – brezmejna tišina – mir. Dan se je prebujal. Spet sem bil v svojem osrčju planin.

S piščancem po brezpotjih

Pri ograjenem mravljšču, ki obstaja še sedaj, sem zavil po strmi stezi, do tistih mogočnih skal, od katerih peljejo le gamsove steze. Sprva sem dobro prenašal strmino, kasneje sem se utrudil. Nabit nahrbtnik, v eni roki škatla s piščancem, to ni lahko. Do noči bom že prišel na vrh. Namesto, da bi šel po markirani poti, sem zavil v hudournik, ki pride z Brane. S piščancem sem se čez sprane gladke skale komaj še kotalil naprej – v vse težji svet. Desno in levo je bilo težko prehodno. Velika in gladka, kakih šest metrov visoka skala mi je končno zaprla prehod. Pod njo sva s piščancem zajtrkovala in počivala. Treba bo čezno, ker je na drugi strani gotovo pot, sem sklepal. Skala je imela redke, toda trdne prijeme. Po težki

Risba: Lorella Fermo – Gržentič

muji sva s piščancem prilezla na ozek vrh. Pri plezanju je nihal sem ter tja in venomer čivkal, strah ga je bilo. Mene pa tudi, ker naprej nisem mogel, saj je bila skala na drugi strani previsna. Če skočim v globino, se gotovo polomim. Kdo me bo tu reševal?

Na skali sem ostal kakšno uro, žulil pipo in reševal problem. V tem času zaslišim zvonjenje ovac in glasove. Hudiča, me ja ne bodo opazili? Skrčil sem se v gubo in čakal. Kakih petdeset metov nad skalo zagledam trop ovac s pastirjem ter dva turista. Prehodili so že večji del z mojega mesta vidne poti, ko en od turistov zavpije:

"Glejte, tam doli je človek!"

Opazili so me, malo počakali in šli naprej. Hvala bogu, da ni bilo kakih pomenkov. Ko so izginile zadnje ovce, sem sklenil, da se vrnem nazaj, čeprav težko. Šlo je. Piščanca s škatlo vred sem vrgel previdno na pesek. Sem pač spet tvegale, kot tolikokrat v življenju. Kaj, če bi se škatla poškodovala – adijo, piščanec – kdo bi ga lovil? In ostal bi sam.

Ko so utihnili zvoki zvoncev ovac, sem se lotil petdesetmetrske strmine, ki me je ločila od markirane poti. Padle so prve kaplje, ko sem dosegel Pastirje. Od tam dalje je vse močnejše deževalo in pihalo. Piščanca sem spet stlačil v

nahrbtnik, ker se je škatla zmočila. V vetru, dežju in polmraku sem dosegel svoj novi dom. Bil je zaklenjen in je še spal zimsko spanje. Našel sem zimsko sobo v "revolucionarnem" stanju. Slamnjače so bile vlažne, brez odej, toda streha je bila nad menoj, povrh pa še star štedilnik in nekaj polen.

Sama v novem domu

Odložil sem nahrbtnik s piščancem, ki je komaj čivkal, in se resno bal za njegovo življenje. Tresel se je od mraza. Dal sem ga za srajco, da bi se ogrel in posušil. Močan veter in dež sta mi komaj dovoljevala, da sem v starih konzervah nanosil toliko deževnice, da je bilo za en čaj. Kadilo se je kot v dimniku, toda z dimom je prišla tudi toplota.

Čez čas sva s piščancem mirno zaspala. Ostal sem tu še eno noč, nato sem od gospodarjev kočje, ki so prišli iz Kamnika, prevzel ključje in skrbništvo za eno sezono.

V juniju nisem imel mnogo gostov. Bila sva s piščancem večinoma sama. Ni mu še poganjalo perje, zato je potreboval toploto. Tako sva se navadila drugega. Ko je bil še majhen, sem ga nosil kar pod srajco, kasneje je tekal za menoj kot zvesti psiček. Hranil sem ga

obilno, on pa je rasel. Vsak dan sem na njem opazil kaj novega. Začel sem mu šteti poganjajoča peresa. Peruti so se mu krepile in rdeča raz na glavi mu je vidno rasla. Lahko mi je že skočil na kolena, a najraje na glavo. Ko sem nekaj dni obnavljal napisno tablo, je šel prvič na svež zrak. Kmalu bi ga odneslo, toda držal se je pod stolom, na katerem sem stal, ko sem pleskal tablo. Vse bolj se je razvijal in rasel. Bil je že velik in tudi zaradi gostov sem mu napravil pod ognjiščem prostor za spanje. Vendar je še vedno želel spati pod odejo. Tako je potekel en mesec. Petelinček je doraščal in z njim moja vse večja ljubezen do njega. Po dveh mesecih je že kazal znake dobre vzgoje in dobrot, ob katerih je živel. Nekateri gostje so bili z njim zelo zadovoljni, saj je bil zabaven, nekateri so me pa karali in zahtevali, da ga odstranim: "Žival ni za v kuhinjo – ali vi ali petelin! Eden mora dol."

K temu je še pripomogel sanitarni inšpektor, ki je stikal povsod tam, kjer ne bi bilo treba. Imel sem smolo tisti dan. Nad ognjiščem sem sušil rušje, v stranišču pa se je paslo toliko muh kot nikdar kasneje. Da je bila čaša polna, so mi tudi ovce tisto jutro okoli doma nasule vse

polno iztrebkov. Tako sem moral več strani dolg zapisnik, poln prekrškov, podpisati s težko roko. Pred odhodom me je še enkrat opozoril na petelina, da ga moram na vsak način odstraniti. Bilo je hudo, kljub groznjam pa sva s petelinom sklenila, da se ne bova ločila, pod nobenim pogojem. Ponoči – včasih, ko so že vsi turisti spali – jo je *primahal* kar k meni v posteljo. Saj o tem nihče ni vedel. Bila sva vedno prva pokonci in očistila vse nepotrebno.

Kavke so bile besne nanj. Zaletavale so se vanj in ga kluvale. Toda on je že začel pridobivati moč. Branil se je s kremplji. Seveda le, kadar sem bil jaz v bližini, sicer jo je pobrisal v kočo. Tudi jastrebi so ga opazili in pogostokrat preletavali najino bivališče.

Žena pride in odide

Prišla je žena. Zame in zanj se je začelo ločeno življenje. Minil je mesec julij.

sem res včasih čudaški. Bolje je, da je odšla. Dolgo sem še pod Planjavo opazoval njo in sina, ki sta se izgubljala za prvimi macesni.

Grem po petelina. Odprem shrambo. Iščem, iščem, kličem "pi-pi". Njega ni. Kako to? Ali je skočil skozi okno? Ne. Okno je zaprto. Hudiča, kaj se je zgodilo? Ali je mogoče? Odnegli so ga – ni ga, čeprav se postavim na glavo. V srcu me je stisnilo. Resnično sem čutil srčno bolečino. Kako bom brez njega, kako on brez mene? Kaj je to? Usoda? Zvečer sem dobil nekaj turistov. Ni se mi dalo mnogo govoriti. Pred spanjem sem prvokrat zaužil rum.

Drugo jutro me je neobičajno zgodaj prebudilo blejanje ovac. Dal sem jim soli. Na Sandijevem plazu pod Planjavo se je že pasel star *gošar* (gams; op. ur.). Ne vem, zakaj, a umirjen sem bil.

Čas je hitro bežal. Prihajali so gostje. Imel sem polno dela, saj sem bil za vse

Na petelina sem med tem čisto pozabil. Ponoči sem se priritotalil v hišo. Malo besed in še tiste redke:

"Kje si hodil? Ali veš, da bi že moral nastopiti službo. Povsod te iščejo."

Pri vsej tej butari sem sladko zaspal.

Ponovno snidenje in kruta ločitev

Iz polsna čujem petelinovo kikirikanje. Zbudim se. Kje je? Pogledam in ga vidim na vrhu omare, krasen za poljubit – ponosen, z veliko rdečo rožo, ki mu je visela, od teže upognjena.

Nepopisno sem bil srečen. Vstal sem in ga vzal v naročje. Dva dobra prijatelja sta se spet našla. Božal sem ga po mehkem perju. Oba sva čutila toploto snidenja. Petelin je bil tako domač, da je vsak večer v mraku prišel v kuhinjo in se pustil odnesti na omaro, kjer je imel prenočišče.

Bil je tudi puntar. Čuval je hišo in bil nevaren. V ženo se je kar na lepem zaletaval in s krempljem marsikaterega rasil, tako da so se ga vsi bali. Toda vseeno smo bili ponosni nanj, še bolj pa sosedove kure, ki so podvojeno nesle. Tako je minilo nekaj tednov. Imel sem vse večjo bojazen, da mi ga kdo ne ukrade. Sklenil sem, da ga ne bom nikoli zaklal za hrano, temveč dal nagačiti in ga imel kot spomin – do smrti.

Domači so pa mislili na božično pečenko. Nad družino so prihrumeli črni oblaki. "Zaplaval" sem dve noči. Doma je bil nato "tih dan". Petelin je med tem izginil. Nisem se upal vprašati. Šele po nekaj dneh, ko smo se spet začeli bolj zaupljivo gledati, sem se ojunčil:

"Kam ste pa dali petelina?"

"Ukradli so ga."

"Kdo?"

"Ne vemo."

Slutil sem to! Skrivoma sem oprezal po kurnikih, ko sem v enem zagledal podobnega petelina. Nadrl sem gospodarja, on pa mene. Poglejte поблиže, če je res vaš! Stresel sem se. Res je enake sorte – toda ni moj. Moj je bil lepši, poznal sem ga po tisti veliki rdeči roži. Opravičil sem se in odhitel domov.

"Kje je petelin? Povejte resnico, če ne, vse razbijem." Bil sem besen. Tedaj so se vsi čudno muzali in na tihem zadrževali smeh.

"No, če že hočeš vedeti. Pojedli smo ga. Če imaš ti denar za oštarije in ti ni mar družina, nam pa ni za petelina."

"Kje imate perje?"

"V stranišču."

Zopet me je nekje pri srcu zbolelo. Prižgal sem pipo in molčal.

Zvečer sem smrdel po žganju.

Pokopal sem ga. Nihče ni vedel, čemu sem pil. In bolje je tako. ◉

Risba: Lorella Fermo – Gržentič

Z ženo so se počasi trgale vezi. Mnogo trdega dela, pomanjkanje drv, hrane, zgodnje vstajanje, gorska samota, vse to jo je vedno bolj odtujevalo od mene. Nekega dne sem jo izplačal in odšla je v dolino. Še prej sem skrtil petelina v shrambo. Za robom so se za njo drle ovce in jo spremljale vse do Pastirjev. Ni mi bilo težko – pač me ne razume – saj

sam. Mnogo je bilo sladko-grenkih uric, toda vseeno sem se do štirinajstega septembra prek Okrešlja s težkim srcem ločil od gora – v dolino, civilizacijo, v verige.

Z gora sem šel naravnost na morje, takšen kot sem bil, z vso svojo beračijo. V Piranu sem gledal na Trst in Miramar, v daljavi, čisto v megleni tančici, so sanjale tirolske gore in Bolzano. Obiskal sem še Pulj, Reko in Zagreb in se predan usodi vrnil domov.

Foto: Oton Naglost

Vodnik

Besedilo: Janez Gril

Gore so mu pomenile veliko, in to kljub hudi preizkušnji pri dvanajstih letih, ko ju je skupaj z bratom oče vodil na najvišji vrh v deželi. Na ledeniku so našli od kavk skljuvane ostanke gornika, ki ga je pozimi, ko je padlo veliko snega, zasul plaz. Na vrh tedaj niso šli. Vonj po ledeni smrti ga je spremljal še dolgo, a ga ni odvrnil od gora. Umetnosti preživetja v lepem, a krutem svetu se je učil tudi na alpinističnem in vodniškem tečaju. Ta svet je želel pokazati drugim. Tako se je začela tudi naslednja zgodba ...

V velikem podjetju so ga izbrali za vodnika na vrh, na katerega je imel temne spomine iz mladosti. Na razpis se je javilo za dva avtobusa planincev, prostih mest pa je bilo le za enega. Vedel je, da je v tako velikem številu prijavljenih tudi nekaj takih, ki še niso bili v visokogorju. Prijavili so se pač, ker je bila tura vodena in tako ni bilo strahu pred neznanim. Ta se prenese na vodnika in s tem se njegov občutek odgovornosti še poveča.

Pred domom v dolini jih je še v temi postrojil in jim pregledal opremo. Kar nekaj jih je poslal nazaj na pograde, saj niso bili ustrezno opremljeni. Že kmalu po začetku poti je kot zadnji v koloni zagledal žensko, ki je sedela ob poti. Kakor da ji je vsa kri zlezla v glavo. Dihala je težko. To bo najšibkejši člen, si je mislil in se do planinskega doma pod vrhom posvetil le njej. Za pot je skupina potrebovala še enkrat

toliko kot po navadi. Le nekaj je bilo sposobnih še isto popoldne iti na vrh, preostali pa so se pripravljali na prenočevanje v domu. Na skupnih ležiščih je po strehi do polnoči še štropotal dež, nato je vse zlovešče utihnilo. Ko je odprl strešno okno, se je na ležišča usul novo zapadli sneg. Zjutraj so se zbudili v bleščec sončen dan, snega je bilo do kolen. V domu so prenočevali tudi pohodniki iz nekega drugega podjetja, ki jih je vodil znani himalajec.

Vrnitev v dolino ni bila več varna zaradi poledenelih skal in goste megle. Odločil se je, da bodo sestopili v drugo dolino, kamor vodi lažja pot. Po vojaško jih je postavil v kolono z vodnikom spredaj, sam je hodil zadnji. Vse se je spremenilo v bleščeco belino in v dolino so sestopali le po spominu. Kljub dogovoru se je kolona gibala v dolino vedno hitreje in se na koncu pretrgala. On pa je ponovno zagledal damo, ki je imela težave že pri vzponu, kako je sedela v snegu in jokala. Po obrazu so ji lile črne srage ličil. Kolone ni bilo več, ostala sta sama. Poskušal je z lepo besedo, pa ni šlo. Oprtal si je njen nahrbtnik, pa tudi ni šlo. Podpiral jo je z vseh strani, a mu je njena teža delala vedno večje težave. Poskušal je brez nahrbtnikov, vendar se je takoj sesedla v sneg. "Kar pojdi, bom že prišla za teboj." Nobeno prigovarjanje je ni zdrnilo iz otopelosti. Kaj sedaj? Nazaj ne bo prišla, do koč v dolini pa je tri ure hoje. Napravil jo je v vsa

rezervna oblačila, noge ji je namestil v svoj nahrbtnik, s cepinom nasekal rušje in ji uredil začasno ležišče. Odločil se je, da gre v dolino po pomoč. Kakšna bo, ko se bo vrnil? Bo še tam?

V tistem trenutku je zaslišal glasove iz megle za seboj. Fatamorgana? Ne, glasovi so bili resnični ... Skupina vodnika himalajca se je odločila, da bo šla po njihovi gazi v dolino. Očitno je bil povratek tudi zanje tu lažji. Rešena! Fantje so hitro nasekali rušje, s prusiki so zvezali veje v nosila in si jih naložili na ramena. Pot do koč v dolini je bila dolga in naporna, posebno proti koncu, ko je zmanjkalo snega in je bila hoja po kamnitem plazu prava muka.

V koči pa se je že odvijala "fešta" in na štedilniku se je kadilo iz vedra kuhanega vina. Družba, ki se ji je tako mudilo v dolino, je praznovala zaključek "uspešne" ture. Njemu pa so takrat popustile vse zavore in ni izbiral besed. Danes se jih sramuje, takrat pa mu je odleglo. Le kaj človeka zavede, da ne gleda na nič drugega, le nase? Ne pomisli, da morda nekdo manjka, da je morda v težavah?

"Konec dober, vse dobro," je obrabljena fraza, ki ne pove veliko. Stiske odgovornosti, z njo povezana čustva in strahovi so preveliki, da bi se jih dalo odpraviti kar tako. Na koncu pa zmagaajo viteška načela vodnikova, o katerih je veliko slišal in bral. Le zato njegova prva večja vodniška zgodba ni bila tudi zadnja ...

Manj znana dolomitska lepotica

Moiazza Sud, 2878 m

Besedilo: Borut Alič

Pravijo, da se precej dogovorov, pomembnih ali ne, zgodi ob kavi in tudi tokrat je bilo tako.

Običajno se ob sobotah zjutraj s prijateljem Ivanom dobiva v bifeju, kjer dodobra oborožen z zemljevidi Tabacco veselo prisede k meni. "Jutri vreme bo," ga dregnem po rami in že brskava po kartah, išoč še neosvojene vrhove, pri katerih seveda prednjačijo Dolomiti. Skupaj razgrneva Tabacco št. 025 in se brez obotavljanja odločiva za Moiazza Sud, ki je jugovzhodno od najine znanke Civette. Dolga črtkana črta kaže na zanimivo krožno ferato Costantini, ki obeta tisto pravo velikopotezno turo. Zadnji petek v avgustu se odpeljeva preko Rateč mimo Tolmezza proti prelazu Mauria. Kot že večkrat spet obvelja praksa, da se tik pred Ampezzom ustaviva na odličnem kapučinu. Čez Maurio nadaljujema do kraja Valle di Cadore, nato pa po nekaj kilometrih zavijeva levo na prelaz Cibiana. Sledi spust v Forno di Zoldo in mimo Donta že v temi vzpon na prelaz Duran. Parkirava pri koči Sebastiano in se pri prijaznem gospodarju dogovoriva za nočitev. Zelo zadovoljna ob pivu listava knjige o Dolomitih, gledava zanimive slike na steni in tuhtava, kaj nama bo prinesel naslednji dan.

Dolga in zelo zahtevna ferata

Po zajtrku se od oskrbnika posloviva, pot se dvigne čez pašnike na kolovoz, ki pripelje do kočice Carestiatu. Tu pustiva odvečno kramo in z občudovanjem zreva v južno ostenje Moiazze. "Če so tu nadelali ferato, ga ni zlomka, da je ne bi preplezala," si rečeva in kreneva proti steni. Nadeneva si plezalni pas in čelado, spustiva naprej skupinico in že slediva prvemu zahtevnemu mestu. Na brežibno napetih jeklenicah nisva sama, zato pride do krajših zastojev. Nekoliko pospešiva, prehitiva prejšnjo skupino in po nekaj požirkih pijače zapustiva

- 1 Vrtoglava polica Cengia Angelini se vije nad prepadi. Foto: Borut Alič
- 2 Že vstopna stena nakaže značaj ene najtežjih ferat v Dolomitih. Foto: Andrej Stritar
- 3 Težavno mesto pri vzponu na vrh Cime Moiazze Sud Foto: Andrej Stritar
- 4 Pri bivaku Ghedini na škrbini Forcella delle Nevere se ferata Costantini zaključuje; do varne doline pa je še zelo daleč. Foto: Andrej Stritar

ruševje, ko sva že na prvem sedelcu. Vmes se najde kakšen zahtevnejši odsek, kjer skrbno pripeta nadaljujema po poševni gredini. Občasno se na manj zahtevnem delu poti jeklenica prekine, tako da dobiva občutek, da je "hujše" že mimo. V daljavi desno od Agnerja visoko nad dolino San Lucano uzreva rdečo pikico. "To je bivak Bedin pod Primo Palo di San Lucano, tura za prihodnje leto," ugotoviva, napraviva nekaj posnetkov in kmalu po skoraj neprekinjenih varovalih prisopihava na greben. Vreme je mešano, z nekaj megle, jasnine in oblakov, razpoloženje pa, kot se spodobi, odlično. Sledi nekaj grebena do strmega spusta na sedlo pod glavnim vrhom. Tu se odcepi pot desno v ogromno krnico proti bivaku

Grisetti, kjer se lahko vrneš do sedla Duran. Nadaljujema po poševnem nagibu, dohitiva starejši par in skupaj nekoliko sestopimo do strme, vlažne, navpične stene. Zdaj bo pa očitno šlo bolj zares, saj bo potrebna velika moč v rokah. Plezamo na trenje in uživamo v veličastju stene. Prijatelj Brane, ki je tokrat odsoten, mi večkrat potoži, da mu težke ferate jemljejo moč v rokah, pa ga vedno tolažim, da ima moč v besedi, kar tudi dobro šteje.

Ko se z Ivanom povlečeva preko zahtevnega dela, se jeklenica prekine, pot gre po melišču, posejanem z velikimi balvani, proti vršni gmoti. Spet sledi zahtevna prečka na trenje, kjer manjka nekaj klinov, vendar napeta jeklenica poskrbi za varno prečenje.

Na vrh, potem pa dolg sestop

Zagledava glavni vrh, do katerega strmina ne popušča. Še ozek izpostavljen greben in vsa srečna doseževa vršnega kamnitega možica z osupljivim pogledom na bližnjo Civetto. "Moiazza Sud v žepu!" zakričim, sledita stisk rok in fotografiranje. Na jugu se podijo megle, ki zastirajo okolico, pomalicava in zgolj slučajno pod navpičnimi stenami zagledava bivak Ghedini slabih 300 metrov nižje na sedlu. "Kmalu bova pri njem," rečem Ivanu, potem pa sestopiva nazaj po isti poti do sedla, kjer se desno z rdečimi pikami nakazuje pot, ki ob prepadnih

Na vršnem grebenu Cime Moiazza Sud

Foto: Borut Alič

Koča Carestiato je izhodišče za znamenito ferato Costantini. Foto: Borut Alič

zahodnih policah po naravnih prehodih preko snežišč pripelje do bivaka.

Naprej naju jeklenice vodijo strmo desno navzdol od temačne, divje grape do izravnave, kjer se naužijeva hladne studenčnice. Za robom zagledava kočo Carestiato, do katere po dobro uhojeni stezici potrebujeva še pol ure. Seveda si takoj privoščiva pivo, vsa vesela po opravljeni turi pa se spustiva nazaj do izhodišča na prelaz Duran.

Pogledi nama uhajajo na drugo stran na Cimo Nord di San Sebastiano, ki morda pride v načrte za prihodnje leto ...

INFORMACIJE

Cima Moiazza Sud, 2878 m – Via ferrata Gianni Costantini

Skupina Moiazze, ki se dviga visoko nad dolino Val di Zoldo jugovzhodno od Civette, bi bila verjetno precej manj znana, če ne bi leta 1974 zgradili znamenite ferate Costantini, ki preči južni del skupine. Po njej se lahko povzpemo tudi na njen najvišji vrh Cima Moiazza Sud, 2878 m. Dolomitska "superferata", kot jo radi poimenujejo številni pisici gornjskih vodnikov, je tehnično izjemno zahtevna, hkrati pa tudi zelo dolga in naporna, tako da si lahko gorniki, ki jo preplezajo, res iskreno čestitajo. Pri tem je treba še poudariti, da je ves čas speljana po naravnih prehodih, zahtevni deli se izmenjujejo z lažjimi, pot se vije v edinstvenem gorskem okolju s širnimi in raznolikimi razgledi; speljana je res z okusom in ne išče površnih adrenalinskih učinkov, tako značilnih za novodobne ekstremne ferate.

Zahtevnost: Izjemno zahtevna plezalna pot (PP 6; D/E). Zelo dolga in naporna ferata ima poleg lažjih odsekov veliko izjemno zahtevnih prehodov, kjer so nam v pomoč povečini samo dobro napete jeklenice. Potrebne so torej velika moč v rokah in velike izkušnje gibanja v skalnem svetu. Vzpona se smemo lotiti samo v brezhibno zanesljivem vremenu in ne prezgodaj v sezoni (možna nevarna snežišča!). Na srečo je možen tudi hiter in razmeroma enostaven umik iz ferate približno na polovici poti, kar je izredno pomembno v primeru vremenskega preobrata ali fizičnega opešanja.

Oprema: Popolna visokogorska oprema, samovarovalni komplet, čelada, po potrebi tudi dereze in cepin.

Nadmorska višina: 2778 m

Višina izhodišča: 1601 m

Višinska razlika: 1277 m

Izhodišče: Prelaz Passo Duran, 1601 m, preko katerega gre cesta, ki povezuje dolino Val di Zoldo z Agordom v dolini Cordèvole. Razen iz Gorenjske je iz ostale Slovenije najhitrejši dostop do izhodišča čez Primorsko in po italijanskih avtocestah do Portogruara ter mimo Pordenona do Vittoria Veneta. Naprej proti severu po dolini Piave do Longarona, tu pa levo v dolino Val di Zoldo. V kraju Dont zavijemo na strmo in ozko cesto, ki

nas v serpentinah pripelje na Passo Duran. Iz Ljubljane dobre 4 ure vožnje.

Koče in bivaka: **Rifugio Bruto Carestiato**, 1834 m, CAI, stoji na travnati uravnani nad sedlom Col dei Pass, 1792 m, slabo uro hoda od cestnega prelaza Duran. Koča je izhodišče za vzpone v južni steni Creste delle Masenade, 2737 m, predvsem pa za slavno ferato Costantini. Premore 40 ležišč v manjših sobah, ima odlično kuhinjo in je odprta v poletnih mesecih. Tel. +39 0437 62949.

Bivacco Ghedini, 2601 m, se nahaja tik ob škrbini Forcella delle Nevere, je stalno odprt in ima 5 ležišč. Zgrajen je iz lesa in ima za razliko od večine italijanskih bivakov, ki so oranžno-rdeči, rdečo le streho, medtem ko so stene zelene. Bivak je lahko zelo dobrodošel za prenočevanje, če smo se v ferati Costantini preveč zamudili.

Bivacco Grisetti, 2050 m, leži sredi obsežne krnice Vant de la Moiazza, je klasični bivak tipa Berti in lahko služi kot zavetišče v primeru, da smo morali vzpon po ferati Costantini prekiniti.

Na prelazu Duran sta dve koči oz. gostišči, **Rif. Cesare Tomè**, ki stoji na samem sedlu, in **Rif. San Sebastiano** malo pod njim na zoldanski strani. Zaradi izredne dolžine ture sta kot izhodišči manj primerni.

Časi: Passo Duran–Rif. Carestiato 1 h

Rif. Carestiato–Cresta delle Masenade 3.30 h
Cresta delle Masenade–Cima Moiazza Sud–Biv. Ghedini 3.30 h

Biv. Ghedini–Rif. Carestiato–Passo Duran 3 h

Skupaj 10–11 h. Dvodnevna tura.

Sezona: Od julija do sredine septembra, ne prezgodaj v sezoni.

Vodnika: Eugen E. Hüsler: Hüsler's Klettersteigführer Dolomiten. Bruckmann, 2006.

Axel Jentzsch–Rabl, Andreas Jentzsch, Dieter Wissekal: Klettersteigführer Dolomiten – Südtirol – Gardasee. Alpinverlag Jentzsch–Rabl GmbH, 2009.

Zemljevidi: Marmolada – Pelmo – Civetta – Moiazza. Tabacco 015, 1 : 25.000; Dolomiti di Zoldo Cadorine e Agordine. Tabacco 025, 1 : 25.000; Civetta. Meridiani Montagne, 1 : 25.000.

Vzpon: Od koče Carestiato do vstopa v ferato je slabe četrte ure hoda. Že takoj na začetku je pot zelo težavna; ob

jeklenici prečimo v levo po gladki, navpični steni, delno porasli z rušjem. Prečenju sledi skoraj navpičen vzpon do prve gredine, kjer se težave za kratek čas poležejo. Kmalu nato pa nas čaka ključno mesto – zloglasna La Diagonale: gre za prečenje gladke, rahlo previsne stene samo s pomočjo napete jeklenice. Nad Diagonalo moramo premagati še manjši previs, kjer je poleg jeklenic tudi nekaj skob. Nadaljujemo po strmi steni navzgor do druge zagrusche gredine, levo od vzpetine Pala del Belia, 2295 m. Sledi zelo strm vzpon po odprti ploščati steni v grapo, ki se izteče na tretjo gredino. Težave popustijo in kmalu dosežemo naslednjo vzpetino Cima Cattedrale, 2557 m, nad katero se v prijetnem plezanju povzpemo na greben Cresta delle Masenade, 2737 m, malo zahodno od najvišje točke. Prečenje grebena ni posebno zahtevno, veliko je tudi navadne hoje do škrbine Forcella delle Masenade, 2650 m. Tu lahko pot prekinemo in brez težav sestopimo do bivaka Grisetti, od koder se lahko vrnemo do prelaza Duran. Ko pa se Cresta delle Masenade zlije z vršno gmoto Cime Moiazze Sud, moramo preplezati zelo zahtevno mesto do melišča. Po njem se povzpemo do razpotja, kjer se odcepi pot na vrh. Kmalu naletimo na zelo težavno prečko ob jeklenici, višje pa težave malo pojejnajo in po izpostavljenem grebenu kmalu dosežemo prostorni vrh Moiazze.

Sestop: Z vrha sestopimo do razpotja, zavijemo desno in kmalu dosežemo gotovo najlepše mesto na vsej poti – dolgo, zelo izpostavljeno polico Cengio Angelini, ki preči navpične stene. Na koncu police smo kmalu na melišču, po katerem sestopimo do bivaka Ghedini na škrbini Forcella delle Nevere, 2601 m. S škrbine nato sestopamo ob jeklenicah po ploščati steni, desno od široke grape strmo navzdol v globel Van dei Cantoi, od koder se po udobni poti št. 554 vrnemo do koče Carestiato in naprej do prelaza Duran.

Andrej Mašera

¹ Nekateri nemški avtorji napačno poimenujejo Cengio Angelini kot Engelsband – Polica angelov. Čeprav se na njej res počutimo kot angelčki, je imenu police botroval G. Angelini, italijanski plezalec iz 30. let prejšnjega stoletja, ki je polico prvi preplezal.

Največja graščina Grintovcev

Kočna

Besedilo: Vladimir Habjan

Bil je eden tistih dni, ki jih ne pozabiš nikoli. Ki se ti vtisnejo v spomin in jih vedno znova obujaš, poskušaš spet in spet priklicati vzdušje, detajle, razglede, dogodke. Ko raziskuješ, si v dvomih, ali se boš izvlekel, boš našel prehod naprej ali se boš moral vrniti po poti, po kateri si prišel, a si jo obenem že pozabil. Ker bi jo pri sestopu bistveno težje našel, kot si jo pri vzponu. A se izvlečeš, najdeš prehode, ki te pripeljejo do tako zelenega vrha. Svet, kjer še nisi bil, te tako prevzame, da postane gora od takrat naprej ena tvojih najljubših. Ena tistih, ki jo raziskuješ z vseh strani. Ki je tako mogočna, da bo potrebnih več raziskovanj, da se ji boš vsaj malo približal in jo bolje spoznal. Kjer je tako odročno, kot da tam človek svojih sledi še ni pustil, kot bi bila še vedno pradavnina. Kjer kraljujejo živali, ne pa človek. Kar ti neizmerno ugaja in te veseli.

Prvi turistični pristop na vrh

Kočna. Najzahodnejši dvatisočak Grintovcev tik ob najvišji gori v Kamniško-Savinjskih Alpah, Grintovcu. Ena najbolj masivnih gora skupine. Gora grebenov. Lepo vidna iz Ljubljanske kotline. Gora z neštetiimi brezpotji in gora z značilno rdečo, krušljivo skalo.

Na vrh so se verjetno prvi povzpeli prebivalci Suhadolnikove kmetije na južni strani gore, ki so na vzhodnih in južnih

pobočjih pasli ovce. Znano je, da so bili na vrhu tudi kartografi leta 1861. Tako kot ostalih vrhov Grintovcev se je tudi raziskovanja Kočne lotil Johannes Frischauf, univerzitetni profesor iz Gradca. To je bilo v letih 1875 in 1876. Kočna je bila med vrhovi Kamniško-Savinjskih Alp tista, ki jo je odkril med zadnjimi.

Frischauf je v dveh letih dvakrat poskusil z vzponom na glavni vrh, uspelo mu je šele drugič. Za izhodišče si

Kočna - gora grebenov: najdaljši je severozahodni greben, lepo viden s Kozjega vrha.

Foto: Oskar Karel Dolenc

je najprej izbral Jezersko. Sredi avgusta 1875 je z vodnikom Mavcem skozi krnico Povnova dolina pristopil na vrh Kokrske Kočne. Na sosednji, višji vrh Jezerske Kočne nista mogla, zato je turo ocenil kot neuspešno, saj je bil njegov namen poiskati lahko, turistično pot nanjo. Ocenil je, da je edini možni pristop na glavni vrh iz krnice Zgornji Dolci med Kočno in Grintovcem. Na vrhu sta srečala Suhadolnikovega Andreja, ki je iskal tri zalezle ovce. On ju je po gamsjih prehodih in prek ravnice,

Kažipot pri Češki koči Foto: Drejc Karničar

imenovane Plesme, pripeljal v Suhi dol. Naslednjega leta (1876) se je Frischauf ponovno odpravil na Kočno. Za iskanje pristopa si je izbral južno in vzhodno stran, saj je severno in zahodno ocenil kot neprehodni. Za vodnika se mu je ponudil Suhadolnikov Primož. V začetku septembra je Frischauf zvečer prišel na Suhadolnikovo kmetijo. Dovoljenje gospodinje za gospodarjev odhod je pridobil z obilno popotnico, ki je vsebovala kavo, vino in druge dobrrote. Začela sta po običajni poti na Grintovec, potem pa sta se obrnila na levo proti dnu Dolcev ter po grmičevju, drnu in grušču brez prave steze prišla do strmega skoka. Obšla sta ga po strmi grapi levo in ga obhodila po izpostavljeni polički. Frischauf omenja votlino, kjer sta počivala. Brez posebnih težav sta se vzpela skozi Dolce do obsežnih melišč in skozi strm

žleb ter čez vršni skok dosegla Kokrsko Kočno. Od tam sta previdno plezala po grebenu in po petih urah stopila na najvišji vrh – Jezersko Kočno.

Tam sta ostala dve uri. Frischauf je mislil, da se bosta vračala po isti poti, razumela pa se nista, ker Primož ni znal nemško. Vendar je Primož s severozahodnega grebena poiskal prehode v južnem pobočju Kočne in brez posebnih težav, čeprav z veliko mero previdnosti, sta sestopila na melišča Na Plazeh (danes domačini ta kraj imenujejo Srce) in od tam prek ravnice Plesme do kmetije. Med potjo je Frischauf občudoval Suhadolnika, kako je brez palice in brez težav sestopal po zahtevnem terenu. Med hojo je celo izvlekel mehur, si nabasal pipo in jo prižgal, ne da bi se količkaj ustavil ali menjal smer. Ves sestop je Frischauf skrbno zaznamoval s križi.

S prvo turo z Mavcem je Frischauf odprl prvi izrazito plezalni pristop v Grintovcih, z drugo pa je končno našel turistični pristop na vrh, odkril je tudi, kateri vrh je najvišji. Če danes povzamemo njun pristop in sestop, ugotovimo, da sta se vzpela mimo Suhadolnikove votline in skozi Dolce (glej opis Andreja Stritarja: Grintovci, južni pristopi, str. 94 in 97), sestopila pa po prehodih v južni steni, vzhodno od Malih vratc (eden možnih prehodov je opisan v Brezpotjih Vladimirja Habjana, str. 58).

Gora grebenov

Kočno s treh strani oklepajo doline: na jugu dolina potoka Suhadolnica, na zahodu dolina Kokre, na severu ledeniški krnci Makekova in Ravenska Kočna. Kočna je grebenska gora; najdaljši je severozahodni greben, južni greben se

Na severni strani Kočne je divja krnica Makekova Kočna. V njenem zatrepu je nekdanj najvišji slap v Sloveniji, 130-metrski občasni slap Čedca (naravna znamenitost). Žal je maja 2008 začel spreminjati svojo podobo, kajti zgodilo se je več zaporednih podorov, ki so za vedno spremenili višino slapa in tok vode preko njega. Danes je za obiskovalce zanimiv ogled mogočnega podora, vendar je hoja v neposredni bližini podora še vedno prepovedana. Do Čedce vodi markirana pot z Jezerskega (40 minut).

razcepi v dva kraka, ima pa še severni in vzhodni greben. Na vzhodu jo z Grintovcem povezuje Dolška škrbina, 2270 m. Južna pobočja Kočne so strma, mestoma so tudi krajše stene, bolj prepadna pa je na severno stran, kjer je speljanih precej plezalnih smeri. Gora ima dva glavna vrhova: višja je severovzhodna Jezerska Kočna, 2540 m, malce nižja pa jugozahodna Kokrska Kočna, 2520 m. Vrh Kočne je prav tako grebenski in poteka v smeri severovzhod-jugozahod in ga sestavlja vrsta stolpov. Ta del gore je precej razbit,

Pogled na Kočno z Grintovca

Foto: Franci Horvat

kamnina je značilno rdeča. Najsevernejši stolp je Koles. Greben na jug se nižje razcepi v dva dela kot narobe obrnjeni ipilon. Vzhodni krak pripelje do travnatega grebena, kjer stoji Bivak v Kočni

Slap Čedca po podoru leta 2008

Foto: Andrej Ranfl

(plezalna smer, težavnost III), zahodni pa vodi v smeri ravnice Plesme. Tudi z vrha Na Križu, 2484 m, poteka na južno stran značilen greben v smeri Malih vratc, 1973 m. Zahodno od Bivaka je rdeče območje, imenovano Krvava peč.

Vzhodno od severnega grebena ležijo Zgornje in Spodnje Ravni. To sta krnici, kjer se dolgo zadrži sneg in po bogatih zimah včasih smučajo še poleti. V severnem grebenu je prvi skalnati vrh Vratca, 1802 m, sledijo ruševnati Špegovec, 1619 m, Makekov preval, 1350 m, in gozdni vrhovi Visoki vrh, Javornik in Skubrov vrh. Greben se konča pri Planšarskem jezeru. Pod Makekovim prevalom leži Štularjeva planina, 1267 m.

Na severni strani Kočne je Povnova dolina (vrh Jezerske Kočne so domačini imenovali tudi Jezersko Poldne, ker je sonce opoldne nad njim), na zahodu pa še dve manjši dolinici, Široka dolina in Zeleni plazovi. Med Povново in Široko dolino sta Veliki kup, 2120 m, in Mali kup, 1941 m, ter vrh z zanimivo obliko in imenom – Škofova kapa.

Severozahodni greben je od Kokrske Kočne ločen z globoko škrbino. Najdaljši greben v gorstvu se zgoraj začne z Južnim vrhom Kočne, 2467 m, najvišje seže s skalnim vrhom Na Križu, 2484 m, sledi greben z jugozahodno steno, imenovano Oltarji, potem iz doline viden vrh Kljuka, 2137 m, za njim Lipova peč, 1872 m, gozdnati Veliki vrh, 1742 m, pod njim pa Mlinarjevo sedlo, 1195 m, in Mali vrh, 1306 m. Greben se konča v dolini med Spodnjim in Zgornjim Jezerskim.

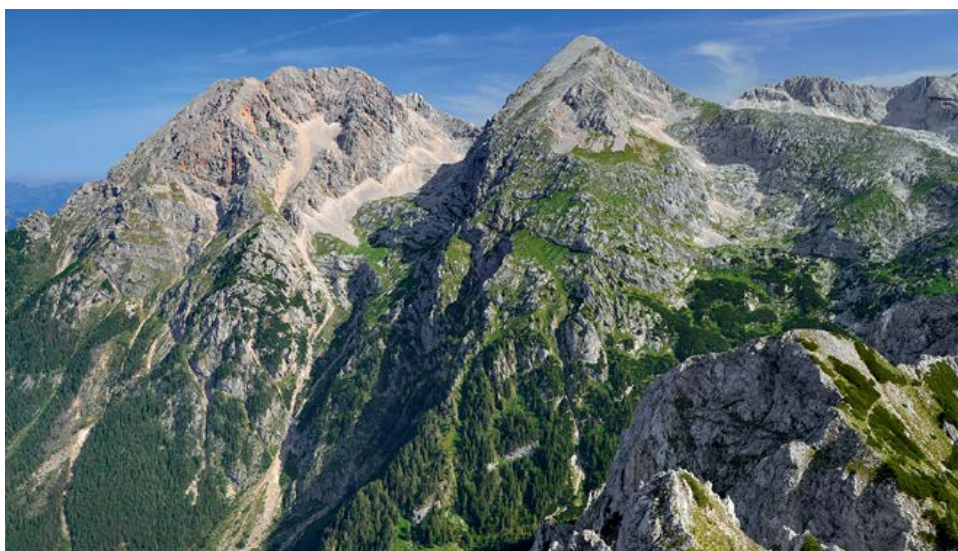
Pod skalnim delom severozahodnega grebena so gozdnata pobočja z vrsto opuščanih planin preprejena z gozdnimi cestami, najdaljša vodi z Jezerskega. V tem delu stoji še vedno aktivna Povšnarjeva planina. V dolino Kokre se stekajo mnogi potoki, ki so vrezali vrsto strmih strug, najbolj znani sta Strah graben in Ledeni jarek. Najgloblje se je v pobočje grebena Kočne zarezala grapa, imenovana V Kladju. Med Kočno in Grintovcem so proti jugu stopničasto nanizane travnato-gruščnate krnice Zgornji, Srednji in Spodnji Dolci.

Na vrh z Jezerskega ali od Suhadolnika

Danes vodita na glavna vrhova dve poti, Kremžarjeva s severa na Jezersko Kočno in Suhadolnikova pot, ki je z jugovzhoda speljana mimo bivaka na Kokrsko Kočno. Kremžarjeva ima ime po domačinu Francu Kremžarju, ki jo je odkril v začetku prejšnjega stoletja. Z juga se ji priključuje pot skozi Dolce, z vzhoda pa pot z Grintovca. Povezavo Jezerske in Kokrske Kočne so zavarovali leta 1992. Poseben opis zanjo ni potreben, poteka

Kočna nad Češko kočo. Kremžarjeva pot z melišča zavije desno na travnato pobočje severnega grebena.
Foto: Oton Naglost

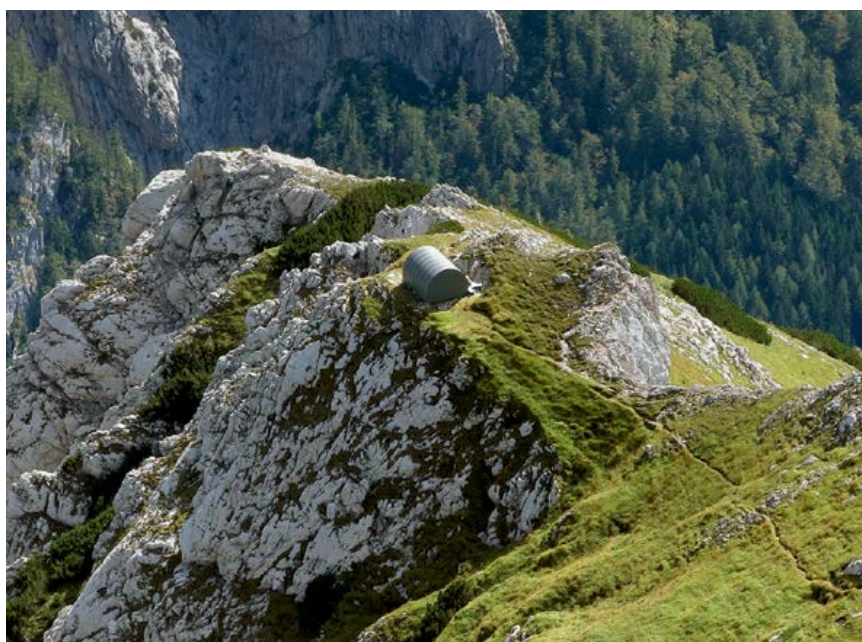
Dve mogočni gori, Kočna (levo) in Grintovec (desno); med njima ležita krnici Spodnji in Zgornji Dolci.
Foto: Franci Horvat

Češka koča na Spodnjih Ravneh Foto: Drejc Karničar

Pogled na severno, razbito in prepadno stran Kočne, desno Križ Foto: Vladimir Habjan

Bivak v Kočni leži na razglednem travnatem pomolu. Foto: Vladimir Habjan

Malo pred vrhom Jezerske Kočne nas po Kremžarjevi poti čaka še plazenje pod skalnim trebuhom. Foto: Drejc Karničar

ob grebenu in je dobro zavarovana, prehodimo (preplezamo) pa jo v pol ure.

Kočna sodi med cenjene in zahtevne, vendar ne najbolj obiskane vrhove tega dela gorstva. Vzpon iz Kokre je dolg in naporen, zato je bolje prenočiti na koči na Kokrskem sedlu in povezati turo na Kočno z Grintovcem. Če bomo turo opravili v enem zamahu, nam ne uide siten vzpon čez Grdi graben. Nad Taško (zahteven prehod nad Suhim dolom) so na višini 1475 metrov ostanki nekdanje Frischaufove kočice. Vzpon s severne strani je najbolje začeti na Češki koči. Z obeh vrhov Kočne imamo zelo lep razgled na Savsko dolino, Julijce in Jezersko.

Kočna je raj za ljubitelje brezpotij, prav tako je zlasti pozimi zanimiva tudi za alpiniste. Če vemo, da markirane poti potekajo le z vzhodne strani, potem je jasno, da so ostali deli gore na voljo brezpotnikom. V strmih grapah nad Kokro je pozimi cela vrsta lednih slapov (npr. Gdinov graben), plezajo tudi po slapu Čedca, iz Povnove doline vodi na SZ greben vrsta snežnih smeri.

Naj vam prišepnem še, katere idilčne poti, opisane v začetnem delu članka, sem ubiral. Odpravil sem se po poti, kjer sta sestopila Suhadolnikov Primož in Frischauf. Od daleč je bil videti to odročeno, neznan svet, nikakor ne enostavno prehodno, v spodnjem delu gozdnat, višje skalnat. Kako je šlo, vas bo zanimalo. Čudovito! Navdušen sem bil nad izrednim pristopom, nad odročnostjo gorskega sveta, ki v Grintovcih po mojem nima para. Še danes se vracam tja. Če ne verjamete, se prepričajte sami! 📍

INFORMACIJE

Dostop: Za vzpone s severne strani je izhodišče Jezersko (do sem se pripeljemo iz Kranja), z južne pa dolina Kokre oziroma parkirišče pod Suhadolnikovo kmetijo (do sem se prav tako pripeljemo iz Kranja, odcep makadamske ceste je malo nad naseljem Podlebelca pri domačiji Prek).

Planinske kočice in zavetišča: Češka kočica na Spodnjih Ravneh, 1543 m, odprta julija in avgusta, mobilni telefon 040 673 449, 040 42 52 60, e-pošta tone.karnicar@siol.net; Cojzova kočica na Kokrskem sedlu, 1793 m, odprta od junija do septembra, mobilni telefon 051 635 549, e-pošta pdkamnik@siol.net; Bivak v Kočni, 1952 m (stoji pod južnim grebenom Kočne).

Literatura: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: Kamniško-Savinjske Alpe. Planinska založba, 2004.
Andrej Stritar: Kamniško-Savinjske Alpe. Sidarta, 2003.

Spletna stran: <http://www.jezersko.info>.

Zemljevidi: Grintovci, PZS, 1 : 25.000; Jezersko z okolico, Turistično društvo Jezersko, 1 : 25.000; Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000.

Poraščeni vrh v severnem grebenu Kočne so Vratca; zahodno pod njimi leži ledeniška dolina Makekova Kočna. Lepo se vidi krnica Povnova dolina. Foto: Drejc Karničar

Oster vršiček, ki se skromno dviga zahodno nad Češko kočo, je lahko začetek skalnatega dela severnega grebena Jezerske

Kočne ali pa konec njenega z ruševjem in gozdom poraščene grebena. Na zahodno in vzhodno stran ruševje

prekriva njegove strmalni. Na vrhu ni veliko prostora, še več, če je preveč obiska, se je treba celo izmenjavati. Je pa odličen

razglednik na vse strani in lep izletniški cilj za obiskovalce Češke kočne.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje. Priporočamo uporabo čelade.

Nadmorska višina: 1802 m

Višina izhodišča: 1090 m

Višinska razlika: 712 m

Izhodišče: Parkirišče pri spodnji postaji tovarne žičnice v Ravenski Kočni. WGS84:

N 46,37623138, E 14,53738643

Sem se pripeljemo z Zgornjega Jezerskega mimo Planšarskega jezera in Ancljeve kmetije.

Koča: Češka koča na Spodnjih Ravneh, 1543 m, mobilni telefon 040 673 449, 040 42 52 60.

Časi: Izhodišče–Češka koča 1.30–2 h

Češka koča–Vratca 45 min–1 h
Sestop 2 h

Skupaj 4–5 h

Sezona: Kopni letni časi.

Jezerska Kočna, 2540 m, po Kremžarjevi poti

Zanimiv in izpostavljen prehod proti vrhu Jezerske Kočne Foto: Tomaž Marolt

Kočna je mogočna gora, druga najvišja v Kamniško-Savinjskih Alpah in hkrati najzahodnejši dvatisočak osrednjega grebena Grintovcev.

Od začetka raziskovanja Kamniško-Savinjskih Alp je veljala za eno od najtežje dostopnih gora v gorstvu.

Najbolj znana pot nanjo je Kremžarjeva pot od Češke kočne, po kateri se bomo na Jezersko Kočno povzpeli tudi mi. Franc Kremžar, posestnik v Kokri, je deloval tudi kot vodnik in je okrog leta 1900 sam prvi pristopil iz Makekove Kočne na Jezersko Kočno. Drzno markirano pot, ki se sedaj imenuje po njem in vodi po lepih naravnih prehodih, je sam nadelal in zavaroval.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje. Priporočamo samovarovanje in čelado.

Nadmorska višina: 2540 m

Višina izhodišča: 1090 m

Višinska razlika: 1450 m

Izhodišče: Parkirišče pri spodnji postaji tovarne žičnice v Ravenski

Kočni. WGS84: N 46,37623138, E 14,53738643 Sem se pripeljemo z Zgornjega Jezerskega mimo Planšarskega jezera in Ancljeve kmetije.

Koča: Češka koča na Spodnjih Ravneh, 1543 m, mobilni telefon 040 673 449, 040 42 52 60.

Časi: Izhodišče–Češka koča 1.30–2 h
Češka koča–Jezerska Kočna 3.30 h

Sestop 3.30 h

Skupaj 8.30–9 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: Irena Mušič: Jezersko. PZS, 2009.

Zemljevidi: Grintovci, PZS, 1 : 25.000; Jezersko z okolico, Turistično društvo Jezersko, 1 : 25.000; Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000.

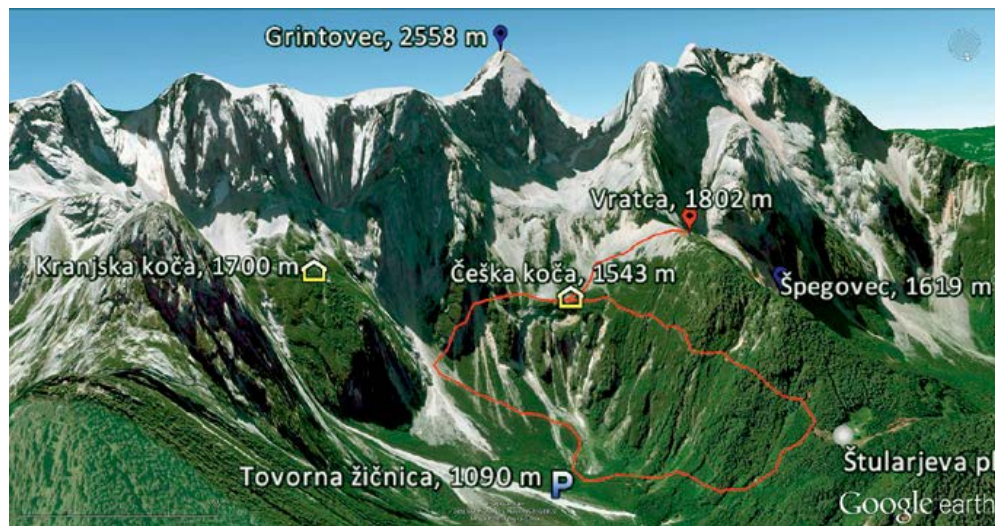
Vzpon: Markacije nas s parkirišča povedejo najprej skozi gozd, višje pa na gruščnato pobočje z nizkim ruševjem. Počasi zavijamo proti vzhodu in prečimo gruščnato pobočje. Na prvem razpotju zavijemo desno (levo Slovenska pot do Ledin) pod steno, kjer se priključimo vezni poti med Češko kočo, 1543 m, in Kranjsko kočo, 1700 m. Hodimo pod steno, preko zagruščene grape pod odlomom (jeklenice), čez ploščo, po polici okoli roba in spet po

Vodnik: Irena Mušič: Jezersko. PZS, 2009.

Zemljevidi: Grintovci, PZS, 1 : 25.000; Jezersko z okolico, Turistično društvo Jezersko, 1 : 25.000; Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000.

Vzpon: Markacije nas s parkirišča povedejo najprej skozi gozd, višje pa na gruščnato pobočje z nizkim ruševjem. Počasi zavijamo proti vzhodu in prečimo gruščnato pobočje. Na prvem razpotju zavijemo desno (levo Slovenska pot do Ledin) pod steno, kjer se priključimo vezni poti med Češko kočo, 1543 m, in Kranjsko kočo, 1700 m. Hodimo pod steno, preko zagruščene grape pod odlomom (jeklenice), čez ploščo, po polici okoli roba in spet po ozki polički (jeklenice) v grapo in ven do roba. Od tu gremo po gruščnati uravnavi do koče. Mimo heliodroma zahodno od koče nadaljujemo po

dobro uhojeni poti do prvega razpotja. Zavijemo desno (oznaka) na melišče. Zložno se dvigujemo proti škrbini med Vratci, 1802 m, in severnim grebenom Jezerske Kočne, 2540 m. Pod škrbino v strmem žlebu malo poplezamo (klini, jeklenica). S škrbine zavijemo

desno na zahodno stran in se med ruševjem povzpnejo na vrh z vpisno knjigo.

Sestop: Do Češke koče sestopimo po poti vzpona, nato pa gremo zahodno od nje po markirani poti, ki pelje pod grebenom Vratc in Špegovca, 1619 m. Hodimo po odprtem

svetu preko več manjših robov, vmes se celo spustimo po kratki leseni lestvi. Pot kasneje v gozdu na drugem razpotju zavije ostro desno, v ključih se strmo spustimo po gozdnatem pobočju do izhodišča.

Irena Mušič Habjan

Jezerska Kočna, 2540 m, po Kremžarjevi poti

ozki polički (jeklenice) v grapo in ven do roba. Nadaljujemo po gruščnati uravnavi do koče.

Od koče (oznaka) nas pot vodi mimo heliodroma proti melišču krnice Zgornje Ravni (vmes desno Vratca). Na višini približno 1800 metrov zavijemo desno (levo Grintovec, 2558 m, in Mlinarsko sedlo, 2334 m). Vzpenjamo se po melišču proti steni severovzhodnega grebena Jezerske Kočne, 2540 m, steza postaja vedno bolj strma in naporna, vmes lahko naletimo tudi na snežišče. Skrotast svet pripelje do stranskega rebra na vzhodni strani glavnega grebena. Po njem in čez več robov se med travo, redkim ruševjem in skalovjem povzpnejo na travnato pobočje glavnega grebena. Sprva hodimo po grebenu, vendar kmalu zavijemo na vzhodno stran levo pod njim. Pot pod strmimi stenami in previsi je razgibana, vmes prečimo več grap in robov, na najbolj zahtevnih mestih uporabljamo varovala. Ko smo najbolj oddaljeni od grebena, hodimo po skrotju in manjših ploščah, pokritih z drobirjem, zato je tu pri sestopu

treba paziti. Čez ta del ni zadosti varoval, spet se pojavijo višje, kjer tik pod grebenom hodimo po ploščah (jeklenica, vklesani stopi v skali). Na razpotju tik pod grebenom (levo Špremova pot na Grintovec, 2558 m) se povzpnejo desno po dobri skali na pomol pod strmo steno. Mimo nje zavijemo levo na polico pod stolpi, a nas kmalu ustavi nizek prehod,

kjer moramo sneti nahrbtnik in se celo malo plaziti (tu ni varoval). Nadaljujemo prečno po gruščnatem pobočju, čez plošče, do male škrbine, od koder zavijemo navzdol in po nekaj metrih pridemo do kamina. Tu nas jeklenice usmerijo in nad kamin. Tu nas jeklenice usmerijo navzgor. Še nekaj metrov in smo na razbitem vrhu z vpisno knjigo.

Sestop: Do Češke koče sestopimo po poti vzpona, nato pa gremo od nje zahodno po markirani poti, ki pelje pod grebenom Vratc in Špegovca, 1619 m. Hodimo po odprtem svetu čez več manjših robov, vmes se celo spustimo po kratki leseni lestvi. Pot kasneje v gozdu na drugem razpotju zavije ostro desno, v ključih se strmo spustimo po gozdnatem pobočju do izhodišča.

Irena Mušič Habjan

Naporna hoja po melišču nas pripelje v grapo med Južnim vrhom Kočne in Kokrsko Kočno na desni. Foto: Vladimir Habjan

Zanimiv in precej dolg pristop na Kočno je tudi iz doline Kokre mimo Suhadolnikove domačije. V spodnjem delu poteka

po gozdu in čez zahteven Grdi Graben, sledi hoja po melišču, po zagrščeni poti ob robu grape med Južnim vrhom

Kočne in Kokrsko Kočno, dokler končno ne pridemo do trdne skale. Po zavarovani poti splezamo najprej na Kokrsko,

nato pa še na Jezersko Kočno. Odročnost, malo ljudi in mir ter razgledi na vzhodno verigo Grintovcev poplačajo ves napor.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje. Priporočamo samovarovanje in čelado.

Nadmorska višina: 2540 m

Višina izhodišča: 900 m

Višinska razlika: 1340 m

Izhodišče: Parkirišče pod domačijo Suhadolnik. WGS84: N 46,33688748, E 14,51196486 Tja pridemo iz doline Kokre po makadamski cesti (glej oznake ob cesti).

Koča in bivak: Cojzova koča na Kokrskem sedlu, 1793 m, mobilni telefon 051 635 549; Bivak v Kočni, 1952 m.

Časi: Izhodišče–Bivak v Kočni 2.30–3 h

Bivak v Kočni–Kokrska Kočna 2 h

Kokrska Kočna–Jezerska Kočna 30 min

Kočna, 2520 m, po jugozahodnem grebenu

Skalnat vršiček Mala vratca na levi in južni greben Kočne, ki se zaključni na Križu. Foto: Vladimir Habjan

Prostrana pobočja Kočne ponujajo ljubiteljem brezpotij veliko možnosti. V teh odmaknjenih in redko obiskanih predelih bomo lahko hodili ves dan, ne da bi srečali živo dušo. Čaka nas nenehno iskanje pravih prehodov, ki od nas zahtevajo stalno pozornost in obvladanje gibanja v strmih svetov. Od Suhadolnikove domačije bomo le kratek čas sledili markirani poti, potem pa nas vse do vrha Kočne čaka čarobno brezpotje. Skozi gozdove se bomo prebili v travnat svet pod Malimi vratci, od

tam pa bomo sledili grebenski rezi, ki se pne do vrha severozahodnega grebena Kočne pri vrhu Na Križu. Tudi pri vrnitvi bomo kmalu zapustili markirano pot in sestopili po lovskih prehodih naravnost v Suhi dol.

Zahtevnost: Alpinistična smer, I, 500 m.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada. Za neizkušene priporočamo varovanje z vrvo ali spremstvo gorskega vodnika.

Nadmorska višina: 2520 m

Višina izhodišča: 900 m

Višinska razlika: 1320 m

Izhodišče: Parkirišče pod domačijo Suhadolnik. WGS84: N 46,33688748, E 14,51196486 Tja pridemo iz doline Kokre po makadamski cesti (glej oznake ob cesti).

Bivak: Bivak v Kočni, 1952 m.

Časi: Izhodišče–Mala vratca 3–3.30 h

Mala vratca–Na Križu 2–2.30 h

Na Križu–Kokrska Kočna 30 min

Kokrska Kočna–Bivak v Kočni 1 h

Bivak v Kočni–izhodišče 1.30–2 h

Skupaj 8–10 h

Sezona: Od junija do oktobra. Poleti je lahko prevročje, saj hodimo ves čas po južni strani. V zgodnjem poletju je lahko v grapi Na Plazeh in pri sestopu v vršnem delu še sneg.

Vodnik: Vladimir Habjan: Brezpotja. Sidarta, 2009.

Zemljevidi: Grintovci, PZS, 1 : 25.000; Jezersko z okolico, Turistično društvo Jezersko, 1 : 25.000; Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000.

Vzpon: Od domačije gremo po kolovozu in markirani poti do krnice Suhi dol. Na ravnicah na drugem odcepu zavijemo levo na gozdno vlako. Po njej nadaljujemo proti levi čez strmo pobočje, imenovano Plesme, do višine približno 1350 metrov, kjer poti zmanjka. Vzpenjamo se rahlo proti levi kar po občutku. Na levi nas ustavi strma grapa. Prehod čez strmi skok v levo nam odkrijejo gamsje stečine, ki nas privedejo na travnato poseko. Tu se odkrijejo južna pobočja Kočne. Po desni strani grape se po prehodih vzpnejo na strme trave pod stenami, kjer grapo prečimo. Ta kraj imenujemo Na Plazeh, domačini pa zaradi oblike tudi Srce (tu se sneg dolgo zadržuje).

Sestop 3.30–4 h

Skupaj 8.30–9.30 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: Kamniško-Savinjske Alpe. Planinska založba, 2004.

Zemljevidi: Grintovci, PZS, 1 : 25.000; Jezersko z okolico, Turistično društvo Jezersko, 1 : 25.000; Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000.

Vzpon: Od parkirišča gremo po makadamski cesti do domačije Suhadolnik, pred njo zavijemo desno in nadaljujemo po gozdni cesti do mostu in levo zložno skozi gozd do ravnice Suhi dol in naprej do razpotja (levo težja pot čez Taško). Zavijemo desno in se v okljukih vzpenjamo skozi grapo Kalškega Grebena, nad skoki zavijemo levo ter višje pridemo na uravnavo (bivša Suhadolnikova planina, nekoč Frischaufova koča). Zavijemo levo (naravnost Kokrsko sedlo,

1793 m) in čez izpostavljeno pobočje pridemo do globoke grape Grdi graben (včasih tudi Hudi graben), ki jo prečimo (klini, jeklenice). Višje zavijemo levo v Spodnje Dolce do razpotja (desno Kokrsko sedlo) ter kratko levo po poti do naslednjega razpotja (desno

Jezerska Kočna, 2540 m) ter skozi grapo na travnat pomol. Pred grapo (naprej Bivak v Kočni, 1952 m) se po melišču (naporno) vzpenjamo do stene. Po gruščnati levi strani grape med Južnim vrhom Kočne, 2467 m, in Kokrsko Kočno, 2520 m, se vzpnemo skoraj do

škrbine. Desno čez steno (klini, jeklenice) se dvignemo v grapo in višje na vrh Kokrske Kočne. Do Jezerske Kočne poteka zavarovana pot ob grebenu (klini, jeklenice). Na tem vrhu smo v pol ure.
Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Irena Mušič Habjan

Kočna, 2520 m, po jugozahodnem grebenu

Po travah se vzpnemo proti dobro vidni škrbini pod Malimi vratci, 1973 m. Na vrh se vzpnemo skozi kamin z zagozdenimi skalami (II) in čez pragove (I), sestopimo pa po izpostavljeni travnati polici na drugi strani.

S sedelca krenemo kar po grebenu. Pred stenico zavijemo desno in po polički preplezamo kratek skok (II). Nadaljujemo po travah na oster greben (možic). Pred nami je velik stolp. Po ostrem grebenu med kratkim sestopom dosežemo rdečo škrbino, po izpostavljeni polici prečimo v desno in se po desni strani stolpa ponovno vzpnemo na skalnati greben (I). Sledimo malce zahtevnejšemu svetu po grebenu ali iščemo lažje obhode po desni (mesta I). Svet je razčlenjen, tako da plezanje ni zahtevno. Na desni je ves čas grapa, na levi pa večinoma stena. Kratek travnat del nas ponovno pripelje v razčlenjen svet, kjer se spet vzpenjamo kakih 200 višinskih metrov po grebenu ali po prehodih na desni. Zadnji del vzpona je precej bolj krušljiv kot spodnji, zato velja previdnost. Vzpon zaključimo v bližini vrha Na Križu, 2484 m. Odpre se

nam pogled na jezersko stran, tik pod nami je Povnova dolina, pred nami pa v nebo kipi rdeča Kočna. Nadaljujemo desno po grebenu v smeri škrbine pod skalno vršno glavo Kokrske Kočne. Če želimo na njen vrh, sledimo zavarovani poti.

Sestop: Do bivaka, 1952 m, na lepem in razglednem travnatem robu sestopimo po markirani poti (z označene

poti je do tja malce brezpotja: z melišču prečimo sitno gruščnato pobočje v desno). Nadaljujemo naprej po grebenčku, malo nižje pa čez strme trave zavijemo desno do ozkega pasu melišča. Po njem se spustimo do dna, nato pa levo med redkimi smrekami sestopimo po strmih travah, dokler se nam na desni ne odkrije travnata gredina. Po njej pod skoki prečimo

do grape in prečno pod stenami do ozkega melišča. Po njem ali po strmih travah sestopimo do skoka. Pred njim na desni poiščemo staro lovsko jeklenico, ki nas pripelje pod skok. Po plitvi grapi nadaljujemo navzdol, dokler na desni ne odkrijemo nove gozdne vlake. Po njej dosežemo vlako, po kateri smo se vzpeli. Do izhodišča sestopimo po poti vzpona.

Vladimir Habjan

Gorjanska planina se razgleduje na vse strani, zadaj je Dobrač. Foto: Marjan Bradeško

Gorjanski vrh je zaradi Gorjanske planine, s katero tvori celoto, eden najbolj razglednih "pomolov" v gorah. Prav s planino na odprtem slemenu se zaključujejo Karnijske Alpe in menda v jasnih dneh sega

pogled na vzhod vse tja onkraj Celovca. Meja med Italijo in Avstrijo poteka prav po sredi planine, zato je veliki zvon, ki so ga postavili pred leti, tudi simbol povezovanja na stičišču treh svetov. Na planino vodijo

številne poti, izbrali pa smo staro, zaradi ceste že malce pozabljeno pot, ki iz "domače" vasi vodi na planino. Doživeli bomo samoto sredi smrekovih gozdov.

Zahtevnost: Nezahtevna (delno) označena pot. Na nekaterih križiščih je označena le z lesenimi tablami, posamezni odcepi pa s plastičnimi trakovi, a pot ni težavna za orientacijo.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 1693 m

Višina izhodišča: 700 m

Višinska razlika: 1000 m

Izhodišče: Zapornica na gozdni cesti iz Gorij/Göriach (domačini rečejo tudi Gorjane) proti Gorjanski planini/Göriacher Alm, slab kilometer nad vasjo. WGS84: N 46,561394, E 13,61417 Iz Bistrice na Zilji/Feistritz an der Gail se zapejljemo do Drevelj/Dreulach in desno v Gorje, po ozki cesti skozi vas in zahodno preko polja ob vznožju pobočij (table Göriacher Alm). Avto pustimo na primernem mestu ob cesti, možnosti parkiranja so omejene.

Časi: Izhodišče–Gorjanska planina/Göriacher Alm 2.30 h

Ojstrnik/Oisternig, 2052 m, obkroženje gore

Ojstrnik (levo) s sosedi Foto: Marjan Bradeško

Ojstrnik je imeniten razglednik, v vršnem delu povsem gol, nekoliko podolgovato sleme pa ima dva vrhova – vzhodni (s križem) je sedemnajst metrov

nižji od zahodnega, vrhova sta slabih deset minut vsaksebi. Najhitrejši vzpon na vrh je z Bistriške planine/Feistritzer Alm, le slabo uro nam vzame,

opisana pot pa vrh obkroži v celoti – preko vseh treh planin, ki ležijo v pobočjih Ojstrnika. Na poti bomo hodili med bujnim zelenjem severnih

pobočij, skozi čudovit smrekov gozd na jugozahodni strani in po odprtem, proti vrhu že nekoliko planotastem travnem svetu.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 2052 m

Višina izhodišča: 1450 m

Višinska razlika: 800 m

Izhodišče: Križišče na odcepu ceste na planino Vrbutz/Werbutz Alm. WGS84: N 46,56907761, E 13,52564958 Dostopimo po makadamski cesti (večji del) iz Bistrice na Zilji/Feistritz an der Gail proti Bistriški planini/Feistritzer Alm. Avto pustimo na primernem mestu ob cesti, možnosti parkiranja so omejene.

Časi: Izhodišče–planina Dolince/Dolinza Alm 2 h Planina Dolince–Bistriška planina/Feistritzer Alm 1 h Bistriška planina–vrh 1 h

Gorjanska planina–Gorjanski vrh 15 min
Sestop 1.45 h
Skupaj 4.30 h

Sezona: Kopni letni časi. Pozimi je to lepo turnosmučarsko območje.

Vodnika: Evamaria Wecker: Karnischer Höhenweg. Bergverlag Rother, 2012; Vid Pogačnik: Kar na Karnijce. Narava, 2011.

Zemljevid: Naturarena Kärnten–Gailtal–Gitschtal–Lesachtal–Weissensee–Oberes Drautal, WK 224, Freytag & Berndt, 1 : 50.000.

Vzpon: Nad zadnjim ovinkom pred zapornico gremo v zahodni smeri, kamor kaže lesena tabla "Almweg". Po kolovozu se vzpnemo navzgor skozi lep smrekov gozd, po 10 min preko gozdne ceste zagrizemo strmo v breg (rdeče-belo-rdeče markacije) in na cesto, nato hodimo nekaj časa po njej, po bližnji skrajšamo ovinek, prečimo cesto (tablice

"Almweg") in nato gremo po kolovozu strmo gor, še enkrat preko gozdne ceste, ko smo na njej drugič, gremo po njej 100 m, na odcepu pa zavijemo desno ("Göriacher Almweg"), po četr ure smo spet na cesti. Stopimo v gozd, mimo stanu in do naslednjega ovinka

ceste ter preko nje naravnost strmo navzgor po kolovozu, na prvem odcepu zavijemo desno, na naslednjem pa levo. Tam se pot obrne iz jugozahodne proti jugovzhodni smeri. Kmalu spet prečimo cesto in se dvignemo do roba velike poseke, ob njej po gozdnem

robu na križišče cest. Od tam sledimo cesti (puščice) na Gorjansko planino, 1644 m. Na spodnjem robu planine gremo mimo kapelice in med kočami desno po robu do vrha s kamnitim stebričkom.
Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Marjan Bradeško

Ojstrnik / Oisternig, 2052 m, obkroženje gore

Vrh–Bistriška planina–izhodišče 1.30 h
Skupaj 5.30 h

Sezona: Kopni letni časi. Pozimi ob primernih razmerah je Ojstrnik lep turnosmučarski vrh.

Vodniki: Urška in Andrej Stritar: Karnijska potepanja. Kibuba, 2006; Vid Pogačnik: Kar na Karnijce. Narava, 2011; Evamaria Wecker: Karnischer Höhenweg. Bergverlag Rother, 2012.

Zemljevid: Naturarena Kärnten–Gailtal–Gitschtal–Lesachtal–Weissensee–Oberes Drautal, WK 224, Freytag & Berndt, 1 : 50.000.

Vzpon: S križišča gremo vodoravno na planino Vrbuc / Werbutz Alm, 1440 m. Na zahodnem koncu planine pri kapelici nadaljujemo naprej zahodno po cesti, ki z desne privede iz doline iz Blač / Vorderberg in se nadaljuje po severnih pobočjih Ojstrnika. Čez čas (pozor na odcep) zavijemo levo navzgor na stezico

in po njej ves čas zahodno do gozdne ceste na travnatem robu. Od tam gremo navzdol po cesti na planino Dolince / Dolinza Alm, 1460 m, in z nje levo v gozd na sedlo, kjer vstopimo v Italijo. Tam pričnemo vzpon skozi čudovit smrekov gozd (desno pot od zavetišča

Rifugio Nordio–Defarr) navzgor na odprt svet Bistriške planine / Feistritzer Alm, 1722 m, ki leži v Avstriji. Mimo lesenih koč na planini zavijemo levo navzgor in prečno po južnih pobočjih Ojstrnika, 2052 m (spet po italijanskem ozemlju) strmo po stezi, ki v velikem loku

pripelje na vršno planoto. Tam še enkrat zavijemo levo na glavni vrh.
Sestop: Do Bistriške planine sestopimo po smeri vzpona, tam pa zavijemo levo navzdol na gozdno cesto in po njej do izhodišča.

Marjan Bradeško

Z vrha Čeklja na jugu vidimo Ojstrnik in Zahodne Julijce. Foto: Marjan Bradeško

Skrajni vzhodni pomol Ziljskih Alp v skalnih skokih pade na sedlo Vršje/Windische Höhe med Ziljsko in Dravsko dolino. Čekelj/Tschekelnock ponuja tako čudovit razgled na tri strani

neba, pa še proti zahodu je lepo viden oster greben vrhov Ziljskih Alp, ki se vzpenjajo nad Šmohorjem, najbližji je Kraslica/Graslitzen. Izjemnost razgleda, posebej na Julijske Alpe in

Ziljsko dolino, je težko opisati. Vzpon na Čekelj ni težaven, je pa pošteno strm, Hadrška planina/Hadersdorfer Alm v sedlu pol ure pod vrhom pa z lepim znamenjem prav idilična.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 1894 m

Višina izhodišča: 1110 m

Višinska razlika: 850 m

Izhodišče: Sedlo Vršje/Windische Höhe. WGS84: N 46,6343295, E 13,54519

Parkiramo na enem od dveh parkirišč na desni strani ceste, ki privede na sedlo iz Štefana na Zilji/St. Stefan im Gailtal.

Časi: Vršje/Windische Höhe–Hadrška planina/Hadersdorfer Alm 2 h

Hadrška planina–vrh 30 min

Sestop 1.30 h

Skupaj 4 h

Vodnik: Walter Mair: Der Gailtaler Höhenweg. Gemeindeverband Karnische Region, 2007.

Zemljevid: Naturarena Kärnten–Gailtal–Gitschtal–Lesachtal–Weissensee–Oberes Drautal, WK 224, Freytag & Berndt, 1 : 50.000.

Vzpon: S sedla gremo čez cesto na zahodno stran na pašnik

Kobesnock, 1820 m

A Beljaške Alpe

Greben proti vrhu Kobesnocka Foto: Marjan Bradeško

Vzhodno od sedla Vršje/Windische Höhe se razteza planotasto sleme lepih smrekovih gozdov, ki potem

zavije nekoliko proti severu in postane deloma golo. Na koncu se vzpne v precej oster vršni greben Kobesnocka,

ki kot z nekakšne prižnice omogoča pogled na plečati Dobrač. Seveda to ni vse, skozi redke macesne in preko

kamnitih rogljev je vidno vse od skrajnih južnih vrhov Julijcev do Visokih Tur na severu. Najlepše pa je pravzaprav na pašnih površinah nad Dvorško planino/Wertschacher Alm, ki so za iskalce samote nenazadnje lahko kar samostojni cilj.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 1820 m

Višina izhodišča: 1110 m

Višinska razlika: 800 m

Izhodišče: Sedlo Vršje/Windische Höhe. WGS84: N 46,6343295, E 13,54519

Parkiramo na enem od dveh parkirišč na desni strani ceste, ki privede na sedlo iz Štefana na Zilji/St. Stefan im Gailtal.

Časi: Vršje/Windische Höhe–Dvorška planina/Wertschacher Alm 2 h

Dvorška planina–vrh 45 min

Sestop 2 h

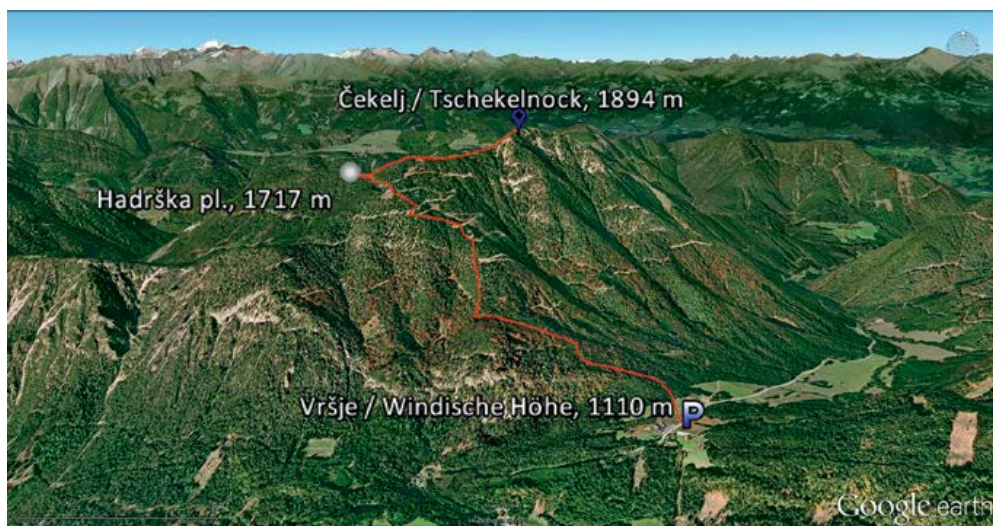
Skupaj 5 h

(prekoračimo ogrado) in se usmerimo v gozd in navzgor do gozdne ceste, ki jo dosežemo v dobre pol ure. Prečimo cesto, višje še enkrat, nato pa zakorakamo strmo navzgor, cesto prečkamo oziroma stopimo nekaj korakov po njej še nekajkrat. Ko se steza malce položi in preide na odprt svet, po nekaj minutah pridemo znova na cesto in po njej proti severozahodu do Hadrške planine/Hadersdorfer Alm, 1717 m. Z nje pri kočici zavijemo desno in mimo manjše staje za ovce ter preko poseke hodimo proti vzhodu in nato zavijemo levo na vzhodno stran gore. Proti severu stopimo na vršni greben, ki se čez čas nekoliko spusti do zadnjega sedla pod vrhom. Z njega po odprtem strmem pobočju pridemo na vrh s križem.

Sestop: Sestopimo po smeri vzpona.

Marjan Bradeško

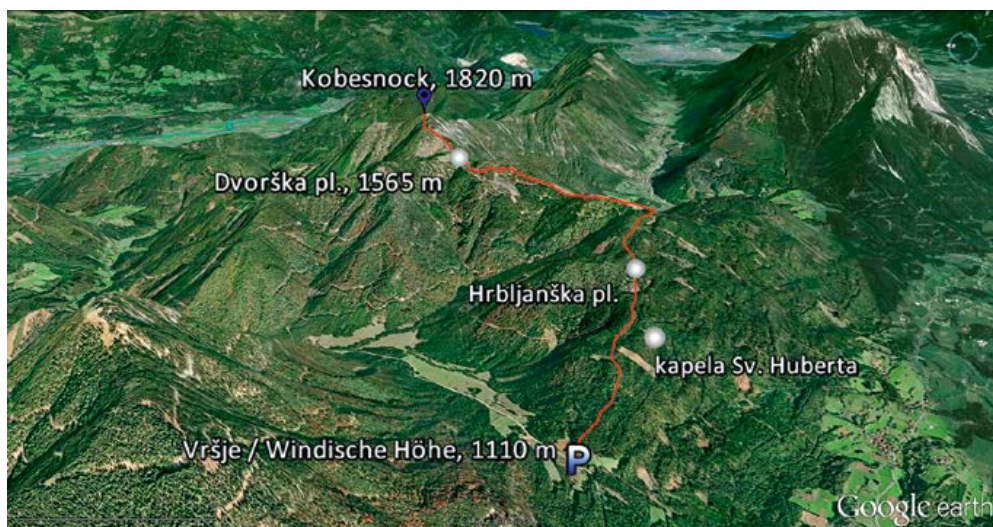
Kobesnock, 1820 m

Zemljevid: Naturarena Kärnten-Gailtal-Gitschtal-Lesachtal-Weissensee-Oberes Drautal, WK 224, Freytag & Berndt, 1 : 50.000.

Vzpon: Čez parkirišče pri gostilni Alpengasthof Windische Höhe zavijemo levo v smrekov gozd in gremo skozenj ves čas navzgor proti severovzhodu do gozdne ceste. Po njej desno in pred kapelo sv. Huberta (Hubertus Kapelle) zavijemo levo po gozdni cesti na Hrbljanško planino/Kreublacher Alm. Nad njo se vzpnemo strmo skozi gozd na gozdno cesto in mimo lesene kočice zavijemo proti vzhodu. Ko se svet odpre, cesta obide neizrazit vrh na vzhodni strani in se obrne na sever. Ob nekakšnem slemenu (Badstuben) preide z vzhodne na zahodno stran in kmalu zatem gremo po stezici desno navzgor do gozdnega robu, z njega pa vodoravno do Dvorške planine/Wertschacher

Alm v sedlu. Nad njo preko pašnika zavijemo rahlo v levo, na vrhu pobočja pa desno na kolovoz do lesenega hleva. Nad njim hodimo po robu do strmega gozdnega dela, kjer nas steza skozi lep macesnov gozd poveže na vršni greben Kobesocka, 1820 m. Preko

nekoliko izpostavljenega skalnega mesta sestopimo rahlo navzdol, nato pa se povzpne po precej strmem pobočju na goli in razgledni vrh z velikim križem.

Sestop: Sestopimo po smeri vzpona.

Marjan Bradeško

Spodnja Ziljska dolina z vrha Poludnika
Foto: Marjan Bradeško

Sosedje

Razgledniki nad Spodnjo Ziljsko dolino

Ko gremo v bližnjo Ziljsko dolino/Gailtal na avstrijskem Koroškem, gremo k sosedom. In ko smo sredi doline, se, tudi kot sosedje, preko doline spogledujejo razgledni vrhovi Karnijskih Alp/Karnische Alpen na jugu in Ziljskih Alp/Gailtaler Alpen na severu.

Bližina tromeje pomeni, da je tam zares vse sosednje – stikajo se Slovenija, Avstrija in Italija, stikajo se slovanska, germanska in romanska kultura, tam se srečujejo Gorenjci, Ziljani (Korošci) in Furlani, od tam skoraj z vsakega vrha vidimo gore treh dežel. Še posebej v spodnjem delu Ziljske doline se ponuja nekaj izjemnih razglednikov, ki omogočajo tako rekoč balkonski pogled na vse naše in Zahodne Julijce ter dalje proti zahodu, kamor izginjajo grebeni Karnijskih in Ziljskih Alp, ki počasi prehajajo v Dolomite.

Tradicija

Vsa Ziljska dolina je po eni strani izjemno tradicionalna, saj tu negujejo in celo na novo oživljajo številne zelo stare

navade, po drugi strani pa je zaradi svoje lege tudi presenetljivo odprta. V dolini in gorah nad njo se mešajo narečja treh kultur. Dolina, še pred osemdesetimi leti pretežno slovenska, danes to ni več, kar nekaj ljudi (celo nekateri mladi) pa še razume slovensko ziljsko narečje (windisch), govore pa predvsem le še nekateri starejši. Posebej dobro so se ohranile slovenske pesmi, nedavno sta dva velika pevska navdušenca (Franz Mörtl, Klaus Kriber) v okviru izjemnega projekta ProjEGGt zbrala skupaj skoraj sedemdeset ljudi iz ziljskih vasi, ki so oživili veliko starih slovenskih in tradicionalnih avstrijskih pesmi iz doline.

Kako močna je tradicija in od kod vse segajo vplivi, pa je lepo videti na številnih prireditvah. Praznik polente v kraju Čajna/Nötsch kaže na furlanski vpliv,

Besedilo: Marjan Bradeško

praznik krompirja v vasi Šentpavel na Zilji/St. Paul an der Gail, kjer krompirju po slovensko rečejo čompe, kaže na povezanost z našo zgornjo soško dolino, kjer krompir imenujejo enako. Značilni suhomesnati izdelki se vsako leto predstavijo s praznikom ziljske slanine

Svetozar Ilešič je v Planinskem vestniku o Ziljski dolini obširno pisal junija leta 1939. Takole pravi: "Zlasti je lepo tja pohiteti v pozni pomladi, ko vsa природа kipi od življenja in si moremo o binkošnih ogledati na Bistrici 'štehanje' s slovitim 'rajem' pod lipo. To bi moral storiti vsak naš planinec." Enako povabilo velja tudi danes, morda še bolj.

(Gailtaler Speck), ki poleg praznika medu v Šmohor/Hermagor privabi številne obiskovalce. Predvsem pa je za Spodnjo Ziljsko dolino značilno in le tam poznano štehanje (Kufenstechen), ki ga po navadi povežejo s cerkvenim praznikom – žeganjem.

Ziljska dolina je tudi v gospodarstvu zelo tradicionalna. Lesa je ogromno in

Planina Vrbus, zadaj Čekelj in Kobesnock (desno)
Foto: Marjan Bradeško

Ojstrnik in Zahodni Julijci z vrha Čeklja
Foto: Marjan Bradeško

Koroška vulfenovka

Četudi se Spodnja Ziljska dolina konča pri Šmohorju/Hermagor, skoraj ne moremo mimo koroške vulfenovke (*Wulfenia carinthiaca* subsp. *Carinthiaca*), čudovite modre rožice, ki sicer raste le na pobočjih Krniških skal/Gartnerkofel nad Mokrinami/Nassfeld. Botanik Franz Xaver von Wulfen jo je tam odkril leta 1779, še danes pa jo tako cenijo, da njej na čast julija slavijo celo poseben praznik, kar v bližini enega od rastišč. Roža ima svoj trg v Šmohorju, kar osrednjega (Wulfeniaplatz), po njej pa so poimenovali tudi hotel, dvorano in še kaj. Od izhodišč za naše izlete do rastišča vulfenovke je le dobre pol ure vožnje, zato si jo velja ogledati. Julija jih tam cveti na milijone.

Na tisoče koroških vulfenovk zacveti na majhnem prostoru pod Krniškimi skalami.
Foto: Marjan Bradeško

že pogled na stavbe kaže, da ga s pridom uporabljajo, posebej je to vidno na planinah, saj je tam veliko ličnih koč, t. i. "fač" (ime je furlanskega izvora), ki imajo kamnito pritličje za živino in leseni nadzidek – stanovanje za pastirja (danes so mnoge koče že spremenile namembnost). Še vedno pa so planine polne goveje živine, konj, ovac in koz. Paša omogoča, da se svet ne zaraste, planinski sir pa je spet ena od posebnosti doline, nenazadnje imajo v zgornjem delu doline vsako leto velik praznik sira. Svetozar Ilešič je v Planinskem vestniku junija 1939 zapisal: "*Planine so posebno v zložnih Karnijskih Alpah zelo obsežne, prave planinske vasi s planinskimi gostilnami in kapelicami ter z zelo razvitim mlekarstvom in sirarstvom ... Planšarstvo je na Slovenskem, razen v Bohinju, najbolj razvito ravno med Ziljani.*" Lahko rečemo, da je še danes tako.

Razgledi

Vsem znani Dobrač/Dobratsch z ogromnim oddajnikom je gotovo eden najboljših razglednikov na avstrijskem Koroškem, a nekoliko nižji vrhovi zahodno od njega niso nič slabši. Še zdaleč ne – vsi namreč vključujejo imeniten razgled na Dobrač sam, posebej na njegovo odlomljeno južno stran, ki se je odkrutila v strašnem potresu leta 1346, ko naj bi po nekaterih ocenah v dolino zgrmela milijarda kubičnih metrov

Štehanje

Kraji okrog Bistrice na Zilji/Feistritz an der Gail in Štefana na Zilji/St. Stefan im Gailtal z velikim navdušenjem goje številne stare navade, od vseh najpomembnejše je štehanje (Kufenstechen). Gre za tradicionalno igro, pri kateri mladeniči jezdijo na neosedlanih noriških konjih v diru mimo lesenega droga (štebeh), na katerega je poveznjen lesen čebriček (nemško Kufe), za obod ima leskov les. Fantje z železnim količem poskušajo čebriček razbiti, natančneje, pretrgati obode, da se čebriček sesuje in pade na tla. Ko se to zgodi, v nekaj jezah na kije natikajo še ostanke lesenih obodov (ki jih nekdo drži v roki), na koncu pa zmagovalec natakne na kij še cvetlični venček, ki ga pripravijo dekleta. Dogajanje se potem preseli pod vaško lipo, kjer fantje z dekleti zaplešejo prvi rej (ples) pod lipo (Lindentanz), ki ga spremljajo pesmi v slovenskem in nemškem jeziku. Dogajanje je vedno povezano s cerkvenim praznikom (Kirchtag) – žegnanjem. Kako pomembno je štehanje, pa pove že dejstvo, da ima Bistrica na Zilji v grbu čebriček, Štefan na Zilji pa konje. Konji so v dolini in na okoliških planinah zelo pogosti, še posebej so lepi veliki noriški konji.

V diru pada po čebričku. Bo padel?

Foto: Marjan Bradeško

skalovja. Le-to je takrat v bližini Podkloštra/Arnoldstein zajezilo reko Ziljo, ta "pregrada" je dobro vidna še danes.

Karnijski greben južno od Zilje se iznad mejnega prehoda med Avstrijo in Italijo pri kraju Vrata–Megvarje/Thörl–Maglern v gozdnatem hrbtu povzpne na razgledno Gorjansko planino/Göriacher Alm in na bližnji istoimenski vrh. Od tam naprej pogled proti zahodu odkriva vse več vrhov, že Ojstrnik/Oisternig se dvigne nad dva tisoč metrov, sledi pa en sam blodnjak vrhov in slemen na vsem zahodnem obzorju.

Posebej Ojstrnik ima tako imenitno središčno lego, da so temačne, drzne severne stene Zahodnih Julijcev kot na dosegu roke, tudi proti vzhodu ni nič slabše: kot strumni junaki se postavijo na ogled beli apnenci Mangarta, Jalovca, Triglava, ko v večernem soncu zažari še Škrlatica, je pogled popoln. Nekje v mrču vzhoda izginevajo karavanaška slemena, tam daleč, kjer gorenjska ravan prehaja v Ljubljansko kotlino, se z leve kažejo še Kamniško-Savinjske Alpe ... Ko se pogled vrne iz daljav, leži spodaj, v severnem vzhodju gore, skoraj ravno dno Spodnje Ziljske doline. Belo, mrzlo, hudo senčno pozimi, zeleno spomladi, v bujnem, košatem zelenju poleti, s sivimi vrhami ob reki, na jesen rumeno od zorečih polj.

Ko "prestopimo" na severno stran doline, se nad sončno teraso dvigajo

prvi vrhovi Ziljskih Alp. Čekelj/Tscheckelnock je najvzhodnejši v tem lepem gorstvu in ponuja imeniten razgled. Tudi zato, ker preko Ziljske doline vidimo vsa južna gorovja – od Karnijskih Alp do Karavank. Bližnji, še bolj na vzhod pomaknjeni Kobesnock, ki je že del Beljaških Alp/Villacher Alpen, pa je tako blizu Dobrača, da z njega v vsej silnosti začetimo razsežnosti te obsežne, povsem samostoječe gorske gmote, ki

kot nekakšen pomol sega v ravnino avstrijske Koroške.

Lepota drugačnega pogleda

Posebnost vrhov nad Spodnjo Ziljsko dolino je že v tem, da ponujajo povsem drugačen pogled na naše gore, kot smo ga vajeni. Da razgledi zaobjamejo dobršen del vseh naših Alp. Da jih vidimo s severozahoda, včasih komaj prepoznavne. Posebno doživetje pa je

INFORMACIJE

Pri povabilu v Spodnjo Ziljsko dolino smo med vrhovi izbrali dva, ki sta južno od Zilje v Karnijskih Alpah, na mejnem grebenu med Avstrijo in Italijo, dva pa severno od Zilje. Vzpeli se bomo torej na Gorjanski vrh/Göriacher Berg in Ojstrnik/Oisternig na jugu doline ter na Kobesnock in Čekelj/Tscheckelnock na severu. Za prva dva je izhodišče vas Bistrica na Zilji/Feistritz an der Gail, za druga dva pa vas Štefan na Zilji/St. Stefan im Gailtal oziroma sedlo Vršje/Windische Höhe nad njo.

Dostop: V Spodnjo Ziljsko dolino se pripeljemo po gorenjski avtocesti skozi Karavanski predor. Nadaljnja smer je Beljak/Villach, tam na avtocestnem križišču zavijemo proti Italiji in v bližini tromeje zapeljemo na izvoz za Šmohor/Hermagor. Od tam nadaljujemo ob Zilji navzgor do obeh izhodišč. Iz Ljubljane je do izhodišč okrog 135 km.

Planinske kočice: Na območju opisanih vrhov planinskih kočic, so pa na nekaterih planinah ob poti kočice z gostinsko ponudbo. Čeprav so izleti kratki in prenočevanje ni nujno, omenimo nekaj

možnosti v izhodiščih: Bistrica na Zilji – hotel Alte Post (Stara pošta, http://www.altepost.biz/landuleute_sl.php), kjer vas sprejmejo v slovenskem jeziku; sedlo Vršje: gostilni s prenočišči – Alpengasthof Windische Höhe (<http://www.windische-hoehe.at/>) in Enzian; vas Močidle/Matschiedl pod sedlom – gostišče Gailtalerhof (<http://gailtalerhof.at/>).

Literatura: Evamaria Wecker: Karnischer Höhenweg. Bergverlag Rother, 2012. Walter Mair: Der Gailtaler Höhenweg. Gemeindeverband Karnische Region, 2007.

Urška in Andrej Stritar: Karnijska potepanja. Kibuba, 2006.

Vid Pogačnik: Kar na Karnijce. Narava, 2011.

Zemljevid: Naturarena Kärnten–Gailtal–Gitschtal–Lesachtal–Weissensee–Oberes Drautal, WK 224, Freytag & Berndt, 1:50.000.¹

¹ Pri iskanju/preverjanju slovenskih imen v dolini mi je velikodušno pomagal dr. Ludwig Druml, za kar se mu iskreno zahvaljujem.

Dobrač v zadnjih žarkih sonca Foto: Marjan Bradeško

SPD Celovec je nastalo v Ziljski dolini

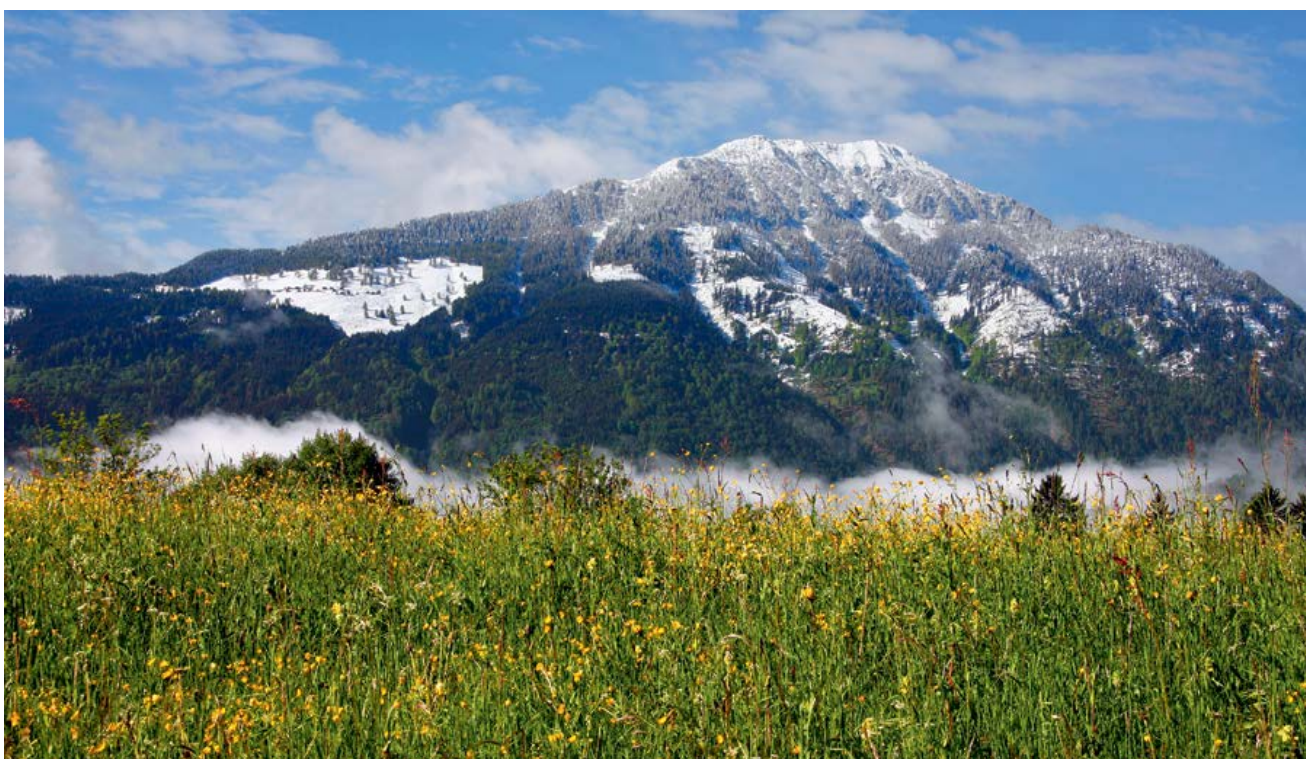
Zanimivo je, da je Slovensko planinsko društvo (SPD) Celovec nastalo leta 1900, ko je bila ustanovljena Ziljska podružnica s sedežem na Ziljski Bistrici (Bistrica na Zilji). Med pobudniki ustanovitve je bil tudi Alojzij Knafelc, oče knafelčeve markacije. Komaj leto dni kasneje je podružnica na Zahomški planini/Achomitzer Alm odprla svojo prvo planinsko kočjo. Ziljsko dolino štejejo za zibelko slovenskega planinstva na avstrijskem Koroškem.

Veriga Karnijcev s Kobesnocka, zadaj levo najzahodnejši del Julijcev Foto: Marjan Bradeško

zahajajoče sonce, ki z zadnjimi žarki rdeče obarva severne stene – od Mangar-ta do Kukove špice, med vsemi najbolj izstopi v škrlat odeta Škrlatica. Potem pride sivina, Julijci postajajo brezoblična skalna gmota, le še nazobčana silhueta na modrikastem jugovzhodnem nebu. Počasi ugasne še žareče nebo daleč na zahodnem koncu doline, tam nekje, kjer izvira in od koder "teče bistra Zilja" (avtor te lepe pesmi je Jožef Katnik iz Bistrice na Zilji), v Leški dolini/Lesachtal. In pade noč ... Iz teme vzhoda se nadzemsko dvigne krvavordeča luna, počasi rumeni, mesečina oblije Julijce, ki vstanejo kot bel privid nekje na zvezdnatem nočnem nebu ... A to je že druga zgodba. Pojdimo najprej na pot podnevi. ○

Pomlad neusmiljeno preganja zimo z Ojstrnika. Foto: Marjan Bradeško

Skozi Gorenji Lokovec, tudi čez Lašček

Odprta razstava hribovskih podob

Na strmem pašniku nad Črčarjevo štalo je zadnjih nekaj let urejena manjša klopca. Na njej si privoščim prvi sedeči počitek. Divje sopem, ko se razgledujem po mili Črčarjevi domovinici.

Ob koncu zime smo. Vse naokrog leže posekane smreke. Pašnik so nekoliko očistili. Na temnejših njivah čakajo kupi gnoja. Travniki so bolj okrastrti kot zeleni. Še žafran je bolj zaspan. A bo. Vse še bo!

Poti so in niso. Se prerađe izgubijo.

S Slapa sem jo ubral kar naokrog po zložni vojaški poti. Za moja leta se je izšlo naravnost odlično. Po bližnjici ne grem več, že tako sem se je najbrž zadnji posluževal. Po čepovanski dolini je bilo kot zmeraj v zgodnjih dopoldanskih urah osojno in mrzlo. Nataknil sem si kapo in rokavice. A tako je šlo le do Maraževca, kjer me je dobilo prvo sonce. Sicer je bilo mrčasto. Hoste so kot gladke plave ploskve valovile pod skeleče svetlim nebom. Napol miže sem prekladal škrpete.

Gornji Črčarjev sosed Lukec na Lokovških Vršah se je že pred leti povikendašil. Nekaj stare pristnosti, torej tudi lepote, še premore. Miru ima na ostajanje. Možakarja vprašam za stezo k zahodnemu sosеду Kmetu. Ne izide se najbolje. Bom pač rinil po spominu! si rečem in jo uberem stran od hiše. Voznik jo teše proti Andrejčku. Skrenem desno pod drogovi električne napeljavne, srečno staknem nekaj stari stezici podobnega. Dobro! si rečem, smer je že prava. Za drugim gozdnatim grebenčkom slikam ostanke kamnitih svisli. Nekdaj so imele ves zatrep zadelan s slamnatim opažem. Še ko je skromna stavbica že jemala konec, je bila karseda čedna. Naprej se pretaknem skozi razraščeno leskovje in čez kamnite ograde. Hišica "Pri Kmetu" še stoji, celo zaprta je. Hlev je dokončno sesut. Le štirna z vitlom in kamnitim koritom v bližini daje vtis nekdanje domačnosti. Cimbarji v rupah pod hišo so vsi podivjani, z divjo trto obraščeni in od snegov polomljeni. Vmes se tu

in tam bleščijo bleki stare poležane trave. Nad hišo, se zdi, je nekaj malega pokošena.

Me je res v tej sirotščini nekoč mati pogostila s kavo in piškotami? Saj ne more biti res. Bo le utvara?

Naprej gre za nosom. Poti so in niso. Se prerađe izgubijo. Nese me nekam prenizko, čez grič tako padem k prenovljenemu Matiji. Nekdanjega gospodarja, zelo dobrodušnega možakarja, že dolgo ni več. Kot se prerado zgodi, se je z njegovim odhodom marsikaj postavilo na glavo. Novotarja ne more biti tako dokončno zvezana s tokom svoje visoke doline, kot je to izpričeval stari dom ob ozki cesti, pod krošnjami prijaznih dreves, tudi nepokošenih bregov.

Po označeni poti se gre na Lašček skozi kamnite ograde in lese, mimo brinja in leskovja. Spomnim se, da se

Besedilo: Rafael Terpin

je nekdanj hodilo mimo Kušnika, prav mimo hiše in hudega psa.

A do vrha je blizu.

Pod grmovjem se razcveta prva pomlad. Spet sem naletel na zvončke.

Vase točim čarobnost trenutkov

Ob firklc čez enajsto sem na vrhu.

Sedem. Počitek je potreben. Marti sem po mobiju natvezel, da bom na vrhu vsaj celo uro. Mudi se mi res ne.

Na gorkem lesu se lepo sedi. Sonce ima opraviti z mojim razhajkanim križem, jaz imam opraviti s ta malim kozlom. Tudi pomalicam, no, morda gre že za kosilo. Hoste so rjave, daljave vse po vrsti plave. Nad gorami je zataknenih nekaj pisanih oblakov, drugega nič. V brezmejnost plavega smo potunkani prav vsi – gore, gozdovi, lokovške domačije, samote in ljudje!

Z vrha se odpravim čez ljube Vrše. Z odprtega se ob čistih dneh prijazno

Pri Tonu v Rut, Lokovec

Foto: Anka Vončina

vidi proti Poreznu in Kojci spredaj. Mimo na novo zraslega Ivanca si privoščim bližnjico do ceste. Pogledat si grem mojega Matevža. Hiša je kot običajno prazna. Škoda. Drugače bi kakšno rekli. Vnovič ga poslikam. Prelep se mi zdi, kot materinska koklja se je Matevž razčeperil nad svojo njivico. Zavaroval jo je pred vetrom. Pred nos si jo je postavil, da bi jo smel ves čas prijateljsko ujčkati. V resnici sta dve njivici. Druga tiči v okrogli rupi pod kamnito cesto. Tudi njej ni sile. Le nekaj gnoja je bilo treba vsako leto, pa je kaj že stisnila iz sebe.

Sonce, sonce!

Čutim, da ga bo čez dan več kot preveč. Pa saj sploh ni vroče. Celo zelo prijazkano je.

Znana stara pot mimo Senebika, pod Ojstrico (1042 m) do prehoda Na skoku me vleče dalje. Padem na asfalt. Tu se lokovska cesta začinja spuščati proti Kanalskemu Lomu. Nekaj malega se je poslužim. Skozi prečist bukovo gozd jo maha. Pri prvem odcepu grem v desno na prostrane pašnike nad Prinčevim kalom, kjer v tem času gospodarijo mufloni. Ob bajtici nad kalom, ki je po velikosti skorajda jezerce, je k zidu prislonjena klopca. Tam se umestim. Prav zmeraj.

Na pašniku zlepa ni tako tiho kot danes. Živina je še po hlevih. Veter slišim le od daleč. Po grebenih prizanosljivo klesti. Ptice se oglašajo. Kanja dela kroge, vse bližje in bližje. Žvižga.

Bukova meja je toplo rdečerjava. Celo v senci (oblak gre čez) si je privzela le malo bolj zamolklih tonov. Žametna je. Če bi imel malce večjo roko, bi jo pobožal, tako, ljubeznivo, z desne na levo. Glej, spet je sonce udarilo povprek. V blagi gorkoti rjavih pobočij pod Špilami (1019 m), ki me ločijo od Idrijce, se mi pobožno pasejo oči. Mirujem. Strmim. Vase točim čarobnost trenutkov. Odpočivam dušo.

Bleščavo drse zlati pašniki v dolino svojega kala. Gozd je na gosto pošpikan z ostrimi skalami. Odsev v vodi komaj trepeče. Jezerce je obrisano z debelimi šopi zlatooranžne trave.

Krn, brez kape tam zadaj, se mi prizanesljivo smeje. Zabrisan v oblake najbrž ne ve, kam bi z vso ponujeno lučjo. Se pa smeje! Naj se!

Bližine so še posebej dragocene

Do Ledince je iznad Prinčevega kala kakšne pol ure hoje, najprej po dobri gozdni cesti in z njenega konca po bolj grdem vozniku. Na Ledinci, ki je pravzaprav prostrana vršna košenica, se pogleda ven iz zvončkovega gozda.

V dolini levo spi stara vasica Kanalski Lom s svojo neverjetno cerkvijo na griču. Desno se skoraj nerazčlenjeni bregovi strmo spuščajo vse do Idrijce. Onkraj nje je že ves dan odprta razstava hribovskih podob. Na vzhodu se začinja s Poreznom in Kojco. Ob pogledu nanj sem takoj ves mehak.

Ponikvah, potem zablesti Lipa Garica. Kotel je zresnjen čudak ali pa jecljav mladenič. In Porezen je tak, kot mora biti. Star! Imeniten! Prilepljen na rob blago lilastega neba. Brez prave peze!

Na samotnem kraju pod Ledince sem za pol ure legel v grivo. Kar pobralo me je. Počitka sem bil v resnici potreben in

V Lazni, Gorenji Lokovec, 1995, akril, Rafael Terpin

Ni čudno: dvaintrideset let se je vsak moj delovni dan začel s pogledom nanj. Ledinica mi je kot hišni prag.

Podoba pred menoj je mnogo bolj pisana in sočna od vseh ostalih današnjih. Nekaj so postorili oblaki. Prešerno so vrgli svoje sence čez Goro. Ostali vrhovi in grebeni naj le bodo v objemu neba, vsi plavi in razneženi. Spredaj mi izpod voznika rastejo bukve, vse so že v toplo rjavem popju. Vmes rumeni cvetoča vrba. Ena je že kar zelena. Po leskovju se čeperijo klobasice. V zlati travi vsenaokrog pa sijajo pravi vrtovi razcvetenega žafrana, zvončkov in trobentica.

Vse videno potuje s soncem proti večeru. Zdaj se zasveti cerkev v

časa imam obilo. V bližnjem gostišču na Širokem bom namreč prespal. Gležnji me kot hudič bolijo. Zgleda, da bolje ne bo nikoli več. Sem se že navadil. Lepoto bom doživljal le še skozi telesno bolečino.

Blizu sem. Že vidim hiše na Širokem. Grebenska krompirjeva njiva je sveže pognojena. Za Čuklo se na zahod vleče Kolovrat, za njim stoji izredno možati Matajur. Za bližnje smreke se mi je utopila Soča, a dobro vidim, kako iz svoje tesni priteka Bača. Izza Mengor kuka Kozlov rob, po njem ugibam o Tolminu. Mrzli vrh, Sleme, Rdeči rob, Peski, Batognica in Krn so uročeni v en tok. Oblaki nad njimi so kot trenutna krona stvarstva. Morda je še dražji kot, ki se razpenja nad Senico: Migovec, Kuk, Podrta gora, Vrh nad Škrbino? Skrajno veselo

je čez Logaršče, sonca je tam, kolikor hočeš. Cela Planota je lisasto pisana kmečka krajina, ta hip vsa blesteča v soncu.

Bližine so še posebej dragocene. Vse te smreke, zbudjeni macesni, bukovce, vrbe, češnje, vse obliznjeno s popoldanskim soncem in tišino, ki ji

Zadnje umirajo barve

Ob petih popoldne na Širokem že uživam prisluženi pir. V manjši družbi poklepamo, nahrbtnik nesem v svojo sobo, potem pa na grič onkraj Čukle. Čukla je okrogel vrh nedaleč od Širokega, porasel z macesni, z lovsko kočo na sredi. Ves je obrisan z žicami.

Pri Tratarju, Grudnica, 1986, akril, Rafael Terpin

slab veter ne more do živega. Le sence rastejo, se po grapah debelijo in temnijo. Pod večer bodo vse vriskajoč povlekle svojo zemskost k dnu. Na te trenutke čakam.

Čeznje se je kar težko pretakniti. Če si siten, se tudi to naredi.

Moj praznik se nadaljuje v grivi onkraj žičnatih pastirjev, v skopi travi širokega pašnika, na skrajno odprtem. Sonce me zapušča zahodno od Mataturja. V rdečem. Mimo macesnovega gozdiča! Pod kalom in obrobni

brezami že dokaj v temi umira dolina z zeleno Sočo. Gore kot grozljivo temne kulise klekljarsko drobe rob obzorja. Hitro prihaja noč. Z barvami prebogato nebo izgublja celo oblake, svetloba pojema in barve z njo. Zadnje umirajo barve.

Ob pol osmih mi skuhamo večerjo, ob osmih se v dvorani na drugi strani dvorišča začneja dobrodelni koncert Andreja Šifrerja. Bil je to moj prvi koncert te vrste na vasi. Dvorana je bila polna. Peli in smejali smo se z njimi. Andrej je bil odličen, vsi preostali tudi. Moj praznik se je kar vlekel.

Spal sem kot angelček.

Zjutraj pred zajtrkom pa spet v grivo onkraj žic. Zbudim se pred šesto. Skozi okno gledam na Kojco in Porezen. Sonce se skriva v mrenah. Začenjajo se rojevati rdeče svetlobe. Svet brez senc in svetlob diha s prvim plahim sončkom, rdeče in rumene luči huškejno v natrgane mreže, razvlečene preko nebes. Grap in dolin pa še kar ni. Ob Luži se pasejo mufloni, spredaj ovce z mladimi, bolj zadaj s težkim rogovjem opremljeni možaki. Le kmalu me začutijo.

Sedim na zlatem tronu moje Čukle, udobje in zlahtnost se mi zlivata skozi žile do srca, da ves drhtim. Se solzim? Drage tolminske podobe se mi utirajo v eno samo presladko pesem. Se bom utopil?

Zdaj, ko je že skoraj pol devetih dopoldne, je sonce že seglo v vse doline. Krepke sence so pojasnile videno, na vse strani zaobljeni gozdovi so si v nebu sposodili barve, plavijo in medlijo kvišku. Spet bi se nagnil v grivo in blaženo začemel.

Trenutki se le v spomin zapišejo. Včasih. Vrnejo se ne. ●

Davo Karničar –
1st skiing from Mt. Everest

Hladna gora

Vrh Severne Amerike

Besedilo: Boris Strmšek

7. junija 1913 je na vrh najvišje gore Severne Amerike prvič stopila človeška noga. V sto letih je gora postala prizorišče številnih gorniških podvigov, rekordov, pa tudi tragedij.

Počasi drsam s smučmi čez belo ravnino. No, niti ni ravnina, teren se blago dviga, vendar to za zdaj še ne predstavlja težave. Večja težava je plastično korito, ki ga vlečem in kar noče v tisto smer, kamor želim. Še večja težava je vrv, na katero je korito pripeto, oziroma sani, naložene

z opremo, ki jo bomo potrebovali v naslednjih dveh tednih. Mogoče treh? Kaj pa vem, pot je še dolga in niti nima smisla razmišljati o tem. Okoli nas je neskončna belina ledenikov, iz katerih se dvigajo vrhovi, in naš cilj je nekje tam daleč zadaj za robovi ledenika in grebeni. Sonce nas greje, nobenega mraza ni, ki ga obljublajo za Aljasko. Sledim smučinam naših predhodnikov, opazujem ledenik, za menoj pa se Iztok, Franci in Dušan trudijo brez smučí.

Prvi poskusi

Aljaska je bila stoletja nazaj naseljena predvsem z Indijanci, ki so način življenja prilagodili zahtevnim, skoraj polarnim razmeram. Kasneje so se jim pridružili pustolovci, ki so tukaj iskali zaslužek. Dežela je bogata, toda tega leta 1867 še niso vedeli, saj sicer takšnega ogromnega prostranstva takratna carska Rusija ne bi prodala le za 7,2 milijona dolarjev. Večina belih prišlekov je bila lovcev, ki so se preživljali s prodajo krzna, saj so bili gozdovi polni divjadi. Še sedaj medvedi, volkovi, risi, bobri, losi in ostala divjad niso nič posebnega, poleg tega so reke polne rib, še posebej lososov je veliko. Ko so v rekah

Na vršnem grebenu Denalijs

Foto: Boris Strmšek

odkrili zlato, so se v te kraje zgrinjale horde "iskalcev sreče". Nekateri so uspeli in obogateli, večina pa ni imela takšne sreče.

Goram najprej nihče ni posvečal pozornosti, bile so le velika prostranstva, kjer je bilo nemogoče preživeti. Konec 18. stoletja je bil Denali prvič omenjen v pisnih virih, v 19. stoletju pa so se mu ljudje počasi približali. Konec 19. stoletja je raziskovalec William Dickey poimenoval goro Mount McKinley po predsedniškem kandidatu Williamu McKinleyu. Na začetku 20. stoletja pa so se začeli resni poskusi osvajanja gore, večinoma iz mesta Fairbanks, od koder je vidna. Leta 1903 sta se dve odpravi lotili vzpona na vrh. Najprej je James Wickersham s štirimi člani dosegel višino nekaj čez 3000 metrov, kasneje pa je šestčlanska odprava pod vodstvom dr. Fredericka Cooka po vzhodnem grebenu (East Buttress) dosegla skoraj 4000 metrov. Tri leta kasneje se je dr. Cook ponovno odpravil na goro in po vrnitvi poročal o vzponu na vrh, vendar je s

tem vzbudil dvome, saj je za podvig potreboval le osem dni. Javnosti ni prepričala niti objava fotografij z vrha, zato se je tekma za prvenstvo na gori nadaljevala.

Ledena prostranstva

Ustavimo se sredi majhnega naselja snežnih zavetij, v katerih stojijo pisani šotori. Že tretji dan smo na gori. Do tega tabora, ki je 3350 metrov visoko, Američani ga imenujejo Camp 11.000, število pomeni višino v čevljih, bi morali priti že včeraj. Privajanje na vleko sani in postavljanje taborov je razlog, da smo pot podaljšali za en dan. Če pomislim, da imamo vrhunsko opremo, ki je precej lažja od tiste pred stoletjem, je seveda jasno, da so bila takrat osvajanja takšnih gora rezervirana samo za fizično najmočnejše "norce", ki so bili navajeni najbolj neprijaznih vremenskih pogojev v naravi. In njihova pot se je začela v dolini; za razliko od nas, ki nas sredi ledenika odloži letalo. A tudi nam ni prav nič podarjeno.

Spet vkopljemo šotore. Tokrat nas čaka aklimatizacija, saj je naslednji tabor že nad 4000 metri. Aklimatizacija pomeni preprosto tvorjenje dela opreme navzgor proti naslednjemu taboru in vrnitev nazaj. Gre za vzpon do tako imenovanega Windy Cornerja, vetrovnega vogala, za katerim pa pridemo v zavetrje, ki nas pripelje do naslednjega tabora, Campa 14.000 na velikem snežnem platoju, nad katerim se dviga vršni del Denalija. Ta tabor je nato izhodišče za vzpon proti vrhu. Nekateri odprave si postavijo višje, na okoli 5200 metrih, še en tabor, del gornikov pa proti vrhu krene iz tabora na 4300 metrih. Tukaj si lahko izberemo različne smeri vzpona, večina pa krene navzgor čez West Buttress, ki nas pripelje na zgornji plato, od tam pa preko sedla Denali, ki povezuje oba glavna

Do vrha Denalija nas vodi ledenik Kahiltna s tabori, kjer je treba vkopati šotore v sneg in jih zaščititi pred vetrom. Foto: Boris Strmšek

vrhova gore, proti najvišjemu vrhu, ki se dviga 6194 metrov visoko.

Na pravi sončni plaži za Windy Cornerjem zakopljem opremo v sneg, mesto označim z zastavico in odsmučam nazaj proti taboru. Kaj pomeni mraz, občutimo zvečer: temperature se takoj, ko se sonce skrije za grebene, spustijo na 30 stopinj pod ničlo in še nižje. Čeprav noči niso prave, je le mrak, v katerem niti luči niso potrebne.

Severni vrh in pasje vprege

Leta 1910 se je na Denali spet odpravila skupina pustolovcev. The Sourdough Expedition, ki so jo sestavljali štirje "lokalci", Tom Lloyd, Peter Anderson,

saj je takrat Aljasko stresel močan potres, zaradi katerega so se komaj rešili iz objema razbitega ledenika. Kasneje so ugotovili, da so bili le 61 višinskih metrov pod vrhom.

Do vrha

Okoli osme ure zjutraj krenem iz tabora. Smuči mi omogočajo lažje napredovanje. Franci in Dušan kreneta navzgor peš, Iztok nas bo čakal v taboru. Sonce počasi leze izza grebena in življenje postaja prijetnejše. Počasi smo se navadili, da je ob desetih stopinjah pod ničlo že precej toplo in v takšnih temperaturah smo pohajkovali po taboru kar v majicah s kratkimi

je veličasten. Takšnega so imeli tudi prvoprstopniki.

Pustolovščine in rekordi

7. junija 1913 je prvi stopil na vrh Denalija Walter Harper, potomec aljaških staroselcev. Takoj za njim so prišli na vrh gore še Harry Karstens, Robert Tatum in vodja odprave misijonar Hudson Stuck. Tatum je kasneje opisal razgled z vrha gore "kot bi gledali skozi okno raja". Njihova nekajtedenska težavna pot je bila polna pustolovščin, med drugim jim je na enem od taborov ogenj uničil šotor in večino zaloga hrane. Stuck je takrat potrdil vzpon odprave Sourdough na severni vrh, saj je skozi daljnogled opazil lesen drog, ki so ga pustili blizu vrha. Kakorkoli, njihova pustolovščina jih je pripeljala do vrha gore, ob stoletnici prvega vzpona pa so letos podvig ponovili njihovi potomci.

V kasnejših letih je bilo vse več uspešnih vzponov. Leta 1951 je sedanji najbolj običajni pristop čez ledenik Kahiltna prvi raziskal Bradford Washburn. Štiri leta prej je njegova žena Barbara postala prva ženska, ki je stopila na vrh najvišje severnoameriške gore. Na gori so zabeleženi številni rekordi, na leto pa se nanjo poda okoli 1000 gornikov z vseh koncev sveta. Eden od žalostnih rekordov je tudi čez 100 smrtnih žrtev. Najstarejši pristopnik na vrh je bil prav ob stoletnici 78-letni Američan. Seveda gora še ni povsem raziskana, pa tudi okoliška področja skrivajo veliko možnosti za nove vzpone.

Odhod

Sedim na vrhu in gledam proti jezerom, ki se svetlikajo daleč na obzorju v tundri, ki obdaja ledena prostranstva. Kmalu bomo tam in kmalu bomo spili pivo v vasi Talkeetna, kamor nas ponese letalo z ledenika. Pozen večer je že, sonce pa še vedno visi nad nami. Američan, ki se je malo prej utrujeno sesedel na vrhu, me začudeno vpraša: "A boš res smučal navzdol?" V smehu pokimam. Zakaj pa bi sicer tvoril smuči navzgor!? Po pogledih utrujenih osvajalcev gore se zavem, da mi kar zavidajo.

Čez dobri dve uri v taboru 1900 metrov nižje pozdravim Iztoka. Po še enem Francijevem in Dušanovem poskusu vzpona se dva dni kasneje spet ubadam s plastičnim koritom, medtem ko pod mojimi smučmi izginjajo kilometri ledenika Kahiltna. Za nami pa ostaja mogočna gora, ki se dviga iz sveta ledenikov, zasneženih grebenov in belih vrhov. ◉

Južna stran Denalija Foto: Boris Strmšek

Billy Taylor in Charles McGonagall, je čez ledenik Muldrow splezala na nižji oziroma severni vrh Denalija, 5934 m. Pustolovci, ki sicer niso imeli nekih posebnih gorniških izkušenj, so na gori preživeli tri mesece, na vrhu pa so zabili v sneg štiri metre visok smrekov kol. Seveda njihovi zgodbi ni verjel nihče, še posebej ne tega, da so splezali na vrh. Kasneje se je izkazalo, da so govorili resnico. Vsekakor je to bil velik uspeh in v prvi vrsti tudi izredno noro dejanje glede na njihove izkušnje.

Dve leti kasneje je gora gostila več odprav. Še najvišje je prišla Parker-Browne Expedition, ki jo je le slabih sto metrov pod vrhom odvrnilo neurje. Mogoče so zaradi tega imeli celo srečo,

rokavi. Ko pridrsam na strmo pobočje pod West Buttress, se smuči preselijo na nahrbtnik. Počasi napredujemo, tu in tam počakam Francija in Dušana. Časa imamo dovolj, dan je dolg, da bi le vreme vzdržalo.

Srečujemo sestopajoče, ki nas "strašijo", da je do vrha še zelo daleč. Ko malo nad sedlom počivamo, se soplezalca odločita, da gresta nazaj. Rahel veter jima vzame vso voljo. Niti moj predlog, da gremo v zavetrje za rob in še malo poskusimo, vsaj za aklimatizacijo, ju ne prepriča.

Za robom je res brezvetrje. Kmalu dohitim enega vzpenjajočega, za njim naslednjega, nato skupinico. Čez zadnji plato pod vrhom je hoja prav prijetna, nato pa nas čaka še en strm del. Na grebenu grem naprej in po trinajstih urah vzpenjanja sem na najvišji točki Severne Amerike. Razgled

Živeti za minuto užitka

Sašo Hribar in Luka Kodra, skakalca in letalca BASE

Vse skupaj se je začelo okrog leta 1970. Seveda takrat mojih dveh sogovornikov še ni bilo na svetu, njun šport pa se je ravno izvijal iz plenic. Eden najbolj zanimivih in ekstremnih športov je postal relativno množičen in priljubljen veliko kasneje, zadnjih deset let pa številčnost in priljubljenost eksponentno raste.

Besedilo: Mojca Volkar Trobevšek

Luka in Sašo, oba s kamniškega konca, iz Tuhinjske doline, sta na prvi pogled povsem običajna mladeniča. Sproščena, zgovorna, za hece. Le kdo bi si mislil, da hranita tako zanimive in obenem nenavadne, povsem nevsakdanje izkušnje? Da znata v pičlo minuto strniti znanje in koncentracijo, da varno pristaneta tudi po padcu čez tisočmetrsko steno? Oba sta namreč zavzeta gorska skakalca in letalca. Pa to ni kakšna posebna vrsta iz gorske favne, ampak povsem natančna definicija njunega ukvarjanja s precej mladim športom – skoki BASE (op.: BASE je kratica za *buildings, antennas, spans, earth*) in letenjem z letalno obleko (wing-suit flying), ki se razvija šele zadnjih pet let. Sta dva izmed približno desetih, ki se pri nas ukvarjajo s to dejavnostjo.

Sašo Hribar in Luka Kodra Arhiv Saša Hribarja

Kako postaneš skakalec BASE?

Sašo: Najprej si moraš to želeti, potem se vpišeš v šolo padalstva, skačeš iz letala, kjer se naučiš gibanja v zraku in stabilnega padanja.

Luka: Dobro je, da greš v tečaj, kjer narediš čim več skokov s padalom, da se počutiš domačega v zraku, da ti pride v kri. Ko osvojiš tehniko do te mere, da postane avtomatizirana, se lahko usmeriš tudi v BASE.

Preden sta se naučila leteti, sta bila odlična športnika: Sašo športni plezalec, Luka v špiči slovenskega gorskega kolesarstva (večkratni državni prvak v krosu). Kako sta začela?

Sašo: Mene je navdušilo Lukovo navdušenje. Skačeva in letiva leto in pol.

Luka: Še ko sem kolesaril, sem imel željo skakati iz letala, nisem pa še razmišljal o BASE-u. To je bilo pred šestimi leti. Imel sem čas, šel sem na letališče in skočil. To sem ponavljal, dokler me ni zamikalo kaj več.

Kakšna je razlika med skokom iz letala in BASE-skokom? Kako v glavi narediš ta preskok?

Sašo: S cmokom v grlu. Vse je bližje, strah te je.

Luka: Za prvi skok s fiksne točke po navadi izbereš balon, kjer dobiš občutek, kako je padati v prazen prostor. Ko skočiš iz letala (ki ni fiksna točka), je zračni tok tako močan, da se lahko nanj nasloniš in ne občutiš padanja. Pri skoku iz balona pa te v prvih sekundah posrka dol, tako kot pri BASE-u. Ko začneš, je to največja uganka. Kako je, ko padaš? Potem pridejo na vrsto mostovi, nato po navadi Arco.

Arco ob Gardskem jezeru?

Sašo: Sicer se skače povsod tam, kjer so hribi, torej tudi v Alpah. Tudi na Norveškem in v Španiji, v Ameriki in še kje.

Luka: Ja, tam je nekakšno vadbišče, gre za najbolj varno skakanje daleč naokoli.

V Sloveniji?

Luka: Problematično je edino območje TNP, kjer je pristajanje s padalom prepovedano. Skače in leti se tudi v Kamniško-Savinjskih Alpah.

Kakšno opremo potrebuješ, da lahko skačeš varno?

Sašo: Nekaj je skakanje BASE, torej skok, prosti pad, odpreš padalo, pristaneš. Drugo je letenje v letalni obleki, kjer dodaš še element drsenja po zraku. Torej skočiš, letiš, odpreš padalo, pristaneš. Postaneš napol ptič.

Luka: Potrebuješ padalo, letalno obleko, čelado, očala, prav pride kamera, tudi sendvič in pijača. Zadnje je izjemno pomembno, ker moraš biti na odskoku stoodstoten, ne pa lačen in žejen.

Kje se lahko vpišem v tečaj BASE-skakanja?

Luka: Pri nas ne, lahko pa to storiš v Švici, Španiji ali Avstriji, verjetno še kje. Pri nas je tako, da se moraš precej

pobrigati, dobiti mentorja, se družiti s takimi *faloti*, ki skačejo.

Je torej letenje v letalni obleki najboljši človeški približek letenju ptic?

Luka: Tukaj bi lahko debatirali s padalci in zmajarji. Mi lahko zelo hitro padamo (200 km/h) in letimo linije, ne moremo pa pridobivati višine. Smo bolj podobni smučarjem (free-ride): pogledamo, načrtamo linijo in letimo navzdol. Pristanemo s padalom, ne z letalno obleko, zato smo še zelo daleč od ptičjega letenja.

Kakšne razdalje preletite?

Luka: Do razmerja 2,5 (na meter padanja greš dva metra in pol naprej). Več se ne poskuša, ker je nevarno, da bi ti vmes zmanjkalo hitrosti in bi padel dol. Prav tako mora biti konfiguracija terena taka, da se med letom ne znajdeš v situaciji, ko ne moreš pridobivati relativne višine glede na teren. Lahko bi rekel, da ne smeš zapeljati v slepo ulico. Vedno moraš imeti možnost izhoda. Povprečno preletiš kakšna dva kilometra in pol na skok.

Ta užitek verjetno ne traja prav dolgo.

Luka: Odvisno od načina letenja, ampak do minute in dvajset sekund. Več ne.

Koliko časa pa potrebuješ, da prideš do te minute?

Sašo: Odvisno, kam greš skočit.

Po navadi dve uri vožnje z avtom in tri ure vzpona na hrib.

Luka: In še priprave doma, zlaganje padala. Ko greš, se splača narediti dva skoka ali več.

Ne bom vprašala, če se splača, ker sicer tega ne bi počeli. Kakšne so pa predispozicije za dobrega skakalca?

Verjetno telesna pripravljenost, koordinacija, smisel za gibanje v zraku, morda občutek za letenje, talent?

Luka: Ja, vse to. Vsak lahko najde način letenja ali skakanja, ki mu najbolj ustreza. Podobno kot pri smučarskih skakalcih so tudi tu pomembne finese in občutki. Če ni občutka, to ni to.

Je telesna konstitucija pomembna?

Sašo: Načeloma lažji prej začnemo leteti, težji pa naj bi dosegli večjo hitrost.

Se priprave na skok lotevata tudi s fizikalnimi izračuni?

Sašo: Ja, ves čas preračunavava, kam bova šla naslednjič (*smeh*).

Luka: Veliko lahko načrtuješ na ta način in s pomočjo Google Eartha: kje boš lahko letel in kje ne, si lahko

Skok v globino Arhiv Saša Hribarja

izračunaš že doma. Pri vsakem skoku je treba načrtovati plan A in plan B, če ne gre po A. Odgovore moraš imeti pripravljene vnaprej, v zraku ni časa za dvome in negotovost.

Je čas tudi v primeru letenja relativen? Je tista minuta res daljša kot npr. deset minut pomivanja posode doma?

Sašo: Tista minuta je minuta intenzivnega užitka. Zgoščena. Včasih se zelo vleče.

Luka: Meni se zdi pomivanje posode nadvse dolgočasno, zato tudi traja dlje. Brez heca, ta minuta je drugačna kot druge in tudi traja dlje, se strinjam.

Kakšen je občutek na robu prepada, ko veš, da se boš vrgel v prazno?

Sašo: Pred odskokom je vedno malo nervoze, razmišljam, ali sem si vse prav zapel. Nožne vezi, prsna vez. Je wing-suit prav zapet? Ko odrineš, je dobro.

Luka: Priprava na skok se začne že prej. Ko zlagaš padalo, ga zložiš tako, da ni več pomislekov. Vse narediš stoodstotno. Na robu ne sme biti vprašanja, ali imam prav zloženo padalo. Pred skokom preverim prsno in nožne vezi, pogledam padalček, ki odpira

glavno padalo, in to je to. Ni mi vseh živčnost, jaz ponavadi nisem živčen.

Na točko odskoka vedno dostopate, če se le da, po planinskih poteh, potem se začne popolnoma druga zgodba. Ste planinci, ki "šparate" kolena?

Sašo: Jaz sem postal planinec, ja. Nikoli še nisem toliko hodil po hribih kot zdaj.

Luka: Mi smo planinci s hitrimi sestopi. Pristop je zelo dobra stvar za umiritev pred skokom. Je nekakšna meditacija. Če bi se npr. pripeljal na skok, bi bili občutki zelo drugačni.

Se vama je že kdaj zgodilo, da sta si premislila pred skokom?

Sašo: Ne, obrnil sem le zaradi vetra, zaradi vremenskih pogojev.

Luka: Enkrat sem obrnil, ko sem začel z vzponom. Nekaj ni bilo v redu, nisem se počutil dobro. Poslušal sem sebe in obrnil.

Kaj je dober skok? Obstajajo kakšni ocenjevalni kriteriji?

Sašo: Dober skok je tisti, po katerem se dobro počutiš. Ko opraviš takšen skok, da si zadovoljen. Da je vse tako, kot si si zamislil pri načrtovanju.

Luka: Skoki se ocenjujejo samo glede na to, koliko je prostega pada takoj po odzivu, torej kako hitro začneš leteti in kako daleč moraš prileteti, da pristaneš. Linije so stvar umetnosti, navdiha.

Kakšni so občutki ob pristanku?

Sašo: Dobri.

Luka: Moj polet ima dve točki vznemirjenja: preden se odrinem in ko

potegnem ročko padala in čakam, da zagrabi. Vmes se počutim kot doma, popolnoma miren sem.

Kako na vas gledajo drugi obiskovalci gora? Ste zelo invazivni za gorsko okolje?

Sašo: Kamnov ne krušimo, živali ne plašimo, vsaj namenoma ne. Naša dejavnost je zelo neškodljiva. Planinci in pohodniki so navdušeni in se vedno hočejo fotografirati z nami. Z njimi in z alpinisti pa še s kom si delimo hribe.

Luka: Plezalci, vsaj tisti, ki veliko plezajo v hribih, so nas že navajeni, ker vejo, da letimo. Da nismo npr. padli čez steno.

Kako pa bližnji gledajo na vašo dejavnost?

Sašo: Moji niso ravno navdušeni.

Luka: Odvisno, kako jim predstaviš. Svoji mami nisem predstavil dejavnosti kot take, za katero moraš biti norec, ki veliko tvega in ga ni ničesar strah. Naša dejavnost je zelo premišljena, načrtovana. Na prvi pogled je res nevarna, če se poglobiš, je pa dokaj varna.

Adrenalinska?

Sašo: Preveč adrenalina je pri BASE-u pravzaprav nezaželena stvar.

Luka: Meni gre ta izraz malo na živce. Za nekoga, ki ne skače v vodo, je lahko salto nazaj s treh metrov hudo adrenalinsko doživetje, za nekoga pa rutinski skok.

Ste samomorilci, tako kot nepoučeni imenujejo alpiniste?

Luka: Na vse načine si prizadevamo ostati živi. Ne vem, kakšno zvezo ima

to s samomorom? Če že primerjamo z alpinizmom: naša dejavnost je zelo intenzivna in traja zelo kratek čas, dve minuti. Takrat si lahko maksimalno skoncentriran. Pri alpinističnem vzponu, ki lahko traja več dni, si težko tako osredotočen toliko časa. To je pomembna razlika. Tudi nevarnosti so drugačne.

Dober skakalec/letelec je torej star skakalec/letelec.

Luka: To drži. Moji kolegi vsi štejejo čez trideset, štirideset let. Obstaja pa seveda statistika smrtnih primerov; veliko stvari gre lahko narobe. Če kdo slučajno umre, je treba primer razčleniti: koliko časa je skakal, kakšne izkušnje je imel, kaj je šlo narobe. Pri večini smrtnih primerov gre za človeški faktor, torej napako človeka. Iz tega se lahko ogromno naučiš. Če greš skočit samo z malo dvoma, to ni dobro. Biti moraš stoodstoten.

Te lahko ta šport zasvoji?

Sašo: Lahko.

Luka: Jaz to rad počnem. Kolesaril sem, ker mi je bilo vseh tekmovali, ne kolesariti. To pa rad delam zaradi dejavnosti same. Fino je iti v hribe, fino je skočiti, družba je *fajn*. To je lep hobi.

Hobi?! Primerljiv s kvačkanjem ali modeliranjem?

Sašo: Nekaj moraš početi v življenju. ●

Nahrbtniki
vrhunske oblike in kvalitete!

OSPREY

FS® Factory store d.o.o., Griže 125, 3302 Griže • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

Drugi najvišji vulkan Indonezije

Vzpon na Rinjani

Besedilo: Tone Golnar

Zadnja leta se med poletnimi počitnicami z družino podajamo v različne predele Evrope in sveta. Pri tem se vsakokrat povzpnamo tudi na kak zanimiv hrib ali goro. Za cilj lanskoletnega potovanja smo izbrali otok Bali in sosednji otok Lombok v daljni Indoneziji. Oba sta zelo hribovita in posejana z vulkani. Najvišja vulkana na otokih celo presegata 3000 metrov.

Lombok, slikoviti сосед razvpitega Balija

Za začetek našega obiska smo se odločili za Lombok, ki je velik za četrtno Slovenije. Prebivalci so večinoma muslimani, ki so vero prevzeli s prihodom arabskih trgovcev v 15. stoletju. Otok je znan po lepih plažah in nasploh po privlačni naravi. Velik del je hribovit, najvišji vrh – vulkan Rinjani – pa je visok kar 3726 metrov. Je tretji najvišji vrh Indonezije in drugi najvišji vulkan. Kot najvišji izrastek pogorja ni več aktiven; delujoč je le njegov osrednji del v kalderi Gunung Barujari, saj se iz njega občasno še kadi, kdaj pa kdaj tudi izbruhne. Zadnji večji izbruh, ki je pokrajino posipal s pepelom, med domačini pa povzročil nemir, je bil leta 1995. Erupcije so se dogajale tudi leta 2009 in 2010, ko je bilo območje za nekaj časa zaprto za obiskovalce. Sredi ogromnega kraterja je tudi veliko jezero, mestoma globoko do 200 metrov.

Območje vulkana, ki je od leta 2008 proglašeno za narodni park, privlači

množice turistov. Vstop je dovoljen le organiziranim skupinam v spremstvu vodnika. Dvodnevne ali tudi daljše aranžmaje za vzpon na vrh ali samo za trekking do jezera ponujajo turistične agencije v vseh krajih po otoku. Cene so različne in odvisne od vrste uslug, ki jih nudijo med vzponom. Te se razlikujejo predvsem v udobju, kot so na primer stoli in mize med obroki hrane.

Dan pred odhodom smo se na agenciji v obmorskem kraju Senggigi dogovorili o vseh podrobnostih aranžmaja. Naslednje jutro navsezgodaj so po nas prišli z večjim osebnim avtom. Imeli smo tri spremljevalce. Eden od njih, Abdul, je bil hkrati vodnik, nosač in kuhar. Po treh urah vožnje po sicer asfaltirani, a zelo luknjasti in ovinkasti cesti smo prišli do vstopa v park oziroma do trekking centra v vasi Senaru, kjer smo imeli zajtrk. Od tam vodi najbližja pot do jezera znotraj kraterja. Za najhitrejši dostop na vrh gore pa smo se morali peljati še naprej do vasi

Sembalun Bumbung. Vozili smo se še dobro uro, da smo prišli do izhodišča na nadmorski višini okoli 900 metrov, kjer smo se morali najprej vpisati v knjigo obiskovalcev na recepciji parka.

Vzpon do jezera v kraterju

Nato smo se podali na pot. Sprva smo hodili po obdelanih poljih na robu vasi, nato pa nas je steza vodila čez vedno bolj strma travnata pobočja. Kmalu smo dosegli pas gozda, ki pa se je prekmalu končal. Vsak od nas je nosil osebno prtljago in vodo, nosači pa še šotore, blazine, spalne vreče in hrano. Pot je postajala zahtevnejša in zato tudi zanimivejša. Imeli smo veliko srečo z vremenom, saj je bilo skoraj ves čas našega vzpona oblačno in ne prevroče. Kaj bi nas lahko doletelo, smo spoznali že naslednji dan med sestopom, ko je bilo ob jasnem vremenu strašno vroče, tako da smo nenehno iskali senco.

Po dobrih dveh urah hoje smo prišli do mesta, določenega za prvi daljši počitek skupin in za obed. Tamse srečujejo skupine, ki se vzpenjajo, in tiste, ki se vračajo z gore. Slednji so bili najpogosteje zaprašeni, umazani in utrujeni. Po izvrstnem kosilu z obilo zelenjave in sadja smo nadaljevali z vzponom. Čudili smo se, da so tudi nosači jedli, čeprav so bili sredi ramadana, enomesečnega posta, ko lahko jedo le pred sončnim vzhodom in po zahodu sonca. Kasneje so nam pojasnili, da

Pogled z vrha proti Baliju Foto: Tone Golnar

je v posebnih primerih mogoče post prestaviti na drugo obdobje, če to zahtevajo okoliščine. Med potjo smo na drugi strani globoke grape, kakih tristo metrov stran od nas, videli nenavadno žival, podobno psu ali hijeni, z majhnimi črnimi ušesi. Nihče nam ni znal pojasniti, katera žival bi to lahko bila. V zgornjem delu poti, pod robom kraterja, smo hodili skozi vlažen redke gozd. Oblaki so se razkadili in prvič smo opazili vršni del gore.

Po dveh urah in pol smo prišli na rob na višino 2600 metrov, kjer smo postavili tabor. Od tam se nam je ponujal čudovit pogled na vulkansko jezero. Vršni del Rinjanija pa je s svojim rebrastim pobočjem ob zahajanju sonca spreminjal barvne odtenke. Postavili smo šotore, naš vodnik pa se je lotil priprave večerje. Ogenj je zanel iz suhljadi, ki so jo spotoma nabrali v gozdu. Kamin so naredili kar iz kamnov. Tista večerja je bila res okusna.

Naporno in vroče do vrha

Zgodaj smo odšli spat, saj nas je čakalo prebujanje ob dveh ponoči. Z vzponom je namreč potrebno začeti čim bolj zgodaj, da si na vrhu že ob sončnem vzhodu in se izogneš neznošno vročemu soncu, ki čez dan neusmiljeno pripeka. Zjutraj ni bilo preveč mrzlo

in tudi veter, ki je pihal ponoči, se je že podel. Po lahkotnem zajtrku smo se odpravili v soju čelnih svetilk. Sprva po bolj ravnem grebenu, nato pa po prašni in gruščnati razbiti poti vzdolž reber proti vršnemu grebenu. Do grebena smo potrebovali eno uro, nato se je pot malo položila. Postajalo je vedno bolj mrzlo.

Sonce je začelo vzhajati malo pred vrhom. Tam pa je pot postala najbolj zoprna. Strmo melišče z drobnimi okroglimi kamenčki je zahtevalo veliko napora. Zadnjih sto metrov smo se le nekako prebili pod vršne skale, potem pa še nekaj korakov in naš trud je bil plačan. Pred nami se je odpiral čudovit razgled na vulkansko jezero, na sosednji Bali in mogočni vulkan Gunung Agung, na drugi strani pa na otok Komodo. Ta dan se je na vrh povzpelo takih trideset obiskovalcev in približno tako je vsak dan. Še enkrat toliko pa jih je ostalo v taboru, saj njihov aranžma ni vključeval vzpona na vrh ali pa se niso počutili sposobni za ta podvig.

Sestop je bil veliko zanimivejši in udobnejši, saj smo šele tedaj lahko

vroče je postajalo. Vedno pogosteje smo iskali senco pod krošnjami dreves.

Med sestopom smo ves čas opazovali dim, ki se je dvigoval po sosednjem grebenu, kmalu pa smo zagledali tudi ogenj, ki je požiral suhe trave. Vodnik nam je povedal, da je na tem območju veliko požarov, ki jih zanetijo domačini, ko kurijo dračje. Veter odnaša iskre do trav, ki se zlahka vnamejo. Škoda je velika, saj velikokrat zgorijo tudi obsežna območja gozda.

Kmalu smo prišli do prostora, kjer nas je čakalo kosilo. Toda zaradi množice čakajočih turistov smo se raje odločili, da bomo nadaljevali še naprej proti

INFORMACIJE

Cena dvodnevnega aranžmaja za vzpon na vrh: 100 EUR na osebo. Letalski prevoz Bali–Lombok: 40 EUR in letališke pristojbine (4 EUR). Ladijski prevoz s hitrim čolnom Bali–Lombok (prevoz traja dobro uro): 30 EUR. Letalski prevoz München–Denpasar (Bali): 1050 EUR. Cena prenočišč: od 5 EUR naprej (35 EUR na dan na osebo v Holiday Inn Resortu Senggigi). Celodnevni prevoz s taksijem po otoku: 40 EUR.

Vršni del Rinjanija Foto: Tone Golnar

opazovali pokrajino. Zaradi drobnih kamenčkov so naši podplati kar drseli po pobočju in mimogrede smo bili na pol poti navzdol. Motil nas je le prah, ki se je dvigoval ob vsakem premiku nog in nas je potem spremljal vse do doline. Ob prihodu v tabor sta nas že čakala sadni zajtrk in obilo tekočine. Pospravili smo šotore in opremo ter se podali v dolino. Ker je bilo nebo ta dan bolj jasno, je tudi sonce močnejše pripekalo. Nižje kot smo se spuščali, bolj neznošno

dolini in si kosilo privoščili ob robu gozda. Naš vodnik je ponovno pokazal svoje kuharske spretnosti in v eni uri pripravil odlično pojedino. V gozdu smo med sestopom opazovali redke črne opice. Do vasi smo prišli sredi dneva, dobre štiri ure kasneje pa smo se že namakali v toplem morju.

Za nami je bila lepa planinska izkušnja. Vzpon na goro je bil naporen, še posebej zaradi pičlega časa, ki smo ga imeli na voljo. Ni pa bil tehnično zahteven. Čeprav ture najbrž ne bom ponovil, bi jo naslednjič podaljšal za kak dan ali dva, saj je bil zame to najlepši del potovanja. ○

Okno v Grmadi Foto: Marjan Bradeško

Tudi Polhograjska Grmada ima okno

Z Jevcovo Francko na "ekskurzijo"

Že dolgo sva se menili, da jo skupaj mahneva na Grmado. Pozimi sta s sestro namreč odkrili okno v enem njenih skalnatih hrbtov. Šli sta po spodnji stezi in sonce je na nekem mestu nekam čudno svetilo. Povzpeli sta se nad stezo in videli pravo pravcato okno. Sama sem po njenem opisu nekajkrat zaman poskušala najti razjedo, skozi katero bi videla na drugo stran sveta. Zdaj sva se s Francko domenili za "ekskurzijo".

Najprej zgodovina in floristika

Šli sva od znamenite gotske cerkve v Dvoru. Vse polno folklornih pripovedi je o njej. Ena od njih je ta, da so jo Turki zaman iskali, ker je bila zavita v meglo. Ker je bila še do nedavna siva, temna, so jo obšli. V Dvoru je pogosto megla, zato ima ta pripoved nekaj resnice v sebi. Na

travnikih za cerkvijo pa se megla že razblinja, v Srednji vasi se že kaže sonce, Polhov Gradec pa se že koplje v sončnem dnevu. Še bolj znamenita pa je tista pripoved, ki kaže na boj med cerkveno in posvetno oblastjo. Polhograjski grof in škof sta tekmovala, čigava bo cerkev. Dobil jo bo tisti, ki jo bo končal. Vsak je

Besedilo: Milka Bokal

črpal iz svojega zaklada in škofu je prej zmanjkalo kot graščaku, zato je cerkev ostala graščaku. (Vsaka podobnost z današnjimi dogodki ni/je naključna.) Vse te pripovedke prav živo pripoveduje teta pokojnega alpinista Pavleta Kozjeka. Mogoče imajo prav zaradi gosposkega nadiha te cerkve Dvorci rajši tisto malo, ki se imenuje po priljubljenem, vsem poznanem svetniku Miklavžu.

Seveda vse te stvaritve ljudskega duha pozna tudi Francka, a vse kaže, da bo beseda tokrat bolj domačijsko naravnana. Vidmarjev graben je na levi. Včasih po njem dere voda in nosi s seboj veliko peska, Miklavž iz "ta male" cerkvice pa naj bi vas varoval pred povodnjijo. Steza se začanja vzpenjati, nanjo se

sklanja rastlinje. Med njim je zelo opazno tisto, katerega steblo se vije v loku, od njega visijo drobni bobki. Poznam ga, to je Salomonov pečatnik. Zakaj pa Salomonov, me zanima. "Če korenine prerežeš, se pokaže črka S." Kot da ji ne bi verjela, doda: "Tako so nas učili v šoli." Pa še o okolici: "Hrib pred nama je Savinka. Midve pa greva čez Kucelj, pravimo mu pravzaprav Veliki Kucelj. Na zemljevidih pa piše samo Kucelj. Tam doli je pa Mali Kucelj. Zdajle se ne vidi. Bog ve, kaj je prav," pomišlja Francka.

"Prav je tisto, kar govorijo domačini," dodam. V sršči, poležani, še sivkasti travi so se pokazali kupčki rdeče rastlinice. Francka takoj vpraša: "Ali jih poznaš? Ne čaka odgovora, da me ne bi spravila v zadrego: "To so pa jožefice, uradno blago dišeči volčin." Pozneje v knjigah vidim, da ima ta cvetlica tudi ime dišeči volčin. Mar res zamira? "Pa Blagajev volčin, tega poznaš. Pa so še progasti volčini, a jih ni tukaj."

Preseneča me z znanjem botanike. S svojim gimnazijskim znanjem se lahko skrijem pred njo. (Tole o Blagajevem volčinu: Pred dvema letoma smo ga s skupino ljubiteljev narave še našli v očem odmaknjenem rastišču. Lani ga nisem utegnila obiskati, letos pa sem spomladi zaman iskala drobne bele cvetke med podrastjem. Mar res tudi ta zamira?)

Na sončnih roboh steze so se pokazali kapunčki, najprej rdeči, ne daleč stran pa rumeni. Nad njimi so se vile veje šmarne hrušce.

"Menda so plodovi čisto drobčkani, taki so kot borovnice," me spet pouči Francka. "Tu gor me je v košu nesel stric, nagrabil posušene trave, ki je ostala od jeseni po strmali, jo zbasal v koš in nesel dol. Kako sem pa jaz dol prišla, se pa ne spomnim, najbrž ne v košu." Ob poti sva zagledali tudi košeničice; na šibastih steblih so bile rumene, višje gori pa sva našli tudi vijoličaste.

Res je nenavaden ta rastlinski svet. Kakšna raznovrstnost oblik, recimo samo listov in barv. Poleg tega pa občudujem tudi jezik; kolikšna izrazna spretnost tli v njem, da najde izraz za vse to okroglo, podolgovato, šibasto, nazobčano, vijugasto in ne vem še kakšno bogatijo.

Prideva na jaso, ki ji rečejo Na ravni. Ob njenem robu se na sončni strani vije brogovita, cvetove ima podobne bezgovim, vonj pa prav nič. Meni je skoraj nasproten temu,

čemur rečemo, da lepo diši. V še ne veliki travi pa iz zemlje kukajo sivo-vijoličasti murkam podobni cvetovi. Francka pravi, da so to *knaflki*.

Potem geologija

"Tu doli je studenček, pravijo, da presahne, če dolgo časa ni dežja." Ni čudno, saj pravijo, da je v Grmadi vse polno vode. Ko je bila leta 1924 povodenj, je iz vseh lukenj v Grmadi drla voda, Logar na Lovrencu pa je videl zvezde. Pa pri Jelovčniku pravijo, da so vse prespali. Tako pravi ustno ljudsko izročilo.

"Taka je ta Grmada, kot da bi jo eden na Gorenjskem ukradel in sem prinesel," doda svojo nazorno misel, s katero je slikovito opisala svoj hrib, ki ga ima nadvse rada, saj jo spremlja vse življenje. Greva naprej. Steza se sedaj razširi v široko pot, ki pripelje do lovske kočice. Na križpotju izbereva spodnjo stezo. Ob njej skupina žensk nekaj vneto opazuje, ena od njih čepi in prav od blizu nekaj fotografira. Povedo nama, da je pozornosti deležen zelenček, kuščar. Leno se je premikal po goščavi suhих trav in listja, potem pa se začel vzdigovati po šibju.

"Sonči se," pravi Francka. Zanj pravijo, da pod kožo *uigre* (uide) in da ga je treba z žarečimi kleščami izvleči, tako se drži. Všeč mi je ta ljudska medicina; zagotovo je držala kot pribito, če si jo ponudil radovedni in neubogljivi mladeži. Od lovske kočice sem seveda vsa v pričakovanju okna. Za blagim ovinkom srečava skupino poznavalk domače okolice. Nobena ne ve, da je v Grmadi okno. Francka jih povabi s seboj.

"Koliko časa je od tu? Pol ure?"

"Ne, deset minut."

Francka je prepričljiva. Dobiva spremljevalko in skupaj nadaljujemo pohod. Francka nenadoma zastavi korak na dokaj strmo kamnito brezpotje. Lezemo gor, kakih petdeset metrov nad stezo pa se v strmem razjedenem skalovju, ki štrli iz telesa Grmade, pokaže odprtina, okno. Ni veliko in zato je res čisto pravo okno; taka velikost pač pritiče temu stavbnemu elementu. Moja, k naravi težeča žilica je zdaj potešena. Sama ga ne bi našla, skrit je, čeprav sem bila že čisto blizu. Fotografiranje ni bilo ne konca ne kraja. Francka je zadovoljna, jaz pa tudi.

"Bog ve, ali je Pavle (pokojni Pavle Kozjek) lazil skozenj, se sprašujemo. Nikoli ne bomo dobili odgovora."

Na vrhu pa metuljčki

Greva naprej, še na vrh morava. Tam, kjer se pot strmo povzpne v breg, so rasli tudi kosmatinci, velikonočnice. Danes o njih ni ne duha ne sluha, pač pa najdeva skupino dišečega volčina, ki ostane v digitalcu. Poleg okna je tako še nekaj rož za spomin na najino "ekskurzijo". Na stezo segajo veje bora, nekoliko stran pa pika brina. Katere vrste je že?

Jevcova Francka (Francka Kozjek) iz Dvora pri Polhovem Gradcu Foto: Milka Bokal

"Črni bor ima močne dolge iglice, rdeči nekoliko manj. Pravijo, da bor brino uničuje, ne marata rasti skupaj."

Hm, tudi v naravi boj med podobnimi buri sobivanje! Francka doda: "Brina je triletnik, eno leto cveti, drugo ima zelene jagode, tretje pa dozori. Pravijo, da lahko na enem grmu srečaš vse tri stopnje."

In res sva našli na enem grmu zelene jagode, vmes so bile pa tudi že modre. Prvo fazo cvetenja sva pa videli na nekem drugem grmu. Na Grmadi obsediva. Trije metulji se lovijo po zraku, se zberejo v skupino in se spet razletijo. Kaj bi na tako letanje rekla veda o metuljih? Je to svatbeni ples v troje ali znameniti trikotnik, podoben človeškemu, kadar iskra čustev nenadzorovano skače? Rjavčki so bili.

"Zanimivi so plavčki," pravi Francka, "ko razprejo krila, so plavi, ko jih sklenejo, so rjavi."

Vračava se, ko se v Polhograjski dolini pod nama že vlečejo večerne sence. Francka mi je za več dni polepšala misli. ●

Hladno zatočišče pred hudo vročino

Vreme in razmere v gorah v meteorološkem poletju 2013

Besedilo: Miha Pavšek¹ in Miha Demšar²

Letošnje poletje si bomo zapomnili po dveh izrazitih vročinskih valih, ko so v večjem delu Slovenije vročinski rekordi padali kot za stavo. Tako je bila na postaji letališče Cerklje zabeležena tudi absolutna najvišja temperatura v Sloveniji, in sicer 40,6 °C. V takšnih razmerah pa so gore prijetno in hladno zatočišče pred hudo dolinsko vročino.

Minulo poletje bomo vnovič pomnili po tem, da je bilo eno najtoplejših. In to kljub temu da se ni začelo in končalo nič kaj obetavno! Oba vročinska vala sta povzročila, da so bile v tistih dneh višave oblegane precej bolj, kot smo vajeni. Vendarle pa se je večina obiskovalcev še isti dan vrnila v svoja bivališča oziroma v višinski pas, kjer vladajo vroči dnevi, ko najvišja dnevna temperatura zraka doseže ali preseže 30-stopinjski prag. In teh se je tam spodaj tudi letos nabralo kar precej – v prestolnici so jih naštelih 35, drugod po Ljubljanski kotlini in v vzhodni polovici države pa okrog 30. Kar 16 takih dni je bilo in sicer bolj svežih Ratečah.

Celotno meteorološko poletje je temperaturno močno presegló dolgoletno povprečje. Po nižinah je bilo temperaturno marsikje med prvo peterico v zadnjih 150 letih, v Ratečah pa celo drugo najtoplejše po letu 1948, odkar so tam meritve. Večinoma je bila

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje.

povprečna temperatura zraka od 2 do 3 stopinje Celzija višja kot običajno, le v visokogorju (in na obali, kjer je poskrbela za to morska voda ...) je bil odklon nižji, a še vedno pozitiven. Sonce nam je svetilo nad glavami – kadar smo bili predolgo na soncu, se je zdelo, da že kar v glavo – za dobro petino bolj, kot smo navajeni. Zato pa je bilo padavin skoraj pol manj od dolgoletnega povprečja. Če potegnemo črto, je bilo letošnje poletje sončnega vremena opazno več kot v dolgoletnem povprečju, zato ne čudi, da ga bomo pomnili kot enega najbolj sončnih. To pa še ne pomeni, da smo morali potegniti črto oziroma narediti križ čez naše hribe oziroma gore! Bilo je kar nekaj takih dni, ko so bile prenaseljene ...

Začetek poletja je bil vse prej kot poleten, saj smo bili nekaj prvih junijskih dni pod vplivom višinskega jedra hladnega zraka. To je (po)skrbelo za pretežno oblačno vreme s pogostimi padavinami in povsem zimskimi razmerami v visokogorju, saj je nad 2000 metri padlo nekaj novega snega. Na Kredarici je merila 2. junija skupna

višina snežne odeje še zavidljivih 260 centimetrov. Na splošno je bilo v prvi junijski dekadi v naših hribih precej padavin, v drugi pa se je vreme ustalilo oziroma stabiliziralo, kot radi rečejo meteorologi. Sonce je prevladovalo in prispevalo k postopnemu ogrevanju. Sredi meseca nas je že obiskal prvi vročinski val, pa tudi v gorah so vladale povsem poletne razmere. Temperature na 1500 metrih so bile prek 25 °C, na 2500 metrih pa vse do 15 °C.

Do začetka zadnjega junijskega tedna je vreme še nekako zdržalo, potem pa nas je zajela izrazito hladna fronta z nevihtami. Temperature so hipoma padle za več kot 10 °C, v visokogorje pa se je za nekaj dni vrnila zima. Na Kredarici so tudi 25. junija dobili nekaj centimetrov novega snega, skupna višina je bila še vedno 70 cm. V desetih dneh s sneženjem je tam v celotnem mesecu padlo kar 42 centimetrov novega snega! Sicer junija pod 2000 metri ni nikjer snežilo.

V prvi polovici julija se je vreme precej spreminjalo in po tipu bolj spominjalo na aprilsko, le da je bilo precej bolj toplo oziroma vroče. Po dopoldanskem soncu so čez dan pogosto zrasli kopasti oblaki, nastajale so nevihte. Šele 5. julija je na Kredarici skopnel sneg, kar se praviloma zgodi v drugi polovici junija. Zato pa je v drugi polovici julija nastopil drugi vročinski val, ki je trajal v nižinah, večinoma brez prekinitve, vse od 22. julija do 9. avgusta. V tem času so se temperature

Preglednica 1. Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološkem poletju 2013 ter primerjava s povprečjem obdobja 1991–2010.

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1991–2010
Rateče (864 m)	17,4	1,1	214	48
Vojsko (1067 m)	16,3	0,8	272	55
Vogel (1535 m)	14,0	1,0	288	47
Krvavec (1740 m)	12,5	1,0	321	69
Kredarica (2514 m)	6,7	0,4	355	56

na 1500 metrih povzpele do 28 °C, medtem ko so bile na 2500 metrih tik pod dvajsetico! Omeniti velja še izrazito nevihtno fronto, ki je 29. julija z viharnimi sunki prepihal skoraj vso Slovenijo. Moč vetra je bilo še posebej občutiti v gorah, saj so bili maksimalni sunki prek 100 km/h. Zanimivo je, da julija v naših gorah ni snežilo, kar se zgodi sila redko.

Prva dekada avgusta je poleg hude vročine minila v znamenju suhega in zelo sončnega vremena. Ekstremno vroče vreme se je končalo 9. avgusta s prehodom hladne fronte, ko so se povprečne temperature spustile za več kot pet stopinj. V drugi dekadi smo imeli še vedno večinoma sončno vreme z za obisk gora prijetnimi temperaturami. V zadnji dekadi avgusta se je tip vremena zamenjal, saj so nad nas vedno znova prihajale vremenske fronte, ki so gore pogosto zavile v oblake, padavine pa so bile v vzpetem svetu prisotne skoraj vse dni. Temperature so se že toliko spustile, da so bili najvišji vrhovi deležni prve snežne pošiljke, ki pa je v nekaj urah skopnela, saj so bile temperature še vedno nad lediščem. Prve jesenske dni nas je narava hitro prizemljila z obilno močo.

Povzetek letošnjega vremenskega poletja v gorah bi lahko bil – nekoliko

prehladen začetek in zelo toplo oziroma v mejah dolgoletnega povprečja sledeče nadaljevanje. Povprečne temperature zraka v gorskem svetu so bile previsoke od pol do stopinje Celzija. Očiten je bil zlasti vodni primanjkljaj, saj je na nekaterih območjih padla le okrog polovica povprečnih padavin, zaradi visokih temperatur pa je bilo intenzivno izhlapevanje. Suša ni povzročila le slabe dolinske košnje, temveč tudi slabo višinsko pašo, presahnil je marsikateri izvir, na srečo pa ne tisti, ki jih napaja sneg. Živahnejši kot običajno so bili skalni podori, ki so poškodovali cesto na Mangartsko sedlo, markirano planinsko pot Mlinarica–sedlo Planja in sedlo Planja–Razor. Razplamtel se je velik gozdni požar na Rogatcu, precej večji pa je bil v sosednji Reklanski dolini, kjer so potrebovali več tednov, da so ga obvladali. Zaradi obilice snega v zadnji zimi se je to poletje navkljub občasni hudi vročini sorazmerno dobro obdržal Triglavski ledenik, natančneje sklenjeno snežišče, ki je vse do konca talilne sezone skrivalo svoje ledeno jedro. Po 13 letih so ga znova premerili v globino, ki pa nikjer ni presegla osem metrov. Vsekakor je to več, kot so pričakovali, saj je bila največja globina ob zadnjih meritvah leta 2000 natančno 9,5 m. ○

Ostanki snega sredi poletja pod Viševnikom
Foto: Miha Pavšek

Odprta nova planinska pot na Razor

Planinska pot na Razor, 2601 m, s sedla Planja, 2349 m, v Julijskih Alpah je ponovno odprta. Kot je znano, je bila od začetka julija zaradi večjega odloma na vrhu zaprta in jo je bilo treba prestaviti na varnejšo lokacijo. Zato je bilo treba pridobiti soglasja lastnika zemljišča Občine Bovec, TNP, Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine ter Agencije RS za okolje. Planinsko društvo Radovljica je vsa soglasja pridobilo, tako da so z deli lahko začeli. Septembra sta Komisija za planinske poti in Planinsko društvo Radovljica ob pomoči helikopterja Slovenske vojske, ki je na greben Razorja ponesel približno 300 kilogramov materiala in opreme ter markaciste PZS, očistila spodnji, gruščnati del poti ter zadnji del proti vrhu in ju na novo markirala. Osrednji del, prehod vertikale v kaminu, je opremljen z jeklenico in lestvenimi klini. Ta del je zelo zahteven, v njem pa je nujna uporaba plezalnega pasu, samovarovalnega kompleta in zaščitne čelade. (vh)

Ciciban tekmuje

Besedilo: Uroš Perko

Kako bi lahko plezalne tekme postale našim otrokom bolj prijazne

Priljubljenost športnega plezanja se v zadnjih letih močno povečuje. Vedno več je ponudnikov organiziranih plezalnih šol in vadb. Mnogi osnovnošolci se vključijo v različne plezalne aktivnosti, ki jih vodijo lokalni klubi ali društva. Otroci se lahko hitro preizkusijo na različnih tekmovanjih, ki so organizirana širom Slovenije.

V zadnjih letih sem kot trener redno prisoten na različnih tekmovanjih za kategorije mlajših plezalcev. Žal sem pogosto priča izbruhom jeze in razočaranja pri otrocih ter nepotrpežljivosti, nerazumevanja in pretiranega pritiskanja s strani trenerjev in staršev. Na tekmovanjih je marsikomu pomembna le uvrstitev, kar najmlajšim predstavlja predvsem velik psihofizični napor. Običajno so tekmovalne smeri in balvani pretežki in le redki posamezniki jih uspejo preplezati. V plezalnih smereh, ki niso prilagodejene razvojni stopnji otrok, ker zahtevajo predvsem moč in vzdržljivost, so otroci izpostavljeni nevarnosti poškodb. Najmlajšim plezalcem tekmovanja ne nudijo sproščenega okolja, kjer bi lahko pridobivali pozitivne izkušnje, izpopolnjevali ter preverjali tehnično znanje, se družili in zabavali.

Rezultatsko usmerjena tekmovanja vodijo v neprimerne treninge, saj je poudarek na treningu moči in vzdržljivosti, namesto na razvoju tehnike, kar v kasnejšem obdobju zelo težko nadoknadimo. Zavedati se moramo, da so otroci šele pri dvanajstih ali trinajstih letih sposobni razumeti vlogo tekmovanj in kaj pravzaprav je z vidika sposobnosti in znanj potrebno za doseganje uspeha. Zato je nujno, da se pri najmlajših preneha povečevati zmagovanje (Bompa 2000). Bolj pomembno je, da lahko otroci na tekmi prikažejo svoje tehnično znanje in naučene spretnosti ter pridobivajo pozitivne izkušnje, ki bodo dobra podlaga za nadaljnje udeleževanje v starejših selekcijah. Seveda, če se bodo sami za to odločili.

Zakaj otroci tekmujejo?

Glede na to, da delam z mladimi tekmovalci, sem se v svojem diplomskem delu odločil raziskati razloge, zaradi katerih se otroci udeležujejo tekem. Opravil sem anketo na tekmah Vzhodne in Zahodne

Težavnost plezalnih smeri se pogosto dviguje z dolgimi gibi, kar avtomatsko izloči manjše otroke ne glede na njihovo tehnično znanje.

Foto: Uroš Perko

lige, v kateri je sodelovalo 125 otrok, ki tekmujejo v cicibanskih kategorijah.

Na podlagi odgovorov sem ugotovil, da se večina otrok udeležuje tekem z namenom pridobivanja novih izkušenj ter z željo po dobrem plezanju. Le peščica je tistih, ki jim je najpomembnejša visoka uvrstitev. Najmanj se jih udeleži tekmovanja z namenom druženja. Rezultati kažejo, da pri otrocih prevladuje notranja motivacija. To pomeni, da jim je bolj kot uvrstitev, popularnost ali nagrade pomemben lasten napredek, uživanje in zabavanje ob samem plezanju. Pozitivno je, da so mladi plezalci notranje motivirani, saj naj bi pri športnikih čim dalj časa vzdrževali notranjo motivacijo. Glede na to, da so športni plezalci tudi v starejših kategorijah izrazito notranje motivirani v primerjavi z nekaterimi drugimi športniki (Tušak 1999), bi bile potrebne nadaljnje raziskave, da bi lahko prepoznali to ugotovitev kot plod dobrega dela in vzgoje in ne kot karakterno lastnost posameznikov, ki se odločajo za športno plezanje.

Le trenerji, ki spodbujajo tekmovalnost mladega športnika s samim seboj, ki ga učijo iskati izzive v razvoju samega sebe in svojih spretnosti, ki spodbujajo trening kot igro, bodo dolgoročno oblikovali motivacijsko perspektivne športnike (Tušak 1999). Res je, da je z udeležbo na tekmovanjih mogoče dvigniti motivacijo športnika, vendar pa ta ob njegovih negativnih dosežkih oziroma neuspehih ponovno pada, trenerji pa nimamo več vzvodov, s katerimi bi jo ponovno obudili. Zunanja motivacija pri mladih je torej dvorezen meč, ki sicer prinese trenutno izboljšanje želje po treningu, dolgoročno pa naredi več škoda kot koristi (Tušak 1999).

Trening za zmago

Na vseh ravneh tekmovanj v mlajših kategorijah se kot izhodišče upošteva

pravilnik Komisije za športno plezanje (Tekmovalni pravilnik 2012). Določene prilagoditve za najmlajše plezalce obstajajo, vendar predvsem z vidika varnosti in hitrejšega poteka tekmovanja. Postavljanje smeri in balvanskih problemov ni regulirano s pravili, ki bi bila prirejena otroku. Plezalne smeri se postavljajo po enakem sistemu kot na članskih tekmah. Cilj je, da bi čim manj plezalcev osvojilo vrh smeri in bi se tako brez težav razporedili od prvega mesta navzdol. Zaželeno je, da zmagovalec doseže vrh, drugi pade tik pod njim itd.

Pri najmlajših smo pričali patetično razvlečenim superfinalom, kjer je v ospredju želja dobiti le enega zmagovalca. Tekmovanja za otroke so organizirana po vzorcu tekem za odrasle, ki nikakor ni primeren za najmlajše. Glede na to, da otrokom ni najbolj pomembna visoka uvrstitev, lahko sklepamo, da so trenutno tekme prilagojene predvsem željam organizatorjev, trenerjev in staršev. Otroci sicer zelo radi tekmujejo, toda v mnogih primerih so še bolj tekmovalni njihovi starši in trenerji, ki skozi otroke izživljajo svoje ambicije. Tako v želji po uspehu izpostavijo otroke programom treningov in tekmovanj, ki so zanje prezahtevni in preveč agresivni. Tudi če so otroci sposobni prenašati fizične napore, ne zmorejo mentalnih in čustvenih. Potiskanje otrok v prezahteven trening in preobsežno udeležbo na tekmovanjih sta dva glavna dejavnika, zaradi katerih starši in trenerji mladim športnikom povzročajo preveč stresa, kar lahko hitro privede do izgorelosti (Bompa 2000).

Uspehi mladih športnikov so zaradi hitre prilagoditve na obremenitve dobesedno izsiljeni. Popačijo sliko dejanskega potenciala, ki ga neki športnik premore. V praksi se pogosto izkaže, da so otroci svoj potencial izkoristili že

v najstniških letih. Dosežene uvrstitve in sposobnosti so njihov maksimum. Zato svojih sposobnosti in znanja ne morejo več povečevati in nadgrajevati ter tako postati konkurenčni v absolutni konkurenci.

Trening za življenje

Kljub temu, da otroci radi tekmujejo, je za zdrav razvoj in srečno otroštvo mladega športnika potrebno natančno izbrati, na katerih in predvsem na koliko tekmah v sezoni se bodo preizkusili. Pozitivne izkušnje, ki jih pridobijo otroci na tekmovanjih in treningu, namreč pripomorejo k aktivnemu življenjskemu slogu v kasnejšem življenju, kar je mnogo pomembnejše, kot le postati vrhunski športnik (Bompa 2000). Ne smemo pozabiti, da morajo otroci športniki imeti tudi prosti čas, da morajo postopno spoznavati svet in življenje drugih ljudi, sicer naredimo iz športnikov popolne nesposobneže v življenju, saj jih nismo naučili ničesar drugega, kot vaditi in tekmovali. Bodimo torej družba, ki bo zdrave sposobne ljudi naredila za vrhunske športnike, ne pa družba, ki bo vrhunske športnike na koncu športne poti učila živeti (Tušak 1999).

Vrh kot nagrada

Najpomembnejša ugotovitev ankete je, da večina otrok, ki smeri ne prepleza do vrha, občuti določeno stopnjo nezadovoljstva. Na tekmovanjih za najmlajše uspe to le redkim posameznikom, kar pomeni, da večina otrok zapuša tekme s slabim občutkom. Še en dokaz več, da prenašanje tekmovalnih pravil iz starejših v mlajše kategorije ni primerno. Vsekakor je pomembno, da bi se tega dejstva zavedali trenerji, starši, organizatorji in postavljalci smeri, ki bi tako lažje našli odgovor, kakšne tekmovalne smeri so primerne za najmlajše. Nedvomno bi morale biti plezalne smeri postavljene tako, da jih lahko večina otrok prepleza do vrha.

Ciciban tekmuje

Tekmovanja v Sloveniji so rezultatsko usmerjena, kljub temu, da se jih otroci udeležujejo z namenom pridobivanja novih izkušenj in dobrega plezanja. Pred vsemi vpletenimi v sistem tekmovanj za najmlajše je naloga, da jim to tudi omogočijo.

Najlažje bi bilo to dosegljivo, če se začne vrednotiti predvsem tehniko, estetiko in učinkovitost plezanja, ne pa samo dosežene višine. Plezalne smeri bi morale biti postavljene tako, da bi predstavljale otrokom tehnični izziv. Imeli bi priložnost prikazati, kaj vse so

Priporočila za število tekem na sezono (Bompa 2000):

Starost	Raven tekmovanja	Število uradnih tekem v eni sezoni (individualni športi)
4–7	Brez uradnih tekmovanj, samo za zabavo.	
8–11	Neuradna tekmovanja, poudarek na spretnostih namesto na zmagovanju. Udeleževanje v drugih športih, vse samo za zabavo.	
12–13	Udeleževanje na organiziranih tekmovanjih; glavni cilj ni zmaga, temveč doseganje fizičnih, tehničnih in taktičnih ciljev.	5–8
14–16	Udeleževanje na tekmovanjih, brez pritiska doseganja najvišjih uvrstitev.	8–10
17–19	Udeleževanje tekem v mladinskih kategorijah; cilj je kvalifikacija v reprezentančne selekcije ter priprava na doseganje vrhunskih rezultatov v članski kategoriji.	kratkotrajne: 20–30 dolgotrajne: 6–8

se na vadbi naučili. Ocenjevati bi bilo potrebno, kako spretno nekdo pleza v zasedi, kako učinkovito zna uporabljati noge na majhnih stopih v navpični plošči, kako izkoristi razkorak in se prelisiči preko slabših oprimkov. Otroci bi lahko prikazali tehnično pravilno oporno plezanje, brezhibno prenašanje težišča, zatikanja kolen in pete ter še vrsto drugih prvin.

Ravno tako je pomembno tekoče plezanje v smeri, vrh plezalne smeri pa bi moral biti za najmlajše plezalce samoumevno dosegljiv. To bi bilo mogoče le, če bi se organizatorji, trenerji in postavljalci smeri lahko uskladili in sledili enakim ciljem. Pogoj za zgoraj naštetu so lahke smeri, ki omogočijo otrokom koncentracijo na tehnično pravilno izvedbo plezanja. Trenutno že sedem- ali osemletni otroci na tekmovanju plezajo smeri in balvane, ki potekajo v močno previsnih stenah ali stropu. Kar malce neverjetno je, da nihče ne pomisli na dolgoročne škodljive posledice takšnega početja. Najbrž ni potrebno posebej poudarjati, da so lahke smeri v ploščah ali zmernem previsu tudi z vidika poškodb otrokom bolj prijazne.

Vprašanje je tudi, ali je smiselno na tekmovanju za najmlajše voditi rezultate. Bolj primerno bi bilo, da se posebej pohvali tiste, ki izstopajo po svojem znanju. Izpostaviti bi se moralo tudi plezalce, ki so tekom sezone najbolj napredovali.

Tako organizirane tekme ne bi silile trenerjev, da izvajajo neprimerne treninge, ker fizično bolje pripravljeni otroci ne bi več izstopali. Razbremenjeni pritiska po doseganju dobrega

Osemletnica v balvanskem problemu, ki je za njeno starost veliko prezahteven.

Foto: Uroš Perko

višinskega rezultata bi se lahko mirno posvetili vsestranski vadbi, ki je edina primerna za mlade športnike.

V razmislek

Tekmovanja za najmlajše so lahko dobrodošla popestritev vadbe, kjer lahko preizkusijo naučeno, se družijo in predvsem zabavajo. Primerno organizirana tekmovanja koristijo mlademu športniku in pripomorejo k njegovemu vsestranskemu razvoju, imajo pomembno in aktivno vlogo v otrokovem

odraščanju in pridobivanju socialnih veščin. Otroci imajo možnost preizkusiti svoje tehnično in taktično znanje. Izkusijo zmage in poraze. Pridobivajo različne spretnosti in vrednote, ki jim bodo koristile kasneje v življenju (Bompa 2000).

Na podlagi odgovorov, ki jasno nakazujejo, da razlogi za udeležbo na tekmovanjih pri otrocih niso rezultatsko usmerjeni, smo podali določene smernice, katerim naj bi v bodoče sledile tekme v najmlajših kategorijah. Potrebne bodo še nadaljnje raziskave in predvsem visoko usposobljena strokovna ekipa, ki bo znala prirediti tekmovalna pravila naštetim smernicam.

Z zgoraj navedenimi spremembami pravilnika trenutnim zmagovalcem v najmlajših kategorijah udeležba na tekmovanjih ne bi bila več izziv. Dolgoročno pa bi imeli mladi plezalci čas za učenje in dobro osnovno pripravo, ki jim bi kasneje omogočala vrhunske rezultate ter kakovostno življenje brez kroničnih poškodb po končani športni poti.

Vprašanje je le, kdo si bo prvi upal. ◉

Literatura

Bompa, T. (2000). Total training for young champions. Human Kinetics, Champaign, IL.

Tušak, M. (1999). Motivacija in šport: Ključ do uspeha. Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo, Ljubljana.

Tekmovalni pravilnik za leto 2012. Planinska zveza Slovenije, Komisija za športno plezanje, Ljubljana, 2012.

Perko, U. Diplomsko delo (2013). Splet <http://www.strganisstrika.net>.

KOLENDAR
PLANINSKA DOŽIVETJA
MOUNTAINEERING EXPERIENCES
2014

SPD
1893

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Vabljeni k nakupu.

Pravi seznam prvih prejemnikov znaka SPP

V seznamu prvih prejemnikov znaka Slovenska planinska pot (glej članek Častitljiva starost Slovenske planinske poti, PV, september 2013, str. 50–51) je prišlo do napake. Objavljeni so bili tisti, ki jim je bil izdan duplikat znaka in so napisani na prvi strani v zvezku. Pravi seznam prvih prejemnikov pa je dejansko naslednji:

1. Predrag Pašič, PD Železničar Beograd;
2. Franc Šolar, PD Koper;
3. Borut Juvanc, PD Maribor;
4. Drago Glogovšek, PD Maribor;
5. Norbert Voj, PD Maribor;
6. Rudi Margetič, PD Celje;
7. Jovan Markovič, PD Sokolov Kamen;
8. Slobodan Stanišič, PD Sokolov Kamen;
9. Tomislav Savič, PD Sokolov Kamen;
10. Ivanka Mohorič, PD Kranj;
11. Stanko Jeseničnik, PD Ravne;
12. Ljubo Kondič, PD Gvozdar;
13. Aleksander Zrmič, PD Maribor;
14. Ludvik Šinkovec, PD Železničar Ljubljana;
15. Milovan Saršon, PD Risnjak;
16. Stanko Cocej, PD Celje;
17. Marjan Ribarič, PD Ljubljana-Matica;
18. Franc Cencelj, PD Zagreb, Dom ZLS;
19. Aleksander Jesenovec, PD Ljubljana-Matica in
20. Milan Šonc, PD Zemun Naša Krila.

Uredništvo PV

Foto: Emil Pevec

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA 50% POPUST

Vodnik Škofjeloško in Cerkljansko hribovje, Andreja Erdlen

Pri Planinski založbi Planinske zveze Slovenije je izšel planinski vodnik Škofjeloško in Cerkljansko hribovje. Avtorica v njem opisuje ture z izhodišči v Kranju in Škofji Loki, v Poljanski dolini, Žirovski kotlini, Rovtahn, na Idrijskem in Cerkljanskem ter v Selški dolini.

V vodniku najdete opise planinskih postojank in drugih možnosti prenočevanja, vrhov, dostopov, obhodnic na področju Škofjeloškega in Cerkljanskega hribovja, predloge za izlete, prečenja in krožne poti ter na koncu še literaturo, vire in abecedno kazalo.

Prednost Škofjeloškega in Cerkljanskega hribovja, ki spadata v predgorje Alp, je v tem, da ju lahko obiskujemo v vseh letnih časih. Spomladi se bomo veselili prvih ozelenelih dreves, znanilcev pomladi, in čudovitega cvetja, poleti nam bodo gozdovi nudili prijetno senco, na travnikih nas bo pozdravljalo petje čričkov, občudovali bomo cvetje in pisane metulje. Jeseni nas bodo prevzele škrlatne barve gozdnega listja. Tudi pozimi, ko bo hribe prekril sneg, bomo lahko hodili po uhojenih poteh (pozimi je zelo obiskan Lubnik) ali pa kar po cestah, kjer bi bilo poleti prevroče. Čeprav so pozimi v glavnem očiščene in prevozne, bomo na njih srečali zelo malo avtomobilov (področje okoli Žirov, Ermanovca, Slajke).

Format: 12 krat 16 cm
Vezava: mehka vezava

CENA: V času od 15. 10. do 15. 11. 2013 lahko planinski vodnik Škofjeloško in Cerkljansko hribovje kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 11,95 €* (redna cena: 23,90 €).

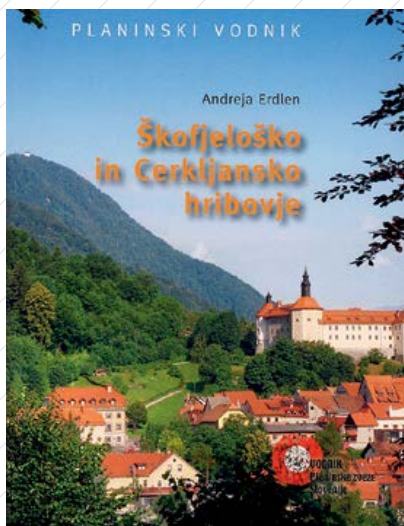
* DDV je obračunan v ceni.

Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS, na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, **po pošti:** p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, **po telefonu:** 01 43 45 684 v času uradnih ur, **faksu:** 01 43 45 691, **brezplačna telefonska številka 080 1893** (24 ur na dan, vse dni v letu), **e-naročila:** narocilo@pzs.si ali **spletna trgovina PZS**, <http://www.pzs.si/trgovina.php>. **Uradne ure** v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11. ure).

Slovenski planinski muzej, Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, **telefon:** 08 380 67 30, **fax:** 04 589 10 35, **e-naročila:** info@planinskimuzej.si.

Zdravilna špajka ali baldrijan

Rastlina za lahek spanec in mirno srce

Besedilo: Lovro Vehovar

V jeseni, ko postajajo dnevi vse krajši, se začno zelnate trajne rastline pripravljati na prezimovanje. Iz listov in stebel premestijo vse uporabne, hranilne snovi v korenine, kjer bodo na varnem pred zimskim mrazom počakale do prihodnje pomladi, ko bo sonce spet dovolj ogrelo zemljo in zrak, da bodo pognale nove brste, hiteč proti sončni svetlobi. Čas, ko nadzemni del trajnih zelnatih rastlin propade, je najboljši za izkopavanje korenin zdravilnih rastlin. Takrat vsebujejo največ zdravilnih snovi.

Ena izmed najbolj cenjenih in poznanih rastlin, pri katerih uporabljamo korenino, je zdravilna špajka ali baldrijan. Zdravilna špajka je bila od nekdanj v oporo človeku ob duševnih stiskah in v prečutih nočeh. Starejši ljudje se še spominjajo baldrijanovih kapljic, ki so jih babice imele vedno pri roki in so tako blagodejno vplivale na njihovo nemirno srce.

Zdravilno špajko najdemo tam, kjer voda zastaja na površini zemlje in je svet dovolj odprt, da spomladi sončni žarki padejo do vlažne zemlje. Po navadi je to na močvirnatem svetu, v jarkih, ob bregovih jezer in mlak. Raste od nižine pa vse do montanskega pasu.

Zdravilna špajka je do dveh metrov visoka trajnica z močno, šopasto

razraslo korenino in s pernatimi deljenimi listi. V prvem letu rasti požene iz korenine šop pritličnih, pecljatih listov. V naslednjih letih požene visoko steblo s sedečimi listi in razvejanim, dežnikastim socvetjem na vrhu. Cveti od maja do julija. Cvetovi so veliki od tri do osem milimetrov in bele do rožnate barve. Cvetovi, še posebej pa korenina, imajo močan, izrazit vonj.

Korenino špajke izkopljemo, jo očistimo zemlje, razrežemo in posušimo. Sušimo v sušilnici, v bližini peči ali radiatorja. Le redko je v tem času še dovolj lepo vreme, da nam jo uspe posušiti brez umetne toplote. Lepo posušena korenina je svetle, blede rumene barve z značilnim vonjem, ki je nekaterim ljudem prijeten, drugim pa odvraten. Mačke ga obožujejo in se na vse načine trudijo priti do posušene korenine. Če jim to uspe, jih ližejo, glodajo in se valjajo po njih. Posušene baldrijanove korenine torej shranimo na mačkam nedosegljivem mestu.

Posušeno korenino uporabljamo v obliki čaja, tinkture (kapljice) ali praška. Najbolje je, da čaj pripravimo kot hladen preliv, ki ga pustimo stati čez noč. Zjutraj čaj precedimo in ga po želji pogrejemo do primerne temperature za pitje. Kadar nimamo časa, lahko pripravimo čaj tudi

kot poparek. Vodo zavremo, z njo poparimo korenine in jih v pokriti posodi pustimo stati pet minut. Nato precedimo in pijemo po požirkih. Pomaga pri duševnem nemiru, slabem spancu, nemirnem srcu in slabosti v prebavilih zaradi živčne napetosti in stresa, lajša pa tudi migrenske glavobole, slabosti pred menstruacijo in težave v meni. Z baldrijanom si lahko pripravimo sproščujočo kopel. Sok iz cvetov se na vrtu uporablja kot dodatek h kompostu in za škropljenje rastlin spomladi. Pomaga obvarovati rastline pred pozebo, pospeši razvoj rastlin in razgradnjo organskih snovi v kompostu.

Gojenje zdravilne špajke na vrtu ni zahtevno. Čeprav v naravi raste na izrazito mokrih rastiščih, dobro uspeva tudi v vrtni zemlji. Ustrezajo ji polsenčna rastišča. Razmnožujemo jo s setvijo semen spomladi ali z deljenjem korenin starejših rastlin jeseni ali zgodaj spomladi. Za pridelovanje korenin je zdravilno špajko najbolje gojiti kot enoletno rastlino s setvijo spomladi. V drugem letu požene cvetno steblo in pridelek korenin je zato manjši. Rada se sama zaseje. Zdravilno špajko lahko posadimo skupaj s poprovo meto. Obe rastlini potrebujeta vlažna tla, vsaka pa zasede svoj del razpoložljivega prostora: špajka zraste v višino, meta se razrašča niže ob tleh.

Poleg zdravilne špajke raste v Sloveniji še več drugih vrst špajk. Nekatere imajo podobne zdravilne učinke. V nižinah je pogosta dvodomna špajka (*Valeriana dioica*), ki je manjša, ima drugače oblikovane liste in cveti prej. V gorskem svetu rastejo hribska špajka (*Valeriana collina*), gorska špajka (*Valeriana montana*) in skalna špajka (*Valeriana saxatilis*). Hribska špajka po vsebnosti zdravilnih snovi prekaša zdravilno špajko. ◉

Zdravilna špajka ali baldrijan
(*Valeriana officinalis*)

Foto: Lovro Vehovar

USTVARJENO ZA SVOBODO

Strmimo k razvoju opreme, ki omogoča večjo svobodo pri gibanju v neokrnjeni naravi. Rezultat je nizka teža in ergonomični dizajn opreme za večji užitek na vsakem koraku.

Več na: www.salomon.com

salomon

Helter Skelter, Bavh

Mogočna severna stena Bavha je dobila novo smer. Poznavalcu teh sten in vnetemu raziskovalcu Loške stene Tadeju Golobu (AO Črna na Koroškem) linija, ki jo je poskušal preplezati že pred 15 leti z Borisom Lorenčičem in Borisom Strmškom, ni pustila spati. 7. in 8. avgusta sta z Markom Brdnikom (AO Rinka) preplezala smer **Helter Skelter** (VII/VI, 700 m, 23 ur) in v njej pustila tri kline, za vzpon pa seveda potrebujete dodatne kline ter komplet zatičev in metuljev. Vsekakor velika tura, ki vabi ljubitelje samotnega – trentarskega plezanja.

Vstop je na najnižjem delu stene. Po žlebu oz. levo ob njem tri raztežaje (III–IV), nato pod streho desno in ob njej na polico pod zajedo (VI). Po njej do previsa in desno pod značilno zajedo in po njej na stojišče (VI). Desno čez plošče, nazaj in na veliko gredino pod previsi (VI+). Ob desnem robu previsov v kamin (krušljivo) in po njem, dokler se ne odpre prehod proti desni (V+). Desno okrog raza čez plošče in spet nazaj v nadaljevanje spodnjega kamina, ki je zdaj zajedo. Po njej dva raztežaja (V+, VI+) do žleba, po katerem poteka Stečina. Nekaj metrov proti levi, nato pa izmenjaje

po levi in desni razčlembi do gladke plošče. Čez njo (VII) v kot in čezenj na polico. Nad njo po zajedi in ploščah do stojišča pod polico (VI, bivak). Nato navzgor, rahlo proti desni do previsnih plošč (III) in po zgornji zeleni polički levo v žleb, po katerem poteka smer Nekoč so bili bojovníki. Nad žlebom po lepi zajedi (VI) do stojišča pod ozkim kaminom. Po njem (IV+) do velike gredine. Po njej do njenega konca, okrog raza in po razčlembi proti desni (V, III). Čez previs (V+) do lažjega sveta in po njem točno na vrh Bavha.

Sladka kot med, Debela peč

8. avgusta sta Matevž Mrak (AO Radovljica) in Matej Balažič (AO TAM Maribor) v Debeli peči preplezala novo smer **Sladka kot med** (VII+/VIII-, VI+, 450 m, 10 ur). Smer poteka med smerema Ang Phu in Belak-Manfreda. Po izstopni zajedi slednje se smer tudi zaključí in izstopi. Ponavljavcem bodo poleg dobre sklale delali družbo še trije klini, potrebujejo pa še komplet metuljev in zatičev ter šop različnih klinov.

Debela peč: Sladka kot med (rdeča linija) Foto: Nejc Marčič

Rota virus, Plaski Vogel

Peter Bajec in Primož Bregar, člana AO Železničar, sta 11. avgusta preplezala novo smer v severozahodni steni Plaskega Vogla – **Rota virus** (V/II–IV+, 450 m, 7,5 ur), ki poteka levo od smeri Lonca.

Začne se na veliki polici levo od vpadnice velike votline sredi stene. Preko spodmola najdeš prehod v obliki plitve zajedo, nato pa nadaljuješ naravnost navzgor. Ko navzgor zaradi

Rota virus v Plaskem Voglu
Foto: Primož Bregar

plošč in spodmolov ne gre več, prečiš daleč desno, pod izrazito zajedo (V), ki te pripelje v zgornji lažji svet. Nadaljuješ navzgor proti levi, tik pod vrhom pa se znova ogneš težjim ploščam z dolgo prečko najprej desno in po kratkem vzponu nazaj po policah proti levi. Po kratki zajedi naravnost navzgor na rob stene. Skala v smeri je večinoma dobra, v spodnjem delu je nekaj skrotja in drobirja po policah, ki greni življenje varovalca. Možnosti varovanja so dobre, v smeri sta ostala dva klina.

Kaveljc, Stena

Tomaž Jakofčič in Marko Prezelj sta 29. in 30. julija v Severni triglavski steni preplezala eno zadnjih naravnih in logičnih novih smeri v najvišjem delu Stene, Osrednjem steburu. Med Čopovim stebrom in Korenino sta dve izraziti razčlembi. Levo je pobral Planinski grabež, desna pa je bila še prosta. Po Skalaški do kotla pod strmo steno, od tam štiri raztežaje po Korenini, nato pa desno v očitno zajedo. Ta je bila v najtežjem delu mokra in mahovnata, a jima je nekako uspel prosti vzpon. V nadaljevanju smer prekriža najtežji raztežaj Korenine oz. gre po njem, nato pa sta plezala naravnost proti prej omenjeni razčlembi, ki sta ji sledila vse do izstopnega kamina v smeri Prusik-Szalay. Smer je lepa, zahtevna in resna. Skala je po večini dobra, se pa najdejo tudi precej razmajana mesta. Plezala sta dan in pol z bivakom pred votlino pod veliko ploščo. Smeri je ime **Kaveljc** (VIII-/VII, 600 + 400 m), ime pa izvira iz znane oddaje starejšega datuma Kaveljci in korenine.

Pot, Dolgi hrbet

3. avgusta sta Tine in Anže Marenče preplezala novo smer v Dolgem hrbtu. Plezati sta začela po Jernejevem steburu, zaključila pa po Trikotu. Novi del smeri poteka med obema omenjenima smerema oz. natančneje diagonalno proti

desni preči od ene do druge smeri po najbolj monolitnem delu stene. Smer sta poimenovala **Pot** (VII+/VII-V, 300 + 200 m). Bila naj bi precej kompaktna, za ponavljavce je v steni na voljo deset klinov.

Polarni sij, Vrh Osojne krnice

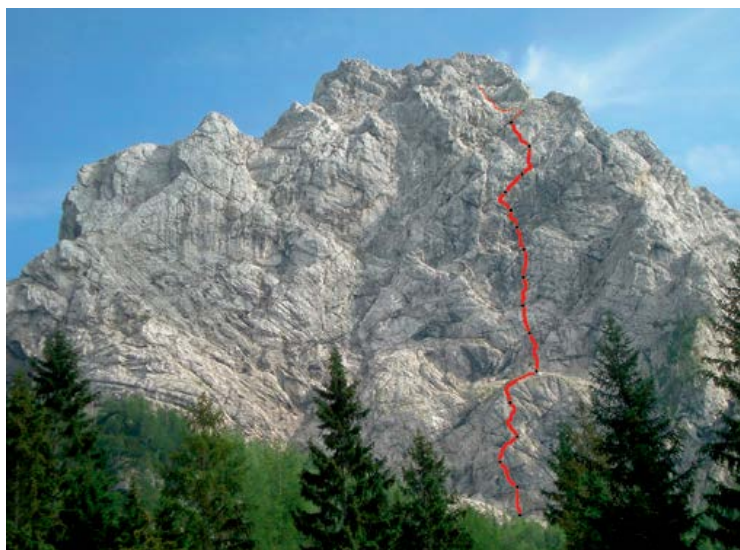
V Vrh Osojne krnice sta 16. avgusta Peter Podgornik in Vladimir Makarovič (oba AO Nova Gorica) preplezala novo smer. Izkoristila sta prehode v desnem delu zahodne stene, v levem delu ji namreč že dela družbo Slavčeva in Černilogarjeva smer Zajeda iz leta 1982, ki je bila do tedaj tudi edina smer v steni. Linijo sta poimenovala **Polarni sij** (VI/IV-V+, 620 m, 6,5 ur). Vrh Osojne krnice je, podobno kot sosednja Šplevta, manj znan vrh, ki se dviguje nad Zadnjico nad potjo na Kriške pode. Smer se začne v grapi na desnem boku stene in po nekaj uvodnih rušnatih in krušljivih raztežajih pripelje v odprto in mestoma krušljivo steno. V srednjem delu se uspešno ogne previsnim zaporam in po strmem plezanju doseže ponovno bolj krušljiv in poraščen svet, ki pripelje točno na vrh.

Pot do sonca, Veliki Draški vrh

22. avgusta sta Jan Podgornik (AAO) in Miha Zupan (AO Tržič) preplezala novo smer **Pot do sonca** (VI+/V-VI, 400 m, 7 ur) v Trapezu Velikega Draškega vrha in jo poklonila spominu na Janovo mamo Ruth. Smer poteka med Slaparsko in Spominsko dr. Ažmana v vpadnici velike trapezaste strehe, ki jo obide po levi strani. V smeri je ostalo veliko klinov.

Šola življenja, Ojstrica

Steno Ojstrice so starejše generacije alpinistov že dodobra prepredle s smermi, a očitno se prostor še najde. 17. avgusta sta

Šola življenja v Ojstrici
Foto: Marko Mavhar

prvenstveno preplezala Marko Mavhar (AO Grmada Celje) in Matic Murn (AO Litija). Marko je pet raztežajev preplezal že teden prej, 11. avgusta, tokrat pa jima je smer le uspelo zaključiti na robu stene. Nadela sta ji ime **Šola življenja** (VII+, A2, 500 m). Izplezala sta v temi po dobrih dvanajstih urah plezanja.

Jeklenka in Za išijas in mačka, Košuta

V Pungartski gori je Iztok Tomazin 31. avgusta sam preplezal novo smer in jo poimenoval **Jeklenka** (IV+/II-III, 400 m, 2 uri). Zlasti v

spodnjem delu poteka po za Karavanke lepih izpranih žlebovih in skokih. Miha Zupan (AO Tržič) in Urban Golob (AO Ljubljana-Matica) pa sta s svojo raziskovalno žilico odkrila še en prehod v severni steni Toplarja v grebenu Košute. Zapodila sta se v enega izmed še nepreplezanih prehodov – grap ter naletela na precej raznolike težave. Lažje poplezavanje ju je pripeljalo do strmih in izredno krušljivih skokov. Kljub težavam sta bila v štirih urah na vrhu grebena. Smer sta imenovala **Za išijas in mačka** (II-VI+, 400 m, 4 ure), ime pa seveda izvira iz takratnega počutja oz. zdravstvene-ga stanja plezalcev.

Jeklenka v Pungartski gori
Foto: Iztok Tomazin

Nova smer Mož al' cifra v Lešarjevi peči Foto: Peter Bajec

Mož al' cifra, Lešarjeva peč

8. septembra sta Peter Bajec in Primož Bregar (oba AO Železničar) v Lešarjevi peči pod Razorjem preplezala novo smer. **Mož al' cifra** (V/III–IV, 350 m, 5 ur) poteka levo od smeri Ne čakaj pomladi po očitnih prehodih, lepo vidnih že iz doline. Rdeča nit smeri so izprani žlebovi, ki jih prekinjajo gredine. V zgornjem delu smer preseka globoko grapo, ki jo prekoračiš v skrajnem levem

Za išias in mačka v severni steni Toplarja Foto: Miha Zupan

delu (pod rjavo ploščato steno, ki je vidna iz doline). Skala v smeri je dobra, prehodi lepi, možnosti za varovanje so dobre in glede na značilnosti ji prva plezalca napovedujeta še precej obiska. V smeri so ostali trije klini, potrebujete pa še standardni komplet zatičev in metuljev.

V naših stenah

V Steni so Marko Turk (AO Rašica), Blaž Cesar in Sebastjan Žnidaršič opravili prvo ponovitev **Spominske smeri Pavleta Kozjeka in Zorana Radetiča** (VI/IV–V, 250 m). Matej Balažič (AO TAM) in Marjan Kozole (AO Vertikal) sta 6. septembra ponovila redko plezano **Maratonko** (VI+/V, 500 m), do katere sta prišla po Skalaški

z varianto na Zlatorogove police.

V bližini Špika leži Lipnica, ki marsikomu ne zveni znano. V njeni južni steni je leta 1948 Janko Blažej preplezal novo smer in do danes je le redkokdo zašel vanjo. Podatkov o vzponih ni in najbrž sta 7. septembra Benjamin Ravnik in Marko Štojs (oba AO Jesenice) opravila prvo ponovitev **Tinčkovih gred** (III–IV, 200 + 300 m). Odtenki rdeče že iz doline nakazujejo, za kakšen tip skale gre, in slabo kompaktnost sta potrdila tudi ponavljavca, hkrati pa sta jo označila kot pokrajinsko lepo smer.

Janez Svolfjšak (AO Kranj) je s soplezalcem Igorjem prosto ponovil **Nejčevo smer** (VII+/VI+, 400 m) v Ojstrici. Dolgoletni problem je bil prvič ponovljen leta 2007, ko sta prehode preko stene preplezala Marko Lukič in Andrej Grmovšek. Smer je ena od mojstrov in Frančka Kneza in Milana Romiha. Kljub mogoče drugačnim napovedim pa smer še naprej bolj kot ne sameva. Matic Jošt (AO Celje–Matica) in Miran Šumak (AO Grmada–Celje) sta v isti steni preplezala redkeje obiskano **Cerjakovo smer** (VII, A0/VI+). Prosti vzpon jima žal ni uspel, prosta ocena naj bi bila VII+.

24. avgusta je Marjan Kovač (AO Mengeš) opravil solo ponovitev smeri **Bela past** (VI-/V, 500 m) in jo ocenil kot zanimivo z lepimi prehodi. Rok Kurinčič (Soški AO) in Klemen Žumer (AO Radovljica) sta 13. avgusta v Debeli peči najprej prosto ponovila vse težje raztežaje **Spominske Klemena Komana** (VII+/VIII-, VI+, 450 m), se spustila ob vrvi in nato ponovila še smer **Sladka kot med** (VII+/VIII-, VI+, 450 m). Jan Valentinčič in Klemen Žumer sta v isti steni ponovila **Lesi se ne vrača** (VIII, 450 m) in s tem opravila drugo prosto ponovitev. Ponovitev **Obraza Sfinge** (IX, 200 m (750 m)) je uspela Janezu Svolfjšaku (AO Kranj), ki je letos nabral že lepo število prostih ponovitev zahtevnih smeri. 31. avgusta sta se z Igorjem Okornom (AO Kranj) najprej ogrela v Jugovem stebri, ki počasi postaja standard za

dostop pod smer, nato pa je Janez uspešno zagrizel v Obraz. Najtežji raztežaj se mu je dvakrat uspešno upiral, v tretjem poskusu pa je bil tudi ta pod streho, Janez pa nad njo. Sedaj se je nabrala že kar dolga vrsta prostih ponovitev, a vsi, ki so bili uspešni, so brez dvoma odlični športni plezalci in alpinisti.

Zanimiv vzpon v Steni sta opravila Matevž Mrak (AO Radovljica) in Matej Balažič (AO TAM). Ponovila sta resno smer Frančka Kneza iz leta 1980, ki je ob ponovitvi pričakovano dobila tudi nove ocene. **Spominčica** (IV+, A0, 1000 m) prav veliko ponovitev ni imela in zelo verjetno gre za eno prvih. V spodnjem delu ni orientacijskih težav, v srednjem delu iščeš najlažje prehode desno od Nemške smeri, zgoraj pa ciljaš v kamin tri raztežaje nad polico. Spodaj je skala odlična, pred Zlatorogovimi policami zelo krušljiva, nato pa ponovno dobra do vrha. Najtežja je delikatna prečka po luskah (IV+, A0, sedaj VI+) pred manjšo streho. Raztežaj preko strehe je kot drugi prosto preplezal Matevž (težave ocenjuje na VIII-), tako da na regularni prosti vzpon smer še čaka. Tretji tehnični raztežaj je zelo lep kot, ki je bil verjetno ob prvem vzponu moker (IV, A0, sedaj VI).

Alpe

Martina Čufar Potard, prva dama slovenskega ženskega prostega plezanja granitnih igel nad Chamonixom, je 11. avgusta z Nicom Potardom v Tridentu preplezala novo smer **Super purple crack** (8a). Izvor imena je preprost, za uspešen vzpon potrebujete vsaj 7 vijoličnih camalotov. Martini prosti vzpon zaenkrat ni uspel, po spletu okoliščin in treh poskusov se je to posrečilo samo Nicu. Do zgornjega dela, kjer je poč, sta dostopila po smeri La diretta (7a, 200 m). Gre za res lepo kombinacijo poč, od ozkih do širokih, ki je priporočljiva za morebitne ponavljavce.

Novice je pripravil Peter Mežnar.

Tri najvišje gore kontinentov

Avstrijski alpinist in gorski tekač Christian Stangl je 23. avgusta priplezal na Škaro v Kavkazu – tretjo najvišjo goro Evrope – in tako postal prvi človek, ki je stopil na vrhove treh najvišjih gora na vsakem kontinentu. 47-letni Avstrijec je delni projekt sedmih vrhov (torej najvišjih na celinah) končal leta 2007, ko pa se je povzpel še na nekaj drugih in tretjih najvišjih vrhov, je spoznal, da še nihče ni opravil z enaindvajseterico. Pravzaprav se je povzpел vsega skupaj na vrhove tridesetih gora, saj se mnogi ne strinjajo o natančnem seznamu (predmet večnih debat je na primer, ali šteti za najvišji vrh Oceanije Carstenz Pyramid ali Mt. Kosciuszko). Da bi se izognil kakršnimkoli dvomom, je Stangl torej opravil z vsemi potencialnimi vrhovi za elitno enaindvajseterico.

Christian Stangl je sicer izjemen atlet, ki je opravil nekaj zelo hitrih vzponov na nekatere osemstisočake, na primer na Everest (iz severne baze na 6400 metrih je do vrha brez dodatnega kisika porabil 16 ur in 42 minut). Hitro je v solo vzponu preplezal južno steno Šiša Pangme, do Kangčendzenge je prikolesaril in prehodil od morske gladine, leta 2002 pa je iz baznega tabora do vrha Aconcague potreboval vsega 4 ure in 25 minut. Toda leta 2010 je na njegovo plezalno pot padla velika senca. Čeprav je sprva trdil, da se je na K2 povzpел v samo dveh dneh, kar bi bil tisto leto zaradi slabih razmer tudi edini pristop na vrh, je kasneje pod bremenom številnih dvomljivcev le priznal, da je ponaredil fotografijo vrha in da ni stal na najvišji točki Karakoruma. Naslednje leto se je vrnil, a neuspešno poskušal stopiti na vrh, lani pa je skupaj s še nekaterimi drugimi alpinisti dosegel vrh 8611 metrov visokega K2.

Carlos Soria – himalajski veteran

Tudi v letošnji jesenski himalajski sezoni bodo najbolj oblegani Čo Oju, Manaslu in malo manj Šiša Pangma. A ravno pri tem osemstisočaku moramo spomniti na španskega alpinista in himalajca Carlosa Sorio, ki se loteva edinega povsem v Tibetu ležečega osemstisočaka pri svojih 74 letih (rojen je 5. februarja 1939). Soria je poznavalcem v zadnjih letih precej znan, saj se vseh svojih projektov na najvišje vrhove loteva sam oziroma ob pomoči enega višinskega nosača, Muktu Šerpe. Do sedaj je Carlos Soria zbral enajst osemstisočakov, na prvega (Nanga Parbat) pa se je povzpел šele pri svojih 51 letih. Na zadnjem (Lotse) je stal pred dvema letoma, največje presenečenje pa je bil njegov solo vzpon na Makalu, ki ga je opravil pri 69 letih. Sedaj se Carlos Soria že nahaja v baznem taboru pod Šiša Pangmo, da se povzpne na njen glavni vrh. Leta 2005 je namreč že stal na nekaj metrov nižjem centralnem vrhu, kar pa seveda ni dovolj za izpolnitev njegovega cilja – osvojiti vseh štirinajst glavnih vrhov osemstisočakov. Soria je sicer najstarejši plezalec, ki je stal na vrhovih K2, Broad Peaka, Makaluja, Manasluja in Lotseja. Poleg drugih odprav – Soria se je npr. prvi povzpел na vrh Dome Khanga (7260 m) – je Španec osvojil vrhove naslednjih osemstisočakov: Nanga Parbat (8125 m), 1990, Gašerbrum II (8035 m), 1994, Čo Oju (8201 m), 1999, Everest (8848 m), 2001, K2 (8611 m), 2004, Šiša Pangma – Centralni vrh (8013 m), 2005, Broad Peak (8047 m), 2007, Makalu (8465 m), 2008, Gašerbrum I (8068 m), 2009, Manaslu (8156 m), 2010, Lotse (8516 m), 2011.

Težka skalna smer v Pakistanu

Poljska *big wall* plezalca Marcin Raganowicz in Marcin Tomaszewski sta poleti v Pakistanu preplezala novo smer

na severozahodni strani stolpa Great Trango. Plezala sta v t. i. *capsule* stilu. Najprej sta pritrdila vrvi v prvih osmih raztežajih, potem pa zarinila v steno z visečimi posteljami in vso potrebno opremo ter hrano za tri tedne. V 20 dneh sta pritrdila štiri tabore z visečimi posteljami in jih potem premikala navzgor. V tem času sta preplezala 46 raztežajev in končno v viharni noči dosegla jugozahodni greben, kar pa je bilo še daleč od jugozahodnega vrha stolpa. Za spuščanje po smeri sta nato potrebovala še dva dni in pol. Smer, ki sta jo imenovala Bushido, nosi oceno A4, VII-/VII+, pri plezanju sta zavrtila 21 svedrovcev in 8 *rivetov*. Sicer je tri četrtine smeri popolnoma samostojne, zgoraj pa se pridruži smeri Azeem Ridge, ki sta jo leta 2004 po jugozahodnem grebenu potegnili Kelly Cordes in Josh Wharton.

Na vse južnoameriške šesttisočake

Maximo Kausch, v Argentini rojeni brazilski državljani, alpinist in gorski vodnik, je trenutno na posebni misiji. Namen ima stopiti na vse vrhove Andov, ki so visoki čez 6000 metrov. Ta projekt ga zaposluje že eno leto in v tem času se mu je uspelo povzpeti na 59 andskih šesttisočakov. Ko je dobil idejo in se lotil podviga, je mislil, da je takšnih

vrhov nekaj čez 50, potem pa ugotovil, da jih je pravzaprav 117. Ampak Maximo ni odnehal na sredi projekta in tako počasi (ali pa hitro?) nadaljuje proti svojemu cilju. Če je polovico vseh vrhov preplezal v enem letu, pa je porabil za lokacijo in prepoznavanje šesttisočakov skoraj tri leta. Razlogi so v sorazmerno slabih kartah za določena območja, en vrh ima lahko tudi štiri različna imena (podobno kot kje v Himalaji) itd. Predvsem pa Kausch pravi: "Ne vemo kaj dosti o Andih. Ljudje poznajo Aconcaguo in morda Siulo Grande iz Simpsonove knjige *Touching the Void*. Ampak razen teh dveh imamo še 115 drugih šesttisočakov, in če ne drugega, še nihče ni preplezal vseh." Razlogi za takšen podvig so tudi drugje: "Za ceno enega osemstisočaka lahko nekdo v Andih pripleza na 30 šesttisočakov. Prav tako v Južni Ameriki nimamo vojn in ljudi ne ubijamo kar tako, kot se to dogaja na Kitajskem ali v Pakistanu." Glede na to, da Maximo Kausch že več let vodi odprave in trekinge v Himalajo in Karakorum, verjetno že ve, kaj govori. Sicer pa Kausch potuje z motorjem, kar je lahko v puščavah Južne Amerike precejšnja težava zaradi globokega peska.

Chopicalqui, eden višjih šesttisočakov v Cordilleri Blanci, še čaka na Maxima Kauscha.
Foto: Urban Golob

Pa še višje od 4700 metrov se ne more pripeljati. A vseeno vztraja in na večino vrhov se povzpne sam. "Tako je manj težav," pravi. "Samo na vrhu bi bilo lepo deliti občutke še s kom, pa ni nikogar." Kausch je z 59 šesttisočaki že prevzel primat med osvajalci najvišjih andskih gora. Do sedaj je imel rekord švicarski vodnik Michael Siegenthaler, ki je priplezal na 57 šesttisočakov.

*Novice je pripravil
Urban Golob.*

PISMA BRALCEV

Pomanjkljivo o koroški odpravi na Broad Peak

Ponovno o poročanju o knjigi koroške odprave na Broad Peak: PZS ni bila še nikoli pokrovitelj kakršnekolikoli odprave. PZS odprave organizira, jih finančno podpre (sem sodi koroška odprava), jih priporočilno podpre ali pa jih sploh ne. Vsem pa po potrebi pomaga pri formalnostih in logistiki. "Bilo je ... predlagano, da PZS prevzame generalno pokroviteljstvo ..." je premalo. Manjka: kdo, kdaj, komu.

*Tone Škarja,
načelnik KOTG*

Pekarna na prostem

V Planinskem vestniku (6/2013) ste lahko prebrali članek o Arlovem boru kot zanimivosti na krožni planinski poti po obmejnem območju okrog Mute. Tokrat pa bi rad predstavil drugo posebnost, ki si jo lahko na tej poti ogledate. Na delu omenjene poti od nekdanje jugoslovanske karavle v Bistriškem jarku, v bližini jezua pod avstrijsko Golico v smeri Sv. Jerneja nad Muto, se na višini 820 metrov nahaja manjša kmetija, ki ji po domače rečemo Lubejevo. Stara kmečka hiša, ob kateri nastaja nova, modernejša. Ob njej pa – pekarna na prostem. To je kamnita krušna peč, pokrita z leseno streho, v kateri še danes pečejo domači kmečki kruh. Nekdaj so krušne

Pekarna na prostem
Foto: Ernest Preglav

pečni imeli na skoraj vseh kmetijah v največji sobi, ki so ji rekli "hiša". Peč je seveda služila predvsem za ogrevanje, na njej pa so radi poležavali posebno otroci, seveda, ko je bila primerno ohlajena. Temperaturo je peč zaradi glinene obzidave zadržala zelo dolgo. Pred dnevi sem na svoje veliko veselje prišel do domačije ravno v času, ko so peč segrevali za peko kruha. Mimo domačije sem šel že dostikrat v vseh letnih časih, pa dotlej nisem imel te sreče, da bi lahko naredil fotografijo peke kruha po tem prastarem načinu. Naredil sem nekaj posnetkov, potem pa nadaljeval po planinski poti proti Sv. Jerneju. Na kmetiji Pri Primožu sem z domačini, tako kot vedno, malo pokramljal. Računal sem, da se bom do Lubeja vrnil v času, ko bodo vzhajano testo polagali v peč, ker pa se je klepet preveč zavlekel, sem to dejanje žal zamudil. Nič zato, pa kdaj drugič, saj bom še hodil tam mimo ...

Če bi si kdo to posebnost rad ogledal, je tu nekaj koristnih napotkov: kmetija se nahaja uro hoda od karavle v Bistriškem jarku v smeri Sv. Jerneja, cerkve in naselja z istim imenom na višini 1038 metrov. Pot je dobro označena in prehodna v vseh letnih časih. V bližini karavle, v smeri proti Muti, se nahaja Sedelnikov slap, ki meri v višino 23 metrov in je najvišji na območju Kozjaka. Našli

ga boste po nekaj minutah hoje nad kapelico, ki je bila sezidana v času gradnje jezua za hidroelektrarno Golica v Avstriji. Planinci Mute smo veseli vsakega obiska naše poti!

Ernest Preglav

LITERATURA

Ozaljšana in ažurna kartografska podoba Triglava

**Triglav: Kranjska gora,
Martuljkova skupina, Bohinj.
Planinski zemljevid, 1 : 25.000.
Ljubljana, Sidarta, 2013.**

Sredi poletja so nas v založbi Sidarta znova razveselili z ličnim kartografskim izdelkom, ki zaokrožuje trilogijo "julijskih" zemljevidov v merilu 1 : 25.000. Pri tem je nov severni odsek, ki vključuje severni del Julijcev z Zgornje-savsko dolino ter Zahodne Karavanke zahodno od sedla Jepca pod Kepo. Zložen zemljevid se bistveno ne razlikuje od svojih predhodnikov,

ko ga razpremo, pa je precej manjši, saj je na obeh straneh večinoma potiskan z zemljevidoma. Vsebinsko, ki je bila na prejšnjih dveh kartah na hrbtišču, je sedaj na robu karte, zaradi česar je osiromašena. Večji del zemljevida je torej posvečen tistemu, čemur je namenjen – poudarjenim planinskim vsebinam na oblikovno posodobljeni in ažurirani topografski karti. Zemljevid zajema osrednje območje Julijskih Alp.

Najzahodnejši vrh na zemljevidu je Jalovec, na severu Peč (Tromeja), vzhodni rob zemljevida poteka v liniji Mojstrana–Bohinjska Bistrica, južni pa se zaključijo z zgornjo postajo gondole Vogel. "Na dvoje" gre ravno čez Dovška vratca. Najbolj izstopajo markirane planinske poti, ki so kategorizirane, za ljubitelje belih strmin pa so označeni tudi poteki turnih smukov (kaj pa smučarske tekaške proge?), morda kakšen manj kakor prej, a zato ta toliko bolj preverjen. Med dodatnimi vsebinami zemljevida velja izpostaviti plezališča, naravne in kulturne zanimivosti ter vzletišča za padalce. Uporabnikom satelitske navigacije (GPS) sta namenjeni dve koordinatni mreži. Ob robu zemljevida je seznam planinskih koč s kontaktnimi podatki, odpiralnim časom, prenočitvenimi zmogljivostmi in dostopnostjo. Shematsko so prikazane razdalje med posameznimi kočami in oddaljenost pomembnejših vrhov od posameznih koč. Označena je tudi meja Triglavskega narodnega parka. Če si boste legendo hoteli ogledati podrobneje, vzemite očala (predroben tisk ...) in glavo zasakajte vsaj za 45 stopinj (lahko pa obrnete tudi cel zemljevid ...). Pogled v kolofon nam pove, da je šla založba pri pripravi zemljevida v novo navezo. Prvi vtis je, da so bili pri tem uspešni, saj je Triglav odlična nadgradnja predhodnih dveh. Očitno stremijo k še boljšim kartografskim izdelkom, kar gre seveda na mlin uporabnikov. Enaka je ostala tudi prodajna cena,

kjer pač plačujemo "davek na majhno naklado". Zakopljimo se še v tole novo "kartografsko" jajce in poiščimo kakšno dlako, večjih pomanjkljivosti namreč ni videti. Tu in tam manjka delček kakšne stezice, verjetno je kriv tiskarski škrat. Barvna odtenka markirane planinske in sprehajalne poti nista najbolj posrečeno izbrana. Pogrešamo vse bolj priljubljeno bohinjsko kolesarsko pot. Kolesarjem bi prišla prav tudi oznaka strmejših delov cest (morda tudi številke vršiških serpentin ...), a spomnimo, da s(m)o med najpogostejšimi uporabniki vendarle pohodniki. Nad gozdno mejo je še vedno vrisanih nekaj stezic, ki jim je že davno potekel "rok uporabe". V takih primerih je bolje, da smo pripravljene na brezpotje, kakor da jih zaman iščemo. Vprašanje je, ali je smiselno, da je vrisana pot čez Kugyjevo polico nad Steno (pot Planica–Pokljuka na primer ni vrisana ...). Okrog Triglava je vse preveč planincev, ki si morda predstavljajo, da gre za udobno in zložno pot. Promet v Zadnjico je že precej časa omejen s parkiriščem takoj nad prvo serpentino vršiške ceste s trentarske smeri. Ponekod so

naredili v zadnjih letih ogromno novih vlak (!), ki pa jih lahko vidimo le na najnovejših DOF-ih (digitalni ortofoto posnetki). Na zemljevidu je nekaj znakov za sedla, kjer pa so ta z ene ali druge strani (ali pa celo iz obeh) le plezalno dostopna. Po navadi uporabljamo ustaljeni topografski znak za tovrstno obliko površja tam, kjer so ta lahko prehodna oziroma vodi čeznje pot.

Na koncu vendarle velja poudariti, da odlike zemljevida precej prevladujejo nad pomanjkljivostmi, zato lahko avtorji tudi ta izdelek brez sramu "postavijo na ogled" na kateri od prihodnjih kartografskih razstav. Pohvaliti moramo še zapis imen nekaterih markiranih planinskih poti, ki so jih poimenovali po njihovih snovalcih (Hanzova, Kopiščarjeva ...) in so med gorniki precej priljubljena. Precej dobro je vizualno razlikovanje rušja in gozdnatega sveta, kar nam zna v kopnih razmerah in ob zeleni zimi priti zelo prav. Verjamemo, da bo Sidartina kartografska "Sveta Trojica" v merilu 1 : 25.000, ki pokriva Julijske Alpe, našla mesto na prenekateri domači knjižni polici in seveda tudi v planinskem nahrbtniku. Videti je, da snovalci karte pri vsebini in podobi še niso rekli zadnje besede. Naše zadovoljstvo bo v prihodnje še večje, če nam bodo s tovrstnimi novostmi postregli že pred ali vsaj na začetku visoke planinske sezone. In ne nazadnje – ob oddaji recenzije smo izvedeli, da so zemljevid konec avgusta ponatisnili in pri tem že upoštevali nekaj popravkov.

Miha Pavšek

alpskega loka (Club Arc Alpin, CAA). Skupščina je potekala v Planinskem učnem središču Bavšica, PZS pa je predstavnik CAA povabila v Slovenijo ob letošnjem praznovanju 120-letnice organiziranega planinstva v Sloveniji. Sredi septembra se je sestal Upravni odbor PZS na svoji 17. redni seji. V nedeljo, 15. septembra 2013, smo v skupni akciji PZS in časnika Nedelo dobili letošnjo **najbolj priljubljeno planinsko kočjo 2013** po mnenju obiskovalcev gora – glasovalcev. Največ glasov je prejela lanskoletna zmagovalka Koča na Dobrči.

V petek, 23. avgusta 2013, je **na vrhu Triglava** potekala delovna akcija, v kateri so sodelovali markacisti Komisije za planinske poti in PD Ljubljana Matica ter strokovne službe PZS. Poskrbeli so, da je Aljažev stolp ustrezno fiksiran in ozemljen ter s tem preprečili nastanek nadaljnjih poškodb na stolpu. Izdali so **Katalog** izdelkov Planinske trgovine PZS. V njem je poleg rednega prodajnega programa Planinske založbe PZS tudi nova, razširjena ponudba izdelkov Planinske trgovine. Sedaj lahko poleg planinskih zemljevidov, vodnikov, dnevnikov, strokovne literature, leposlovja, izdelkov za društva, darilnih bonov, koledarjev ipd. kupite tudi aktivne majice priljubljene znamke Craft, podkape, svetilke, pripomočke za orientacijo, energijske priboljške in še kaj. Po novem lahko zdaj kupite tudi vodniške majice.

PZS in RTV Slovenija sta v ponedeljek, 30. septembra 2013, odprli razstavo fotografij **Velikani Himalaje** alpinista, pedagoga in pisatelja **Vikija Grošlja**. Razstava bo na ogled v prostorih RTV Slovenija na Kolodvorski ulici (vidno s ceste), predvidoma do konca oktobra. Sredi septembra je izšla tudi Grošljeva že 14. knjiga z enakim naslovom: **Velikani Himalaje**. Prav tak naslov nosi tudi televizijska serija 14 dokumentarnih filmov o 14 osemstisočakah, ki bo zaključena v letošnjem letu.

Pri Planinski založbi je izšla nova planinska karta Šaleška dolina z okolico 1 : 50 000. Na severu karta seže vse do avstrijske meje, na jugu do Prebolda, na vzhodu do Vitanj in na zahodu do Mežice. Na karti so poleg planinskih poti označena tudi plezališča. PZS je tudi letos objavila **nagradno igro Plezaj s Tomom Česnom**, v kateri z nakupom izdelka iz Planinske trgovine do 30. novembra 2013 sodelujete v žrebu za nagrade, ki jih podarja PZS. Glavna nagrada je vzpon po Slovenski smeri Triglavse severne stene z gorskim vodnikom Tomom Česnom.

Mladinska komisija je povabila na državno šolsko orientacijsko tekmovanje, ki bo 10. oktobra 2013, in na usposabljanje in izpopolnjevanje mentorjev planinskih skupin.

Športni plezalci so zopet blesteli v težavnosti in balvanih. Na evropskem prvenstvu v balvanskem plezanju je Mina Markovič postala evropska podprvakinja, njej je pripadla tudi zmaga in s tem prvenec v Arcu na prestižnem tekmovanju Rock master, Domen Škofic pa je njen uspeh dopolnil s tretjim mestom. Na 3. tekmi svetovnega pokala v težavnostnem plezanju 2013 je Mina priplezala do srebrne medalje.

Alpinisti oziroma **alpinistke** so poročale o drugem ženskem alpinističnem taboru 2013, ki je združil skoraj štiri generacije. V nedeljo, 8. septembra 2013, se je na pot odpravila alpinistična odprava Slovenske mladinske alpinistične reprezentance **Phola Gangchen 2013**, ki jo financira Planinska zveza. Komisija za alpinizem je povabila k udeležbi na tabor Chamonix 2013, ki bo predvidoma potekal v začetku oktobra.

Komisija za planinske poti je poročala o zaključnem tečaju markacistov na Lisci, o novem žigu na Bavškem Grintavcu, o ponovnem odprtju planinske poti Kal–Veliki Rogatec in o **nadelavi novega odseka planinske poti na vrh Razorja** (2601 m) s sedla Planja. Pot je

Mladinska knjiga Trgovina

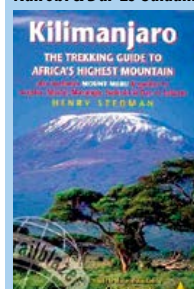
Slovenska 29, Ljubljana

T: 01 2410 656,

E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gorništv, alpinizma, fotomonografij in potopisov

Henry Stedman: Kilimanjaro the Trekking Guide to Africa's Highest Mountain: Includes Mount Meru & Guides to Arusha, Moshi, Marangu, Nairobi & Dar-Es-Salaam

Trailblazer Publications (mehka vezava; barvne fotografije; 368 strani)

Obiščite našo novo spletno stran! www.konzorcij.si

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza Slovenije (PZS) je v času od zadnje številke Planinskega vestnika 13. in 14. septembra 2013 gostila redno letno **skupščino Združenja planinskih organizacij**

bila zaprta od začetka julija zaradi večjega odloma na vrhu, tik ob poti. Odlom je v spodnjem delu ogrožal planince s padajočim kamenjem. Sedaj pa so nadelali novo planinsko pot, ki je zelo zahtevna in na kateri je obvezna uporaba plezalnega pasu, samovarovalnega kompleta in zaščitne čelade.

Komisija za turno kolesarstvo je v začetku oktobra vse turne kolesarje povabila na tradicionalno jesensko KTK-turo, tokrat na Bohor. Kako so se imeli, bomo poročali v naslednji številki.

Gospodarska komisija je gospodarje planinskih društev, oskrbnike planinskih koč, strokovne delavce v planinstvu ter planinske funkcionarje povabila na ekscurzijo, tokrat so se odpravili na Koroško (5. in 6. 10. 2013).

Preventivna dejavnost je bila tudi v tem obdobju pomembna za PZS in njene članice, planinska društva. Dobrodošli v naši dobri družbi – tudi na spletni strani PZS, www.pzs.si, ter družabnih omrežjih (Facebook: <http://www.facebook.com/PlaninskaZvezaSlovenije>, Twitter: @planinskazveza).

Zdenka Mihelič

Otroci o naravi in tradiciji TNP

V letu 2011 je Javni zavod Triglavski narodni park začel z izvajanjem projekta Otroški parlament o naravi in tradiciji – staro znanje za nove dni. Projekt je vzgojno-izobraževalen, vključuje pa osnovnošolce iz Bohinja, Bleda-Ribna, Mojstrane, Gorij in Radovljice. Namen projekta je medgeneracijski pretok tradicionalnega znanja oz. osnovnošolce spodbuditi k zanimanju za spoznavanje tradicionalnega znanja njihovega okolja. Zaključek projekta je predviden novembra letos. Začetna faza projekta je predvidevala raziskovalne naloge, v katerih so osnovnošolci skupaj z mentorji v domačem

kraju poizvedovali, kdo izmed sovaščanov obvlada določeno tradicionalno znanje in kdo izmed teh, v raziskovalni nalogi izbranih mojstrov, bi bil svoje znanje pripravljen deliti z drugimi. Na ta način so otroci dobili mojstre in mojstrice vezenja na platno in pletenja volnenih izdelkov, ličkanja koruze, peke kruha, izdelovanja grabelj, pletenja košar in izdelave brezovih metel. Tečajji, izvedeni na osnovnih šolah in vodeni s strani lokalnih mojstrov, so se izkazali v začetniških, a vseeno različnih izdelkih. Mojstri so v okviru projekta svoje znanje delili tudi odraslim. V okviru Info središča TNP Triglavska roža na Bledu smo pripravili več tečajev tradicionalnega znanja. Bili so dobro obiskani, izdelki pa so bili ob zaključku posameznega tečaja razstavljeni na Triglavski tržnici, ki jo TNP vsako tretjo soboto v mesecu organizira pred Info središčem na Bledu. Ker je projekt pedagoškega značaja, sta bila za ciljno skupino izvedena tudi izobraževalni seminar in strokovna ekscurzija. Za širšo javnost sta bili organizirani predavanja –

januarja 2013 smo gostili Dušico Kunaver, ki je predavala o Zlatorogovem kraljestvu v ljudski dediščini, v soboto, 9. novembra, ob 18. uri pa bomo v prostorih bohinske OŠ gostili Janeza Bogataja, ki bo predaval o pomenu gorenjske kulinarike za razvoj turizma. Vrhunec projekta predstavlja otroški parlament o naravi in tradiciji. Le-ta bo v torek, 22. oktobra 2013, ob 10. uri v Kulturnem domu Joža Ažmana v Bohinjski Bistrici. Odprt bo za širšo javnost, namenjen pa soočenju osnovnošolskih vprašanj, dilem in pobud z lokalnimi avtoritetami in stroko. Osrednja tema pogovora bo, kako kulturno dediščino uporabiti za izzive, ki podeželje

čakajo v prihodnosti. Kako jo preoblikovati v donosno gospodarsko panogo in intenzivneje vključiti v razvojne programe, a hkrati ohraniti njen čar in prvobitnost. Osnovnošolci bodo program in pogovor vodili sami, v priložnostnem zborniku pa bo predstavljen potek projekta, poseben poudarek bo na raziskovalnih nalogah. Ob tej priliki bodo predstavljeni konkretni rezultati projekta – na priložnostni razstavi izdelkov in dotičnih tradicionalnih znanj ter na fotografski razstavi nesnovne kulturne dediščine, ki je krojila potek projekta. TNP slovenskim osnovnim šolam tovrstno izkušnjo združevanja znanja mojstra in lastne kreativnosti ponuja tudi po končanem projektu. V okviru redne izobraževalne dejavnosti za osnovne šole vam na vaši izobraževalni ustanovi pripravimo intenzivno delavnico tradicionalnega znanja z enim izmed omenjenih mojstrov, obisk sodobno opremljene mobilne info točke TNP ter multimedijsko predstavitev Triglavskega narodnega parka. Več o ponudbi na tel. št. 04 5780 245 in na elektronskem naslovu majda.odar@tnp.gov.si.

Majda Odar

TEDx na Kredarici

29. avgusta 2013 se je zgodil "verjetno najvišji TEDx v Evropi", kot so zapisali organizatorji na vabilu. TED je neprofitna mednarodna organizacija, posvečena širjenju

idej, v okviru katere potekajo tudi neodvisni lokalni dogodki (označeni s TEDx). TEDxTriglav je tako na Kredarico privabil skoraj sto udeležencev, ki so z veseljem prisluhnili štirim zanimivim predavateljem. Robert Kržišnik, psiholog, je spregovoril o nenasilni komunikaciji in samouresničevanju, o tem, da smo vsi "v istem krogu", torej sta dobro in slabo celota – in če ju vzamemo tako, nam je lažje. Dario Cortese je prikorakal "iz davnine do divjine", na svoji poti pa je razmišljal o glasovih, neandertalski piščali iz Divjih jam in o zdravilnih rastlinah, med katere sodijo tudi planinske rože (ne tiste iz Triglavskega narodnega parka!). Darja Marolt je predstavila svoje delo v New Yorku, kjer se je ukvarjala z izvornimi celicami in pokazala na pozitivno plat sodobnega bioinženiringa, ki lahko pripomore k boljšemu zdravljenju. Piko na i srečanju je dal Iztok Tomazin, ki je na Kredarico priplezal kar preko Triglavske severne stene. Njegova pripoved o svetlih in temnih plategh gora je izzvenela predvsem v svetlo – kajti sporočilo alpinista, ekstremnega smučarja, zdravnika, gorskega reševalca in pisatelja je bilo usmerjeno k človeku, tako, kot je Tomazinovo vsakodnevno delo. Navdušen aplavz je pokazal, da so vsi predavatelji poudarili tisto, kar nas ne nazadnje tudi vodi v gore – pristno človečnost. Naslednje jutro se je večina udeležencev v lepem vremenu povzpela še na vrh Triglava.

Marjan Bradeško

**JESENSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.02 h
na radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

PRI NAS POSLUŠAMO
RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

120

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

let
years

ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

PLANINSKA TRGOVINA PZS

**KUPOVANJE
ali NAROČANJE:**

Dvorakova 9, Ljubljana

PON: 9^h–15^h, SRE: 9^h–17^h, ČET: 9^h–15^h, PET: 9^h–13^h
(odmor za malico: 10.30^h–11.00^h)

T: 01 43 45 684

F: 01 43 45 691

BREZPLAČNA ŠTEVILKA

080 18 93

(24 ur/dan, vse dni v letu)

e-pošta: narocilo@pzs.si

SPLETNA TRGOVINA

<http://www.pzs.si/trgovina.php>

LEPOSLOVJE
PLANINSKI ZEMLJEVIDI
VODNIKI
STROKOVNA LITERATURA

**TUJA
LITERATURA**

**MAJICE, KAPE,
ZASTAVE, IZKAZNICE**

